

6.9.92 Hürriyet

İşte yeni Basın Kanunu

YENİ Basın Kanunu taslağında yer alan önemli düzenlemeler şöyle:

● **MEVKUTE SAHİBİNİN** 21 yaşını bitirmesi koşulu kaldırıldı.

● **YAZI SAHİBİNİN** kimliğinin meydana çıkması durumunda sorumlu müdürün cezalandırılması esası kaldırıldı. Buna göre sorumlu müdür, yayınlayan ve basana usul kanunlarındaki zorlayıcı hükümler uygulanamayacak. Bu kişiler duruşmaya zorla getirilmeyecekler ve tutuklanmayacaklar. Yazı sahibini bulmak için bu kişilerin üstleri, evi, çalışma yeri aranmayacak.

● **YAZIYI VEYA** haberi yazan, haber kaynağını açıklamaya zorlanmayacak. Haberle ilgili bulgu, belge ve verileri teslim etmeyecek, haberle ilgili soruşturma ve kovuşturma sırasında tanıklıktan çekinebilecekler. Böylece basının kamuoyuna özgürce, doğru hizmet sunması sağlanacak. Gazeteci kendisini tam bir güvencede hissederek, haberini kesintisiz bir biçimde bir fotoğraf gibi yansıtabilecek.

● **SÜRESİZ YAYINLARDA** yayınlanan cezalandırılmayacak. Süresiz yayınlarda sorumluluk basılı eserlerin yazarı, çevireni veya çizeni belli değilse o kimse hakkında Türk mahkemelerinde dava açılmadığı veya kendisinin bilgi veya rızası dışında yayınladığı takdirde; yayınlayana, yayınlayan da belli olmazsa basana, bu da belli olmadığı takdirde bile rek satana, dağıtana ait olacak. Sahibinin rızası olmadıkça aynen yapılacak ahıtlarda, alıntıyı yapan sorumlu olacak.

● **YASAK YAYINDA**, yayının suç oluşturması, olayın ilgililerinin, suçun mağdur ve faillerinin tanınmaları haliyle sınırlı tutularak, suç ko-

nusu daraltıldı. Buna göre ırza geçme, sarkıntılık, kaçırma ve alkoyma, fuhuşa tahrik ve teşvik, zina suçlarında 18 yaşından küçük mağdur ve failerin kimliğini açıklanması ve resimlerin yayınlanması yasak kapsamına alındı.

● **BASIN SUÇLARINDA** günlük yayınlarda 6 ay, diğer basılmış eserler hakkında bir yıl olan dava açma süresi 3 ve 6 aya indirildi. Böylece basın hizmeti yapanlar uzun süre yargılanma ve cezalandırılma tehdidi altında tutulması önlemleri.

● **MEVKUTE VE** mevkute tanımına girmeyen tüm basılmış eserlerin dağıtımının yasaklanması kaldırıldı. Her türlü basılmış eserin toplatılmasına ancak hakim karar verebileceği hükmü getirildi. Toplatmaya soruşturma aşamasında sulh ceza hakim, kovuşturma aşamasında görevli mahkeme karar verecek. Basın aletlerinin zorla alınma karar verilmesi ve müsadere kararlarının Resmî Gazete'de yayımlanması kaldırıldı. Yayın organının kapatılmasına ancak suçun tekrarı halinde hakim tarafından karar verilebilecek.

● **BASILMIŞ ESERLERİN** tedbir yoluyla mahkeme kararı veya çekilmesi sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcılığı'nın verdiği kararın mahkemeye onaylanması suretiyle sorumlulara asıl cezanın üçte biri kadar ceza verilmesi de kaldırıldı.

● **BAZI SUÇLARDAN** mahkûm olmaları sebebiyle sorumlu müdürlük yapmaya getirilen kısıtlama nedenleri de daraltıldı.

● **YABANCI MEMLEKETLERDE** çıkan basılmış eserlerin Türkiye'ye sokulmasının Bakanlar Kurulu'nca yasaklanması da kaldırıldı.

TDVİSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 2E.2659

Memuruna...

Türkmen: «Biz de uygulamasına başlayacağız»

BUGÜN

KAĞIT VE BASIN...

«**KIT** zararlarının önlenmesi», ya da «Piyasa ekonomisine uyulması» gerekçelerine dayandırılarak yapılan zamlar dizisinde, son olarak kağıt fiyatları da artırılmıştır. Tüm kağıt ürünleri arasında gazete kağıdı, daha geçen ocak ayında bir büyük zam görmüş ve 9 liradan 40 liraya yükseltilmişti. Aradan dokuz ay geçmeden yapılan yüzde 25 oranındaki son zamlar, bu fiyat 50 liraya fırlamıştır.

KIT ürünlerine yapılan zamların temel felsefesi doğru, ancak uygulama biçimi yanlış. Son kağıt zammının kaynağı olan SEKA, ülkenin selüloz ürünleri işleyen en büyük kuruluştur. On binin üzerinde personel çalıştırmakta ve basın dahil pek çok kağıda dayalı kurumun hammaddesini sağlamaktadır. Ve tüm bu zamlara rağmen, zarar etmektedir.

Sebebi, kağıdın ucuzluğu değil, SEKA maliyetlerinin yüksek oluşudur. Evrensel ölçülerde, SEKA kapasitesindeki bir kuruluş, aynı üretimi yarı sayıdaki personelle gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca, piyasa kuralları içinde, hiçbir kuruluş, yatırımlarını bu ölçüde geciktirebilmektedir. Bunun yanında, Batı'nın hiçbir sınıf işletmesi, SEKA gibi çok sık üst yönetici değişikliği yaşamamıştır.

Sonuçta, bir KIT olan SEKA, diğer KIT'lerle aynı paralele girmekte ve kârlılık ile verimlilik unsurlarını aramak yerine, zam yaparak, devlet bütçesine yük olmamaya çalışmaktadır.

Ne var ki, bu tutumun sonucu, Türk basın ve kültür hayatını büyük açmazlara sürüklemektedir.

Kağıt maliyeti yüzünden, ülkede kitap yayınlamak sorun haline gelmiştir. Bunu, okuyan herkes biliyor...

Basın ise, geçen ocakta yapılan zamdan sonra 10 liraya geçen ocakın bedelini, tüm gazete okurlarından 750 binini ilk elde kaybederek ödemiştir. Bütün bu çabalara rağmen, gazetelerin 10 lira olduğu 1 şubatı göre, gazete tirajlarında bugün 350 bin günlük eksik vardır.

Durum şimdi eskisi kadar dramatik hale gelmiştir.

Okurların 10 liraya aldığı bir gazeteyi, müessesesi 7 liradan satmaktadır. Yani, her gazeteden müesseseye 7 lira kalmaktadır. Buna karşı bir gazetenin sadece kağıt maliyeti 6 lirayı geçmektedir. Personel, malzeme, finansman ve diğer giderlerle, bir günlük gazete için birim başına 17 lira sarfedilmekte, buna karşı gazete, dağıtıcıya 7 liradan verilmektedir.

Bir başka hesapla, 200 bin basan ve iadesi yüzde 15 olan «X» gazetesinin, günlük satış ve iade gelirleri, 2 milyon liranın biraz üzerindedir. Giderleri ise, günde 3.5 milyon liradır.

Aradan doğan açık ise, yılda 450 milyon liradır. Bu açık, ya ilân geliri ile kapatılacaktır, ya da gazete fiyatı artırılarak.

Oysa ilân da, piyasa koşullarından ötürü çok güvensiz bir unsur halindedir. TRT'nin 1 ocakta geçerli kılacağı yüzde 170'lik ilân zammı, genel ilân gelirleri içinde basının payını düşürebilecektir.

Gazete fiyatına zam ise, belki çözümdür. Ama, geçen dokuz ayda yaşanan okur kaybı sorunu da, basını düşündürüyor şimdi.

Böylece, KIT'lerin kötü yönetimi, bir kısır döngü halinde basınıma köşeye sıkıştırılmış bulunmaktadır.

TDVİSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 2E.2659

Milliyet

● Ba
viz
nır
lec
"Al
ye
ven

● Tür
tan
kar
kan
kile
kile

● Bod
ile
dur
niç
olur

Ha

Roger
Ankar
ve Ev
görüşü

● Rog
ya i
da
lerli
bild

Hab

KADIK
MEMUR
BASAN
7 TER
ÇATIŞM

● Tars
güçl
lar ç
kaça
liralı
ile e

Hab

Haklar
tutukla
alınan
yönetic

● Aske
çıkır
yöne
ki gi
ma k
çevril

Hab

Bu bayram

Bayram Gazetesi

GAZETECİLER CEMİYETİ NEDİR ? NE OLMALIDIR ?

Aziz okuyucular ve Gazeteci arkadaşlar, Şeker Bayramını bu sene, geçen yıla göre, daha müsait ve memleketimiz için daha sakin ve olumlu bir hava içinde

kutladığımızdan dolayı olan mutluluğumuzu cümlemiz namına ifadeden sonra, yeni dernekler kanununun yürürlüğe gireceği ve Gazeteciler Cemiyetlerine de, hiç değilse, diğer dernekler kadar, kamu yararına olanlarına ise, daha büyük sorumluluklar yükleyeceği beklenirken, kendi bünyemize ait bir gelişmeden bahsetmeyi hepimiz için zorunlu gördük.

Başının ve TRT'nin sözlü ve canlı yayınlarında hergün bir Gazeteciler Cemiyetinin faaliyetinden söz edildiğini işitiyoruz. Bu Cemiyetlerin isimleri "Gazeteciler Cemiyeti" olduğu için kamu efkârında birbirimize yakın ve birbirimizi ilzam edecek bir nitelik alıyor.

Halbuki bütün bu Gazeteciler Cemiyetleri, dördünden başkası, sayısı mahdut gazeteci ve gazete sahiplerinin kurdukları ve birbirleriyle hiçbir alâkası olmayan Derneklerdir.

Böyle iken, meselâ Ankara'da bir Cemiyet yetkilisi siyasi bir beyanda bulunuyor ve bu amme efkârında gazetecilerin müşterek fikri sanılıyor, sanılabiliyor. Halbuki böyle değil...

Ne var ki, mesleki adap ve meslekdaşlık zaruretleri öteki Cemiyetleri (biz böyle düşünmüyoruz) demekten alıkoyuyor. Bu sebeplerdir ki, bu yazımızla durumu aydınlığa kavuşturmak ve gazeteciler cemiyetlerine tüzük ve örgütlerinde müşterek şekil ve müşterek mesuliyet vermek artık bu büyük ailenin doğru dürüst gelişmesi için bir memleket ve meslek zarureti halini almıştır.

Gazeteciler Cemiyetleri hiçbir siyasi vasfı olmayan ve hele kamu yararına bir teşekkür ise, buna selahiyeti de bulunmayan bir mesleki temsil ve sosyal yardımlaşma kuruluşlarıdır. Bunların kamu yararına olanları ve isimleri kanuna geçmiş olmak itibarıyla, artık mevcudiyetleri yasallaşmış olanları sadece üç tanedir. İstanbul, İzmir ve Ankara Gazeteciler Cemiyetleri. Bunlardan başka adı gazeteciler cemiyeti olmakla be-

Burhan Felek

(GAZETECİLER CEMİYETİ BAŞKANI)

haber İstanbul'da bir de Türk Basın Birliği Derneği adında bir teşekkür vardır.

Bu teşekkürler Basın İlan Kurumu ve diğer bazı kurumlara temsilci gönderirler.

Bir yerde gazeteciler cemiyeti kurulması için orada asgari iki gazetenin yayınlanması şartı olmalıdır. Bundan başka, bu Cemiyeti teşkil edecek gazetecilerin muayyen bir hizmet yılına ve sarı basın kartına sahip olmaları lâzımdır. Üçüncü nokta, bu derneklerin siyasetle uğraşmaları kesinlikle yasak edilmelidir.

Bundan evvelki devirlerde birçok vilâyetlerdeki gazeteler, oralardan milletvekili veya senatör olanların propaganda vasıtaları olarak yüz nüsha basan küçük cerideler idi. Bunların ve bunlarda çalışanların birer gazeteciler cemiyeti kurmaları önlenmelidir.

Yâni, gazeteciler cemiyeti kurmak bağdaş kurmak kadar kolay ve külfetsiz olmamalıdır. Mesleğin şerefi ve sorumlulukları ile mütenasip bulunmak ve hele mutlaka muayyen vasıf ve kuvvetteki gazetelerin ve gazetecilerin buldukları yerlerde müşterek noktaları havi tüzüklerle idare edilen, tamamen gayri siyasi, birer yardımlaşma teşekkülleri olmalıdır.

Yoksa, günün birinde, Türkiye'de nasıl birbirine benzemeyen ve birbirinden haberi olmayan binler ve binlerce Mehmet isminde kimse varsa, birbirine benzemeyen ve fakat ismi "Gazeteciler Cemiyeti" olan bir sürü dernek doğacak ve bu gerek mesleğe, gerek memlekete hiç de faydalı bir çoğalma olmayacaktır.

Mesleğin ve Gazeteciler Cemiyetinin en yaşlı, en tecrübeli bir hizmetlisi olarak durumu hem bizim basın ailesine, hem Gazeteciler Cemiyetleri mensuplarına, hem de derneklerin murakabesiyle sorumlu makamlara önemle arz etmeyi vazife bildik.

Tekrar Bayramınızı kutlar, cümleye mesleki ve ailevi hayatta başarı ve mutluluklar dilerim.

SABAHTAN SABAHA...

Hakkı Tarık Us hocamız

Bir direğimiz yıkıldı, Rahmeti rahmana kavuşan Hakkı Tarık Us, tam manasile «erkân-ı matbuat-tan» di:

İstanbul gazetecilerini senelerce reisimiz olarak temsil etti. Koca tabii müesseselerinin sahibiydi. Bizzat muharrirdi, müellifi. «Vakit» gibi Milli Mücadelede ve ferdasında önderlik etmiş, mekteplik etmiş bir gazetenin sahiblerindendi. Vakit'in çocukları olan «Haber»-gibi gazetelerin de büyük babasıydı. Asıl hususiyeti, şimdiki matbuatta mevkileri olan, ekserisi yaşlanmış muharrirlerden pek çoğuna fiilen hocalık etmesi, onları teşvik eylemesi, meslek sahibi kılmasıydı.

Hakkı Tarık muallimlik ederken rastladığı istidatlı arkadaşlarını ve talebesini muharrirliğe, gazeteciliğe sevkederdi. Mecmualarda mevcudiyet gösterenlere de müesseselerinin kapılarını açardı. Ben âciz, gençliğimde onun bu şekilde lütuf ve müzaheretini görenlerdenim: Profesyonel muharrirliğe, Hakkı Tarık'ın verdiği imkânlarla başladım. Sonra başka gazetelere geçtim. Arayerde mesleki buhranlara uğrayınca Us ailesinin müesseselerini kendime açık buldum. Burası bizim nesil için bir ocak, bir dost evi olmuştur.

Daha müsaid şartlara kavuşunca oradan ayrılmak, başka müesseseye geçmek, bu patronla münasebetin bozulmasına sebep sayılmazdı. O, hakiki bir ağabey olarak, eski muharrirlerinin iyi ve fena günlerinde, müşkül anlarında karşısına çıkardı. Hayatlarını uzaktan, yakından takib eder, elinden gelen iyiliği yapmayı -bizzat bizi arayarak- isterdi. Yanlış saydığı, eksik bulduğu bir yazıyı basıldı mı, telefonla bizi bulur, malumatımızı düzeltir, tamamlardı.

Muharrirlerle kendi arasında bir ticaret alış verişinin üstünde bir fikri ve ruhi münasebet kurardı. Biz de bu üstüde çok üstün taraflar, kendimizin erişemediğimiz vasıflar bulduğumuzdan onu manevi yönden de bir mesleki büyük kapı sayardık:

Hakkı Tarık, şark kültürünü, hiç birimizin erişemediğimiz enginlikte kavramıştı. O mevzuda kühüne varamadığımız bahisler olunca, elimizin altındaki kitablardan da malumat edinmeyince kendisine başvurduk. Ömrünün büyük kısmı matbaasının üst katını kaplayan koca kütüphanesi içinde, koleksiyonlar ve on binlerce kitaplar arasında gece gündüz geçtiğinden -(çünkü bekardı; burasını ikametgâh haline sokmuştu)- hiç kimsenin bulamayacağı, yerini ve hattâ mevcudiyetini bilemeyeceği müellifi unutulmuş, benzeri kalmamış kitaplar çıkarır, tozlarını silker, üzerlerinde fi-sebil-illah uğrarsın; bize bin dereden bin su getirecek, ince eleyip sık dokuyarak cevaplar lütfederdi.

Hani eski asırlarda bir ilim âşıkısı talebe, filanca şehrin falanca medresesinde şöyle bir allâme-i küll hazretleri var diye işittir, başka yerde edinemediği malumatı ondan almağa gidermiş; Hakkı Tarık da -erbabınca- bunlara benzer bir kutubdu. Nitekim ruhan da öyle bir eşi menendi bulunmaz bir zattı. Eski bir medreseyi, ve eski bir camii, eski bir hanın bir kısmını ve bazı dükkânları satın alarak, eski edebiyatımızın çapaşık cümlelerine benzer, içinden çıkılmaz bir mimari ile bunları birbirine bağlayarak, Babıâli semtinde -kat kat, bölüm bölüm, ucu bucağı meçhul- âdeta bir gizli şehir meydana getirerek, burasını devrinin en modern makinelerle bezendirerek, bahsettığım kıymetli kütüphanesile en üst kata yerleşmişti. Emlâkının topoğrafyası öyleydi ki, kendi dairesi içindeki üst kat medrese odasından düzayak bir bahçeye çıkılırdı. Burada, devrin dil bilgileriyle başbasa

ocak, bir dost evi olmuştur.

Daha müsaid şartlara kavuşunca oradan ayrılmak, başka müesseseye geçmek, bu patronla münasebetin bozulmasına sebep sayılmazdı. O, hakiki bir ağabey olarak, eski muharrirlerinin iyi ve fena günlerinde, müşkül anlarında karşısına çıkardı. Hayatlarını uzaktan, yakından takib eder, elinden gelen iyiliği yapmayı -bizzat bizi arayarak- isterdi. Yanlış saydığı, eksik bulduğu bir yazıyı basıldı mı, telefonla bizi bulur, malumatımızı düzeltir, tamamlardı.

Muharrirlerle kendi arasında bir ticaret alış verişinin üstünde bir fikri ve ruhi münasebet kurardı. Biz de bu üstüde çok üstün taraflar, kendimizin erişemediğimiz vasıflar bulduğumuzdan onu manevi yönden de bir mesleki büyük kapı sayardık:

Hakkı Tarık, şark kültürünü, hiç birimizin erişemediğimiz enginlikte kavramıştı. O mevzuda kühüne varamadığımız bahisler olunca, elimizin altındaki kitablardan da malumat edinmeyince kendisine başvurduk. Ömrünün büyük kısmı matbaasının üst katını kaplayan koca kütüphanesi içinde, koleksiyonlar ve on binlerce kitaplar arasında gece gündüz geçtiğinden -(çünkü bekardı; burasını ikametgâh haline sokmuştu)- hiç kimsenin bulamayacağı, yerini ve hattâ mevcudiyetini bilemeyeceği müellifi unutulmuş, benzeri kalmamış kitaplar çıkarır, tozlarını silker, üzerlerinde fi-sebil-illah uğrarsın; bize bin dereden bin su getirecek, ince eleyip sık dokuyarak cevaplar lütfederdi.

Hani eski asırlarda bir ilim âşıkısı talebe, filanca şehrin falanca medresesinde şöyle bir allâme-i küll hazretleri var diye işittir, başka yerde edinemediği malumatı ondan almağa gidermiş; Hakkı Tarık da -erbabınca- bunlara benzer bir kutubdu. Nitekim ruhan da öyle bir eşi menendi bulunmaz bir zattı. Eski bir medreseyi, ve eski bir camii, eski bir hanın bir kısmını ve bazı dükkânları satın alarak, eski edebiyatımızın çapaşık cümlelerine benzer, içinden çıkılmaz bir mimari ile bunları birbirine bağlayarak, Babıâli semtinde -kat kat, bölüm bölüm, ucu bucağı meçhul- âdeta bir gizli şehir meydana getirerek, burasını devrinin en modern makinelerle bezendirerek, bahsettığım kıymetli kütüphanesile en üst kata yerleşmişti. Emlâkının topoğrafyası öyleydi ki, kendi dairesi içindeki üst kat medrese odasından düzayak bir bahçeye çıkılırdı. Burada, devrin dil bilgileriyle başbasa verip «türkçenin şu kelimesi, şu kaidesi şöyledir!» diye münakaşa ederdik. Biraz ötede, şehrin, seyrüsefer cehennemi içinde bunaldığımız unuttur, kendimi bu sakin ve serin çardaklar altında asırlarca geriye gitmiş sandım.

Bahçeden ayrılıp medreseye tekrar girdiğim zaman, sokağın yolunu bulmak için, üç beş kere ters kapı açmam mukadderdir. Zira «katsız» denebilecek bu mimari içinde, bir odadan öbürüne üç basamakla, diğerine iki basamakla ine çıka gitmek lâzım gelirdi. Her seferinde yanlış kapı açardık. Vay! Karşımızda bir dolab! Öbür kapıyı açardık: Vay gizli bir merdiven.

Hoca, şark medeniyetinin bize meçhul o zirift inceliklerine varmak için denebilir; kendine böyle bir dekor yaratmıştı. Fakat aynı zamanda devrimizin icatlarını da anlamış bir zattı. Harf inkılabı sırasında yazdığı, eski harflere an'ance bağlılığını anlatan, fakat yeni harflerin zarureti tasvir eden makalesi bizim çağdaki muharrirlerin hatırasından asla kaybolmamış bir şaheserdir.

Hakkı Tarık, yalnız bizlere değil, bütün bir nesle hocalık etmek için türlü kıymetli eserler bırakmıştır ki, isimlerinden dünkü nüshamızda bahsedildi. Haklarında tafsilat vermek bugünlük bu sütunda mümkün değil.

Etrafımızda bir boşluk hissediyoruz. Maddi, manevi bir dayanağımız kalmamıştır. Biraderleri Acem ve Rasim Us'lara, bütün Us ailesine, Vakit müessesesine, bütün matbuat ailesine taziyetlerimi sunarım. Matemimiz büyüktür. Allah rahmet eylesin.

(Vâ-Nâ)



Bâbiâli'nin yarım asırlıkları

12

Röportaj: Günvar OTMANBÖLÜK

Esrar perdesi Frankfurt'ta yapılan sohbet
sirasında aralandı,
sonra büsbütün açıldı



**Fuad
EMİRCAN**

Amerika Birleşik Devletleri Genelkurmay Başkanı Mac Arthur, 27 Eylül 1932 tarihinde, Cumhurbaşkanını Atatürk tarafından İstanbul'da kabul edilmişti. Bu görüşmede nelerin konuşulduğuna dair resmi açıklamada yapılmadı. Ama, bir gazetecinin ısrarlı ve heyecanlı araştırması sonucu, aradan 19 yıl geçince esrar perdesi kalktı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'nın henüz işgal statüsünde bulunduğu günler... Bu ülkeye giriş müsaadesi alan ve Frankfurt'a gelen ilk Türkler arasında, Atatürk'ün yakın mesai arkadaşlarından Kılıç Ali de var. Tasvir gazetesi ile Türk Haberler Ajansı'nın Batı Avrupa muhabiri Fuad Emircan hemen her gün onu ziyaret ediyor ve hatıralarını dinliyor. Sohbetlere, arada bir başkonsolos Orhan Günden ve

cağım ve dünya politikasının nasıl gelişeceğini, kehanete varan bir kesinlikle önceden gördüğünü açıkça ortaya koyuyordu.

Bu tarihi belgeyi, Londra'da "The Caucasus" adlı siyasi dergiyi çıkaran hababım İngiliz gazetecisine göndermişim. O sırada Amerika'da başkanlık seçimlerine katılan General Mac Arthur'a göstermek üzere, İngilizce'ye çevirme izni istedim. Metnin açıklanmaması konusunda garanti olarak razı oldum. Üç hafta sonra Paris'te bulduğumuz İngiliz gazeteci, Mac Arthur'un da "gerçekleri olduğu gibi yansıttığını" doğruladığı metni satın almak istedi. Uzun tereddütlerden sonra, belgenin daha geniş yankılar uyandırabileceğini düşündüm ve Türk basını ile aynı

günde açıklaması şartıyla teklifini kabul ettim. 8 Kasım 1951 tarihinde İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'daki bütün gazetelerin manşetlerinde yer alan bu tarihi belge daha sonra çeşitli dergi ve tarih kitaplarında yayımlanmış, Atatürk'ün 100. doğum yılı münasebetiyle de birçok dile çevrilmiştir.

GEÇMİSTEN BUGÜNE

Galatasaray Lisesi'nden sonra Paris'te Siyasal Bilgiler, Berlin'de hukuk öğrenimi gören Fuad Emircan, mesleğini uzun yıllar yurt dışında da sürdürmüştür. 1934 yılı sonlarından başlayarak "Zaman", "Gece Postası", "Son Telgraf", "Son Posta" ve "Haber" gazetelerinde muhabir ve röportaj yazarı, "Cumhuriyet" gazetesi ile "Türk-

Spor" dergisinde spor yazarı, "Tasvir-i Efkâr"da istihbarat müdürü ve yazı işleri müdür yardımcısı olarak çalışmış. İkinci Dünya Savaşı sırasında "Tasvir-i Efkâr"ın harb muhabiri sıfatıyla Manş Deniz'i'nden Kafkaslar'a kadar olan bütün cepheleri dolaşmış. Savaşın sona "Tasvir" gazetesinin ve "Türk Haberler Ajansı"nın Batı Avrupa muhabirliğini yapmış. Daha sonra İstanbul'da Türk Haberler Ajansı'nın Yazı İşleri Müdürlüğü, Avrupa Konseyi'nin Türkiye muhabirliği, Bonn Büyükelçiliği Basın Ataşeliği, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulunmuş. Nihayet 1962-1975 yılları arasında "Deutsche Welle" (Almanya'nın Ses) radyosunun Türkçe yayınlarını, tam yetkili olarak yönetmiş. Bu arada Türkiye'deki birçok



2. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da ilk Türkler. Haluk Bayülken (ortada), Kılıç Ali Bey (sağ başta oturan) ve onun önünde de Fuad Emircan.

Mac Arthur'la ne görüştü?

Fuad Emircan'ın ısrarlı takibiyle ortaya çıkan gerçek şuydu: Atatürk tâ 1932 yılında, İkinci Dünya Savaşı'nın nasıl başlayacağını, nasıl sonuçlanacağını ve dünya politikasının nasıl gelişeceğini bilmisti...

Haber gazetesinde sütunların uzunluğu belli biriple ölçülür, sabit aylık dışındaki ücretler bu ölçüye göre ödenirdi

Münih İstasyonunda bir genç kızın ağlamasına dayanamayan Fuad Emircan, onu pansiyondaki odasına götürdü. Ertesi gün başına gelecek felâketi, tabii aklının ucundan bile geçiremezdi

İFLE ÖLÇÜLEN SATIRLAR

Emircan, eski gazetecilik ile şimdiki arasındaki en büyük farkı "teknik gelişme ve gazetecilere sağlanan sosyal güvenlikte gördüğünü" belirterek, meslekteki ilk yıllarına dönüyor:

"Zaman gazetesine 15 lira aylıkla girmiştim; 30 lira aylığı ancak birkaç ay geçince alabildim. Daha sonra Haber gazetesinde bir tefrika romanım, çeşitli tercüme (bu arada cilt cilt "Pardayyanlar" tercümesi) ve röportajlar karşılığında aldığım para 180 lirayı bulunca, gazetesinin sahibi, sonraki yakın dostum Rasim Üs beni çağırdı. "Sana bu genç yaşında bu kadar para verişim, yaşlı ve tecrübeli arkadaşlar ne derler?" gerekçesiyle, "sütun başına" aldığım paralarda bir hayli kasıntı yaptı.

İçtiği halde, "halkı tütüne ve içkiye teşvik etmemek" inancıyla Tekel ilânlarını reddetmiş ve gazetesinin mali durumunun bundan zarar gördüğü hallerde de inancına sadık kalmıştır. Ben, meslekteki hemen her şeyimi; gazetecilikte ilk adımlarımı attığım "Zaman", çok ilgi çekici bir çevre içinde çalışma fırsatım bulduğum "Haber" ve bana büyük tecrübeler edinecek imkânı sağlayan "Tasvir-i Efkâr" gazetesine borçluyum."

MÜNİH'TE SOYULMA

Fuad Emircan ile sohbetimiz, hoş bir soyun hikâyesiyle kapatıyoruz: "Yıl 1946... Mevsim sonbahar... Yer Almanya... Emircan, İngiliz İsgal Kuvvetleri Karargâhı'ndan seyahat kolaylığı sağlamak üzere kendisini şeklen verilen "Lt. Col" (Yarbay) rütbesiyle ülkeyi dolaşiyor. Şimdi Münih'te... Amerikan Ba-



Sürurü'nün çizgiyle Tasvir-i Efkâr Yazışları Müdür Yardımcısı Fuad Emircan.

larsa, iyi niyetimi anlamayıp bundan kötü bir mânâ çıkarabiliyorlardı. "Kızla mülakat yapacağım" desem, inanmazlardı. Çaresiz, ağır valizi kaptığım gibi yola koyuldum ve birkaç molada pansiyona vardık.

Kız, odaya girince, sözünü ettiğim kanapenin mevcut olmadığını gördü, bana çok kızdı. Uzun tartışmalardan sonra, bir anlaşmaya vardık: Valiz taşıyıp yurduğum için önce ben yataktaki yatacağım, o da geniş koltukta uyumaya çalışacak. Gece yarısından sonra da ben onu uyandıracam ve yer değiştireceğim. Üsüyük



KÖSEBASİ Ergun Göze

KIBRIS'A MOSKOF SALDIRISI

Kıbrıs'tan —Ruslar'ın deyimiyle emperyalist— Türk askerlerinin çekilmesi, Kıbrıs'ın Rus garantörlüğüne ve buna benzer daha birçok "akhevvel" tedbirlere bağlanmasını isteyen diplomatik girişimi aslında tam bir Moskof saldırısıdır.

Bunu bir sürpriz diye karşılamak da doğru değildir. Çünkü, Rusya tarih boyunca Türkiye'ye saldırmayı kendisine kader haline getirmiş ve başına gelen felâketlerden de ders almamıştır. 1945'te Boğazlar'ı istemiştir. Aslında Türkiye'de daha önceki komünist hareketlerinin hepsinin altında bir Rus saldırısı yatmaktadır. Dr. Mustafa Suphi'nin Türkiye'ye gönderilmesi, Nazım Hikmet'in Rusya'ya kaçırılıp, sonra Bulgaristan Türkleri üzerinde baskı unsuru olarak kullanılması, Bulgaristan'ın bugün Türkler'e karşı girişimi olduğu insanlık dışı faaliyetler, dün Türk solunun Ruslar'ın Afganistan'ı istilasını alkışlayarak karşılaması, bugün bazılarının Ruslar bizden Boğazlar'ı istememişlerdi diye inat etmesi hepsi hepsi Rus saldırısıdır.

Ve bugün Afganistan'a zorla, kanla, ateşle, ölümlerle giren Rusya, Kıbrıs'taki Türkler'i kanlı papazın elinden kurtaran mehtemciğe "Bu emperyalist çıkşın" diyor. Gorbaçov'a maşallah, gelin olur inşallah!..

Aslında bu saldırı daha da devam edecektir. Böyle birdenbire patlak vermesinin başka "aktüel" sebepleri vardır. Fakat esas, devam edecektir. Hatta, Türkiye'deki Sovyet yanlısı sendika tortuları, dernekler, sütunlar bu çok açık Rus saldırısını önce geçiştirecekler, duymamış gibi davranacaklar ve sonra da "objektif davranalım arkadaş" palavrasının ardından Sovyet tezinin pazarlamasını yapmaya başlayacaklardır. Bu tezi destekleyen şiirleri, romanları, incelemeleri ve hattâ tiyatro eserlerini yakında bekleyebilirsiniz.

Amma ası üzerinde durulacak bir nokta var. A Sovyetler'in bu çıkışı için bize bir baskın havası verdi? Niçin gazetelerimiz —TERCÜMAN hariç— ancak iki gün sonra uyanıp meseleyi haber bakımından olsun ele alabildiler. Niçin olacak. Basınımız, piyangoya, milyara, kadınbuduna o kadar şartlandı ki, dünyanın büyük meselelerine dikkat ayıramaz oldu.

Peki ya bizi Dışişlerimiz... Ah! bizim Dışişlerimiz. O nasıl oldu da baskına uğradı? Afalladı birdenbire. Bir cevap veremedi!..

Bilirsiniz böyle durumlarda cevap vermenin mânâsı başkadır. Ruslar mart ayında Başbakan'ımız Rusya'ya gitmesi hesaba varken bu kadar balta kesmez bir harekete girişebiliyorlar da, buna cevap sadece soğuk karşılamak mı oluyor? Hayır... Asla... Bu bir satranç oyunudur, en azından ve her hamlede bir şey kaybedilir ve kazanılır ve mukabil hamlesi düşünülür, hattâ hazırlanır. Türk tarafının hamlesi daha önce hazırlanmış, düşünülmüş müydü? Öyleyse ne idi? Ve mukabil hamle ne zaman yapılacaktır?..

Çünkü, şu anda Türk tezi Sayın Denktaş'ın da mukabil beyanı verirken haliyle belirttiği gibi, yara almış, zayıflamıştır. Eski hale gelmek için bile büyük emek gerektirecektir. Bu ru da kendiliğinden olsun diye beklemek herhalde "diplomasi"

Fuad EMİRCAN

Amerika Birleşik Devletleri Genelkurmay Başkanı Mac Arthur, 27 Eylül 1932 tarihinde, Cumhurbaşkanlığı Ataturk tarafından İstanbul'da kabul edilmişti. Bu görüşmede nelerin konuşulduğuna dair resmi açıklama yapılmadı. Ama, bir gazetecinin ısrarı ve heyecanlı araştırması sonucu, aradan 19 yıl geçince esrar perdesi kalkacaktı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Almanya'nın henüz işgal statüsü altında bulunduğu günler... Bu ülkeye giriş müsaadesi alan ve Frankfurt'a gelen ilk Türkler arasında, Atatürk'ün yakın mesai arkadaşlarından Kılıç Ali de var. Tasvir gazetesi ile Türk Haberler Ajansı'nın Batı Avrupa muhabiri Fuad Emircan hemen her gün onu ziyaret ediyor ve hatıralarını dinliyor. Sohbetlere, arada bir başkonsolos Orhan Günden ve Millî Savunma Bakanı olan Haluk Bayülken de katılıyor.

Olayın bundan sonrasında, gazetecilik mesleğinde yarım asrı geride bırakan Fuad Emircan'dan dinleyelim:

"Merhum Kılıç Ali Bey, bir gün, Atatürk ile Mac Arthur arasında yapılan, fakat ayrıntıları dış politik sebeplerle gizli tutulan önemli bir görüşmeden söz etti. Başbaşa yapılan bu görüşmede de, Orhan Günden'in tercüman olarak hazır bulunduğu söylendi.

O andan itibaren uykularım kaçmış, bu tarihi görüşmenin mahiyetini her ne pahasına olursa olsun öğrenmeyi kafama koymuştum. Uzun çabalar sonucu ve özellikle Kılıç Ali Bey'in desteği, başkonsolos Orhan Günden'in hayret verici hafızası ve bulduğu eski zabitlar sayesinde tarihi görüşme metin haline getirildi ve bir defa daha gözden geçirildi. Belge, Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı'nı sadece nasıl başlayacağını değil, nasıl sonuçlana-

İkinci Dünya Savaşı'nın nasıl başlayacağını, nasıl sonuçlanacağını ve dünya politikasının nasıl gelişeceğini biliyordu...

Haber gazetesinde sütunların uzunluğu belli bir ipe ölçülür, sabit aylık dışındaki ücretler bu ölçüye göre ödenirdi

Münih istasyonunda bir genç kızın ağlamasına dayanmayan Fuad Emircan, onu pansiyondaki odasına götürdü. Ertesi gün başına gelecek felâketi, tabii aklının ucundan bile geçiremezdi

cağını ve dünya politikasının nasıl gelişeceğini, kehanete varan bir kesinlikle önceden gördüğünü açıkça ortaya koyuyordu.

Bu tarihi belgeyi, Londra'da "The Caucasus" adlı siyasi dergiyi çıkaran ahbabım İngiliz gazetecisine gönderdim. O sırada Amerika'da başkanlık seçimlerine katılan General Mac Arthur'a göstermek üzere, İngilizce'ye çevirme izni istedi. Metnin açıklanmaması konusunda garanti alarak razı oldum. Üç hafta sonra Paris'te bulduğumuz İngiliz gazeteci, Mac Arthur'un da "gerçekleri olduğu gibi yansıttığını" doğruladığı metni satın almak istedi. Uzun tereddütlerden sonra, belgenin daha geniş yankılar uyandırabileceğini düşündüm ve Türk basını ile aynı

günde açıklaması şartıyla teklifini kabul ettim. 8 Kasım 1951 tarihinde İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'daki bütün gazetelerin manşetlerinde yer alan bu tarihi belge daha sonra çeşitli dergi ve tarih kitaplarında yayımlanmış, Atatürk'ün 100. doğum yılı münesebetleriyle de birçok dile çevrilmiştir."

GEÇMİSTEN BUGÜNE

Galatasaray Lisesi'nden sonra Paris'te Siyasal Bilgiler, Berlin'de hukuk öğrenimi gören Fuad Emircan, mesleğini uzun yıllar yurt dışında da sürdürmüş bir gazeteci. 1934 yılı sonlarından başlayarak "Zaman", "Gece Postası", "Son Telgraf", "Son Posta" ve "Haber" gazetelerinde muhabir ve röportaj yazarı, "Cumhuriyet" gazetesi ile "Türk-

Spor" dergisinde spor yazarı, "Tasvir-i Efkâr"da istihbarat müdürü ve yazı işleri müdür yardımcısı olarak çalışmış. İkinci Dünya Savaşı sırasında "Tasvir-i Efkâr"ın harb muhabiri sıfatıyla Manş Denizli'nden Kafkaslar'a kadar olan bütün cepheleri dolaşmış. Savaşın sonra "Tasvir" gazetesinin ve "Türk Haberler Ajansı"nın Batı Avrupa muhabirliğini yapmış. Daha sonra İstanbul'da Türk Haberler Ajansı'nın Yazı İşleri Müdürlüğü, Avrupa Konseyi'nin Türkiye muhabirliği, Bonn Büyükelçiliği Basın Ataşeliği, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürü Yardımcılığı görevlerinde bulunmuş. Nihayet 1962-1975 yılları arasında "Deutsche Welle" (Almanya'nın Ses) radyosunun Türkiye yayınlarını, tam yetkili olarak yönetmiş. Bu arada Türkiye'deki birçok gazete ve dergiye yazılar göndermiş. Alman televizyonunun haftalık açık oturumlarına uzun süre katılmış ve Alman gazetelerine Türkiye hakkında yazılar yazmış.

Şimdi, elli yılın ahşaklığından kurtulmadığı için, Ankara'daki bir gazeteye yazı veriyor. Ayrıca, iç ve dış basındaki gözlemlerini ve bunlara dayanarak edindiği tecrübeleri anlatan bir kitap hazırlıyor.

İPLE ÖLÇÜLEN SATIRLAR

Emircan, eski gazetecilik ile şimdiki arasındaki en büyük farkı "teknik gelişme ve gazetecilere sağlanan sosyal güvencilerde olduğunu" belirterek, meslekteki ilk yıllarına dönüyor:

"Zaman gazetesine 15 lira aylıkla girmiştim; 30 lira aylığı ancak birkaç ay geçince alabildim. Daha sonra Haber gazetesinde bir tefrika romanın, çeşitli tercüme (bu arada cilt cilt "Pardayyanlar" tercümesi) ve röportajlar karşılığında aldığım para 180 liraya bulunca, gazetenin sahibi, sonraki yakın dostum Rasim Us beni çağırttı. "Sana bu genç yaşında bu kadar para versem, yaşlı ve tecrübeli arkadaşlarla ne derler?" gerekçesiyle, "sütun başına" aldığım paralarda bir hayli kusıntı yaptı.

Sırası gelmişken belirtim: Haber gazetesinde sütunların uzunluğu belli bir ipe ölçülür ve sabit aylık dışındaki ücretler bu ölçüye göre ödenirdi. Belirli bir ustalık ve titizlik isteyen bu uygulama sırasında, patron tarafı, sütundaki resim ve ara başlıkların ölçü dışına kalması için, ipi, parmaklarının bütün hassasiyetiyle idare ederdi. Öbür taraf, yani parayı alacak gazeteci ise gözünü dört açar, sütunlar üzerinde koşan ipin, o esnada birkaç satırı "güme getirmesine" dikkat ederdi."

Fuad Emircan, bu garipliklere rağmen, maddi sebeplerden asla şikâyetçi olmadığını söylüyor. Sonra, gazetecilikteki idealizmin mânâsını kendisine gösteren Velid Ebuzyaya'yı rahmetle yâdediyor: "Kolay bir patron değildi. Fakat gazetecilik mesleğinde doğruluk ve dürüstlüğü, inandırılmaz şeyleri yazmama, haberleri tahrif etmeden, hattâ "süslemeyen" nakletmeyi bize öğretmişti. Kendisi sigara ve arasıra içki bile

İçtiği balde, "halkı tütün ve içkiye teşvik etmemek" inancıyla Tekel ilanlarını reddetmiş ve gazetesinin mali durumunun bundan zarar gördüğü hallerde de inancına sadık kalmıştır. Ben, meslekteki hemen her şeyimi; gazetecilikte ilk adımlarımı attığım "Zaman", çok ilgi çekici bir çevre içinde çalışma fırsatını bulduğum "Haber" ve bana büyük tecrübeler edinmemi sağlayan "Tasvir-i Efkâr" gazetelerine borçluyum."

MÜNİH'TE SOYULMA

Fuad Emircan ile sohbetimizi, hoş bir soğuk hikâyesini kapatıyoruz: "Yıl 1946... Mevsim sonbahar... Yer Almanya... Emircan, İngiliz İşgal Kuvvetleri Karargâhı'ndan seyahat kolaylığı sağlamak üzere kendisine şeklen verilen "Lt. Col" (Yarbay) rütbesiyle ülkeyi dolaşılıyor. Şimdi Münih'te... Amerikan Basın Merkezi'nde oda hazırlanmaya kadar, iki-üç gün bir pansiyonda kalacak.

Münih istasyonunda tren tarifelerine göz atarken, yanına gencecik, güzel bir kız yaklaşıyor. Ona, tarife dışında Hamburg'a başka trenlerin gidip gitmediğini soruyor. Gitmediği anlaşılınca da, başlıyor ağlamaya... Sabaha kadar nerede kalabilecek, nerede ısınabilecekler?..

"Türk kalbı bu kadar acıya dayanabilir mi?.. Bende kalabileceğini söyledim. Terbiyeli, namuslu bir kız olduğu anlaşılıyordu. Nitekim, "İmkâm yok. Bir erkeğin evinde nasıl gecelerim?" diye diyor. Odamda yataktan başka bir de kanape bulunduğunu, rahat rahat yatabileceğini söyledim. Çok utanıyor ve sıkılıyor ama, nihayet ikna edildim.

Büyük ve ağır bir valizi vardı. Bir aralık Amerikan Basın Merkezi'ne telefon edip araba istemeyi düşündüm. Fakat, kıızı eve götürdüğümü duyar-



Sürurü'nün çizgisiyle Tasvir-i Efkâr Yazışlıları Müdür Yardımcısı Fuad Emircan.

larsa, iyi niyetimi anlamayıp bundan kötü bir mânâ çıkarabilirlerdi. "Kızla mülakat yapacağım" desem, inanmazlardı. Çaresiz, ağır valizi kaptığım gibi yola koyuldum ve birkaç molada pansiyona vardık.

Kız, odaya girince, sözünü ettiğim kanapenin mevcut olmadığını gördü, bana çok kızdı. Uzun tartışmaların sonra, bir anlaşmaya vardık: Valiz taşıyıp yorulduğum için önce ben yataktaki yatacağım, o da geniş koltukta uyumaya çalışacak. Gece yarısından sonra da ben onu uyandıracam ve yer değiştireceğim. Üşüyüp titreyen kız, sıkılarak, "Acaba bir kadeh içinlik bulunur mu?" diye sordu. Bulunmaz olur mu? Amerikan Askeri Mağazaları (PX) sağılsın. Dolaptan içkiler çıktı. Bir kadeh, bir kadeh daha... Ve galiba bir hayli kadeh daha... Sonra o koltuğa, ben yatağa uzandık.

Öğle üzeri müthiş bir baş ağrısıyla uyandım. Ortada ne kız, ne valiz vardı. Karton çüzandan, karton karton sigaralarım ve -en kötüsü- bütün giyim eşyama gitmiş, onların yerini valizden çıkarılan ağır tuğlalar almıştı. Dolapta sadece eski bir pantolon kalmıştı. Buna da şükrettim. Ya onu da alıp gitse idi, majesteleri İngiltere Kraliçesi'nin "yarbayı" ve Tasvir gazetesinin Batı Avrupa muhabiri ne halt ederdi?..

Her ne olursa olsun, ben insanlığımı göstermek istedim. O güzel Alman kıızı ister anlamış, ister anlamamış olsun... Bu arada dostum Altınur Kılıç'ın kulakları çınlasın!.."

YARIN: HİKMET FERİDUN ES

Aslında bu saldırı daha da devam edecektir. Böyle birdenbire patlak vermesinin başka "aktüel" sebepleri vardır. Fakat esas, devam edecektir. Hattâ, Türkiye'deki Sovyet yanlısı sendika tortuları, dernekler, sütunlar bu çok açık Rus saldırısını önce geçiştirecekler, duymamış gibi davranacaklar ve sonra da "objektif davranılmıyorkadış" palavrasının ardından Sovyet tezinin pazarlamasını yapmaya başlayacaklardır. Bu tezi destekleyen şürleri, romanları, incelemeleri ve hattâ tiyatro eserlerini yakında bekleyebilirsiniz.

Amma ası üzerinde durulacak bir nokta var. Sovyetler'in bu çıkışı için bize bir baskın havası verdi? Niçin gazetelerimiz -TERCÜMAN hariç- ancak iki gün sonra uyanıp meseleyi haber bakımından olsun ele alabildiler. Niçin olacak. Basımız, piyangoya, milyara, kadımbunlara o kadar şartlandı ki, dünyanın büyük meselelerine dikkat ayıramaz oldu.

Peki ya bizizi Dışişlerimiz... Ah! bizim Dışişlerimiz. O nasıl oldu da baskına uğradı? Afalladı birdenbire. Bir cevap veremedi!..

Bilirsiniz böyle durumlarda cevap vermenin mânâsı başkadır. Ruslar mart ayında Başbakan'ımızın Rusya'ya gitmesi hesapta varken bu kadar balta kesmez bir hareketle girişiliyorlar da, buna cevap sadece soğuk karşılık mı oluyor? Hayır... Asla... Bu bir satranç oyunudur, en azından ve her hamlede bir şey kaybedilir ve kazanılır ve mukabil hamlesi düşünülür, hattâ hazırlanır. Türk tarafının hamlesi daha önce hazırlanmış, düşünülmüş müydü? Öyleyse ne idi? Ve mukabil hamle ne zaman yapılacaktır?..

Çünkü, şu anda Türk tezi Sayın Denktaş'ın da mukabil beyan verirken haliyle belirttiği gibi, yara almış, zayıflamıştır. Eski hale gelmek için bile büyük emek gerekecektir. Bunu da kendilikinden olsun diye beklemek herhalde "diplomasi" sayılmaz. Hoş bizim ekselsanlarımızdan da bu gibi ahvalde müsbet bir hamle hazırlığı beklenemez... Hiç olmazsa Türkiye'de bir "Afganistan planı" hazırlanıp,

- 1-Kızıldoru on beş gün zarfında işgal etmiş bulunan Afganistan topraklarından çekilmelidir.
- 2-Kızıldoru ile Afgan mücahitlerinin arasına Pakistan-Türk-Iran birliklerinden müteşekkil bir "Barış Lejyonu" yerleştirilmelidir.
- 3-Afganistan'ın iç rejimi ve dış varlığı Birleşmiş Milletler'in garantörlüğüne bırakılmalıdır.
- 4-Kızıldoru'nun, komşu ülkelerin sınırlarına, Rusya nükleer güce de sahip olduğuna göre, belli bir miktarda fazla asker yığıp yağduğundan da kontrolü Güvenlik Konseyi'nin garantörlüğüne bırakılmalıdır.

vesaire gibi hükümlerle donatıp, SSCB'nin temsilcilerinin eline tutuşturulup, dünya umumi efkârına açıklanamalı mıydı?

Böyle bir şey doğru mu idi, yanlış mı idi, onun münakaşasını bırakalım. Hiç böyle bir husus ekselsanlarca daha önceden düşünüldü mü? Akla geldi mi? Hattâ şu yazın çıktığı ana kadar. Hattâ bundan sonra da Sovyetler'e bir "ripost" düşünülüyor mu? Zira, Gorbacov, kendi iç politika faktörleri yüzünden yanlış bir adım atmıştır, bu yanlış adımı geri aldratacak diplomasi kendisi sahasında başarı kazanmış, hedefine yaklaşmış olacaktır... Amma bilene... Gönülden arzu edene... Bizim diplomasmiz ne?

Amma millet olarak unutmayalım bu bir Moskof saldırısıdır.



Fuad Emircan (sağda), Bonn'da eski gazeteci ve yazarlardan İshadım Feyyaz Tokar (ortada) şerefine verilen bir davette.

MOVEMENT ORDER				GENERAL RAILWAY WARRANT BON DE CHEMIN DE FER ALGEMEENE SPOORWEGPAS GEMEINER EISENHABENSCHIEIN			
The undermentioned British personnel, Control Commission for Germany (British Element), is/are authorised to proceed by Surface means							
on 8/1/77 from Hanover to Frankfurt.							
Number	Rank	Name and Initials	Regt. (or Services)	Colour of uniform	Weight of baggage	Remarks	Other railway authorities
		Mr. (Lt. Col) Fuad Emircan - Correspondent (Turkish Daily)	Tasvir			1. Hanover - 2. Darmstadt (Turkish Daily) 3. Hanover	
arranged by telephone with G.T.O. Hermann.							
Ticket to be collected from Train Conductor at 2145 at Hannover.							
2. On completion of duty return to the appropriate authorities.							

1947 yılında, İşgal altındaki Almanya'da serbest dolaşması ve askeri taşıtlardan faydalanabilmesi için Fuad Emircan'a İngiliz İşgal Ordusu karargâhından "Lt.Col." (Yarbay) unvanıyla verilen belgelerden biri.

Zafer Yılmaz

GEÇTİĞİMİZ günlerde de büyük reklamlar kampanyaları ile iki yeni ansiklopedi yayın yaşamına atıldı. Dünyaca tanınmış iki büyük ansiklopedinin Türkiye'de yayınlanması nedeniyle bunları yayınlayan kuruluşların sorumluları ile konuştuk. Sorularımıza Ana Britannica'nın Genel Yayın Yönetmeni Dr. Gürel Tüzün ile Gelişim Yayınları Yeni Projeler Sorumlusu Fatoş Erbil'in verdiği yanıtlar şöyle:



Dr. Gürel TÜZÜN:
"Özgün metnin yanı sıra, Türk okurunu ilgilendiren konuları da kapsamlı olarak ele aldık"

"Britannica'yı neden seçtiniz ve bunu yayına hazırlamak ne kadar sürdü?"

"Britannica'yı Türkiye'de yayınlama girişimi, çok daha önceleri başladı, rahmetli Ögüz Akkan başlatmıştı. Daha sonra da, Ana Yayıncılık Grubu, bunu üstlendi. Britannica ile görüşüldü. Bunun seçilme nedeni de, pek çok kaynağa göre dünyanın en geniş kapsamlı ansiklopedisi olması. Sözleşme geçtiğimiz mart ayında imzalandı.

"Yayın hazırlık çalışmalarınızdan söz eder misiniz?"

"İlk olarak Britannica maddelerinin bir dokümanını yaptık, değerlendirdik. Neleri alıp almayacağımızı, Türk okurunu nelerin ilgilendirdiğini araştırdık. Bu değerlendirilme, uzman kurullardan yararlandık.

"Bu değerlendirmede neyi ölçtü aldınız? Somut örnek verir misiniz?"

"Örneğin, ABD'deki beyzbol oyuncularını, ya da dünyanın çok ücra bir köşesinde yetişen bir bitki türü gibi Türk okurunun gereksinim duymayacağı konuları genel olarak içinde ele aldık. Bunun yanında, Türkiye ile ilgili ek maddeleri araştırdık. Bunların büyük bir bölümü de, zaten Britannica'da vardı. Ama biz telif çalışması yaparken, bunlarla ilgili daha ayrıntılı bilgi vermeye çalıştık.

"Türkiye ile ilgili maddeleri yazarken, Türk ve İslam ansiklopedilerinden yararlandınız mı?"

"Türkiye'de ansiklopedi çıkarmayı düşünen herkes, bu iki ansiklopediden şu ya da bu biçimde yararlanır. İslam Ansiklopedisi 45 yılda tamamlanan bir ansiklopedi ve şu anda ilk dayandığı, Hollanda'da yayınlanan biçimi yeniden yayınlıyor ve -K- harfine kadar geldi. Biz bunun yeni baskısından yararlanma yoluna gittik. Çünkü çok daha güncelleştirilmiş bir şey. Türk Ansiklopedisi'nden ise daha az yararlandık. Diğer ansiklopedilere gelince, daha önce Anadolu Yayıncılık tarafından çıkarılmış Ünlüler Ansiklopedisi, Yurt Ansiklopedisi ile İletişim Yayıncılık tarafından çıkarılmış Tanzimatın Cumhuriyete Türkiye ve Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedileri var. Biz bunlardan metin aktararak değil, onların yazar kadrolarından yararlandık.

"Ansiklopedide kullandığınız dil konusunda bilgi verir misiniz?"

"Dil konusunda aslında Türkiye'deki bütün ansiklopedilerin karşı karşıya olduğu bir sorun var. Türkçemiz şu anda tam anlamıyla bir geçiş dönemi yaşıyor. Biz yazı dilinden çok, konuşma dilini esas aldık. Çünkü insanlar konuşurken daha yalın bir dil konuşuyorlar. Ama bu konuda hemen şu öne sürülebilir. Türkiye'de tek bir konuşma dili yok. Bu nedenle biz de en geniş okur kitlesinin anlayabileceği dili kullanmaya çalıştık. Tabii bu belli dallarda eski terimlerin, belli dallarda da yeni sözcüklerin kullanılmasını beraberinde getiriyor. Örneğin, tarih maddelerinde, eski, felsefe maddelerinde yeni sözcükleri kullandık. An-

Bugün çıkan Çarşaf Dergisi'nden alınmıştır

Her eve lazım Ansiklopedi

Öğrenmek istediğimiz herhangi bir konuda ilk başvuru kaynağımızdır ansiklopediler. Bugüne kadar binlerce ansiklopedi, insanoğlunu bilgilendirmiş, ufkunu genişletmiş, dünyayı tanımına yardımcı olmuştur.

Genelden uzmanlığa...

Doğan HIZLAN

PAZAR payının azaldığından söz edilse de, arka arkaya iki büyük ansiklopedinin yayınlanması, okur potansiyeline inancın bir kanıtı.

Genel bilgi ansiklopedilerinin alıcısı çoktur. Yalnız öğrenciler değil, ailenin diğer bireyleri de bundan yararlanabilir. Genel bilgi ansiklopedileri her konuda bilgi verirler ama ayrıntıya inmezler, ilk elde, kafanızdaki sorunun cevabını bulursunuz.

Genel bilgi ansiklopedilerinden sonra uzmanlık ansiklopedilerinin de yayınlanmasının zamanı geldi mi? Yıllardır genel bilgilerle yetinenler, hiç olmazsa alanlarının ayrıntısını taşıyan ansiklopedileri almazlar mı? Sorun burada biraz değişik bir görünüm taşıyor. Genellikle uzmanlık ansiklopedileri, uzmanların başvurduğu bir kaynak niteliği taşıyor. O kaynağı da yabancı dilediği bir ansiklopediden öğrenebiliyor. Çeviriye gerek duyuyor mu? Sanmam.

İşte, uzmanlık ansiklopedilerinin yazılı biçimi, terminolojisi de ortaya başka bir tartışma gündemi getiriyor. Uzmanlık alanlarının başkaları için zor anlaşılabilirliği, dilinin yalınlığını zorunlu kılıyor. Böylece alanın uzmanı olmayan kişiler de ansiklopediyi okuduklarında anlayabiliyor.

Öğrenmenin aşamalar toplamı niteliğini unutmayalım. Genel kültür, bilgi ansiklopedilerinin açtığı yoldan, okurun uzmanlık ansiklopedilerine gereksinim duymaları zamanı gelecek. Herhangi bir yazarın, sanatçının, bilim adamının, devlet adamının iki parantez arasında yaşamından daha çok bilgi edinmek isteyenler uzmanlık ansiklopedilerinin ilk okurları olacak.

Genel bilgi ansiklopedilerinin dikkat edilmeleri gereken bir başka yanı da, Türkiye ve Türklerle ilgili maddelerine özen göstermeleridir. Çeviri ansiklopedilerin en zorlu çalışması burada odaklanır.

Genel ansiklopedilerden uzmanlık ansiklopedilerine geçeceğimiz günlerin de yakın olmasını dileyelim.

çak temelde yalın, duru ve anlaşılır bir dil kullanmaya özen gösteriyoruz. Kısaca, ortaöğrenim görmüş bir kişinin kolayca anlayabileceği bir dili var ansiklopedimizim.

"Yayın yaşamızın süresince, eklenmesi gerekli maddeler çıktığında, ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Britannica, sürekli yenileniyor. Bütün bilgiler, bilgisayarda depolanıyor. Herhangi bir maddede değişiklik olduğunda, örneğin, diyelim ki, Filipinler'de Bayan Aquino'yu devirdiler, bu hemen konuya ekleniyor ve yayın sırası geldiğinde, Filipinler maddesinde, okur bu yeni bilgiyi de bulabiliyor. Bizim yayınızdır dört sene sürecek. Bu ne-

denle iki sene sonra, örneğin o zamana kadar yayınladığımız maddelerde bazı değişiklikler olabilir. Onun için bir süre sonra yıllıklar çıkarmaya başlayacağız. Bunlar da, yeni eklenen ya da değişime uğrayan maddeleri kapsayacak. Bu açıdan sürekli yenilenen bir ansiklopedi olacak Britannica.

"Ansiklopediyi kimlerin alacağını düşünüyorsunuz? Hedef kitleniz kimler?"

"Britannica'nın adı üstünde, genel kültür ansiklopedisi. Biz bunu yalnızca öğrenciler için ya da yetişkinlerin yararlanacağı bir kaynak olarak düşünmüyoruz. Biz ele aldığımız konuları, daha ayrıntılı bir biçimde

inceliyoruz. Yani bir şey öğrenmek isteyenlerin yanı sıra, canı sıkılıp da okumak isteyenlerin de başvuracağı bir ansiklopedi oluyor Britannica. Bu nedenle, geniş bir okur kitlesine ulaşacağımızı umuyoruz. Bu kitlenin içinde, ortaokul öğrencilerinden, belli konularda araştırma yapmak isteyen kişilere kadar herkes olabilir. Sınırlı bir okur kitlesinden çok, ilgi alanları farklı geniş bir okur kitlesini hedef alıyoruz.



Fatoş ERBİL:
"Sürekli yenilenecek ansiklopedinin %40'ını Türkiye maddeleri oluşturuyor"

"Bir ansiklopedi yayıncısı olarak Larousse'u seçmeniz nedenlerini açıklar mısınız?"

"Larousse, 1968'de ilk kez Türkçe'ye kazandırılmış ve büyük yankı uyandırmış. Türkiye'de ansiklopedi denince akla gelen tek yayındı o zaman. Dünyaca tanınmış bir ansiklopedinin yeni basımının Türk insanına sunulması amacıyla, Larousse'u seçtik.

"Daha önceden yayınlanmış olması sizin için bir risk değil mi?"

"Hayır, aksine bir avantaj. Çünkü, biz Meşin Şirket tarafından çıkarılan Larousse'un editörlüğünü de yararlandırdık. Bu ansiklopedinin yeni basımının Türk insanına sunulması amacıyla, Larousse'un 1983 yılında yayını biten son baskısının çevirisiydi.

"Sözleşme ne zaman yapıldı ve yayın hazırlıkları ne kadar sürdü?"

"Yayın hakkını, 1983'te aldık, anlaşma imzalandı. Hazırlıklar da yaklaşık üç yıl sürdü. 110 kişisi kadro olmak üzere, sürekli 380 kişilik bir kadroya ek olarak yüzlerce kişilik bir uzman kadronun ortak çalışması ile yayına hazır duruma geldik.

"Özgün ansiklopedi metinlerinin tümünü aldınız mı? Yoksa bir ayıklama ya da genelleme yaptınız mı? Türkiye ile ilgili maddelerde nasıl bir yöntem izlediniz?"

"Ansiklopedinin %40'a yakın bir bölümü, Türkiye maddelerinden oluşmaktadır. Bunlar, demin sözünü ettiğim uzman kadrolar tarafından yapılmıştır. Çeviriye ise, bazı ayıklamalar yaptık doğal olarak. Larousse, bir Fransız ansiklopedisi olduğu için, Fransa ile ilgili maddelere çok yer verilmişti. Biz bunları azalttık.

"Larousse, aynı zamanda bir sözlük. Böyle olması, içeriğini biraz daha genişletiyor sanırım. Bunun okura yararı nedir sizce?"

"Okur istediği her maddeyi bulabilecektir. Hangi sözcük ya da kavramın ansiklopedide, hangi sözlükte aranması gerektiğini düşünmesine gerek kalmadan tek kaynağa başvurarak, aradığını bulabilecektir.

"Bu durumda geniş bir okur kitlesine yöneliyorsunuz. Sizin ulaşmayı amaçladığınız alıcı kitlesini kimler oluşturuyor?"

"Günümüzde ansiklopedi piyasası oldukça daralmış durumda. Önceleri belli konularda ansiklopediler vardı, tarih, coğrafya ansiklopedileri gibi. Genel kültür ansiklopedisi olmamız nedeniyle, daha geniş bir kitleye seslenmeyi amaçlıyoruz. Zaten ansiklopediyi aile alıyor genelde ve çocuklardan büyüklere kadar herkes yararlanır.

"Yayın süreniz ne kadar? Bu süreçte olacak değişiklikler konusunda nasıl bir yöntem izleyeceksiniz?"

"Yayın süremiz, önce 5 yıl olarak tasarlanmıştır. Sonra bunu fasküllerin sayfa sayısını artırarak 3 yıla indirdik. Bu süreçte olacak yenilikleri de, eğer ilgili konu henüz yayınlanmamışsa, hemen ekliyoruz. Yayınlanmıyorsa, ek ciltlerde bu eksikliği gidermeyi amaçlıyoruz.



19.8.86

1. İstanbul
Bayram

Gazete ve kültür yayıncılığındaki yerimiz

Ziya NEBİOĞLU

Başına ilişkin iki haber, iki sıralama ilk bakışta sevindiriciydi. Bunlardan birincisi, ülkede yayınlanan gazete sayısı bakımından Türkiye 1115 yayın organı ile Amerika'dan sonra dünya ikincisiydi. Almanya, Hindistan, Sovyetler, Brezilya, Meksika, Japonya, Arjantin, Kanada gibi ülkeler dokuzuncu, onuncu sıralarda yer alıyorlardı.

İkinci haber ise "Türkiye, gazete kâğıdı tüketiminde ikinci sırada" başlığını taşıyordu. Bu haberler bizi ülke basını üzerinde küçük bir araştırmaya itti.

GÜNLÜK FİİLİ SATIŞ

Günde 1787 gazetenin yayınlandığı Amerika'dan sonra ikinci sırada yer alan Türkiye'de 1115 gazetenin kaç tanesi 50 ya da 100 binin üzerinde satış yapabiliyordu? Günlük toplam satışları ne kadardı? Ülkemizde kişi başına düşen gazete sayısı neydi?

1986 Haziran ayında 50 binin üzerindeki gazetelerin günlük ortalama net satışları şöyledir: (1)

120 liralık gazete	
Cumhuriyet	111.687
100 liralık gazeteler:	
Hürriyet	588.490
Milliyet	255.390
Günaydın	220.595
Güneş	195.613
Tercüman	187.846
Türkiye	161.399
Yeni Asır	67.172
80 liralık gazete:	
Sabah	553.528
60 liralık gazete:	
Bulvar	136.938
50 liralık gazete:	
Tan	291.760

11 gazetenin günlük ortalama net satışları toplamı ise 2 milyon 770 bin 418'dir. Basın İlan Kurumu şubesi bulunan İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya illerinde yayınlanan 60 gazetenin günlük fiili satışları toplamı ise 3 milyon 30 bin 641'e ulaşmaktadır (2). Başka bir ifadeyle

11 gazetenin dışında kalan 49 gazetenin günlük ortalama net satışları toplamı ise 260 bin 223'tür. 49 gazeteden sadece Milli Gazete ve Dünya Gazetesi'nin günlük fiili satışları 10 binin üzerindedir. Diğerlerinin Basın İlan Kurumu'na bildirdikleri günlük fiili net satış ortalamaları çoğunlukla bin ila 5 bin arasında değişmektedir.

60 gazetenin dışında kalan 1055 gazete ise diğer il ve ilçelerde yayınlanmaktadır. Bu yerel gazetelerin fiili günlük satışları genel satış rakamını etkileyecek düzeyde değildir.

BAYRAM GAZETELERİ

Ülkemizde Şeker ve Kurban Bayramlarında Basın Yasası gereği günlük gazeteler yayınlanmamakta, onların yerine o illerde en çok sarı basın kartına sahip üyesi bulunan Gazeteciler Cemiyetleri tarafından Bayram gazeteleri yayınlanmaktadır.

Basın İlan Kurumu şubesinin bulunduğu illerdeki Gazeteciler Cemiyetlerinin 1986 Haziran ayı Şeker Bayramı'ndaki günlük net satış ortalamaları ise şöyledir: (3)

İstanbul Bayram	400.000
Ankara Bayram	100.000
İzmir Bayram	82.150
Adana Bayram	14.559
Bursa Bayram	12.500
Konya Bayram	2.400

Bunlardan yalnız merkezi İstanbul'da bulunan Gazeteciler Cemiyeti'nin yayınladığı "İstanbul Bayram" gazetesi GAME-DA tarafından Türkiye çapında dağıtılmaktadır.

KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GAZETE SAYISI

Gazete sayısı bakımından dünya ikincisi olan Türkiye'de, günlük satış ortalaması nüfusa oranlandığında başlangıçtaki sevincimizin yerini üzüntü alacaktır. Nitekim 52 milyonluk ülkemizde bin kişiye (53-58) ortalama 55 gazete düşmektedir. Oysa, bu rakam gazete sayısı sıralamasında 178 gazete ile sekizinci sırada yer alan 120 milyonluk Japonya'da bin kişi için 569'dur. İsveç, İngiltere, Fransa, Almanya gibi Batı ülkelerinde bu rakam 300-500 arasında değiş-

mektedir. Başka bir hesapla ülkemizde yaklaşık 20 kişiye bir gazete düşerken, Batı ülkelerinde 2 ya da 3 kişiye bir gazete isabet etmektedir.

İKİNCİLİĞİMİZ NEREDEN GELİYOR?

Bu bilgilerin ışığında insan "Nasıl olur da Türkiye gazete kâğıdı tüketiminde ikinci sırada yer alabilir" diye düşünmekten kendini alamıyor. Konuya derinlemesine inildiğinde şu gerçeğe karşılaşıyoruz:

Aslında yayın organları sayısı bakımından dünya ikincisi olan ülkemizdeki gazetelerin günlük net satışları milyonları bulduğu, 2-3 kişiden biri gazete aldığı için geneldeki gazete kâğıdı tüketiminde bir rekor kurmuyoruz. Bu rakam 1984 yılında kişi başına Türkiye'de 3,6 kg. iken, ABD'de 50 kg. İsveç'te 44, Norveç ve Kanada'da 42, İsviçre'de 35 kg. olarak saptanmış (4). İkinciliğimiz ülkemizin genel kâğıt tüketimi içerisinde gazete kâğıdı tüketim payı itibarıyla dünya ikincisi oluyorduk.

Kültürel kâğıt tüketimi yönünden Türkiye'nin sırasıyla Norveç, İsviçre, Almanya, Hollanda, İngiltere, Finlandiya, Kanada ve İsveç gibi ülkelere sonraki sıralarda yer aldığımız da bu arada belirtmekte yarar var.

ÇÖZÜM BEKLİYOR

Ülkemiz basınının günlük net satış ortalamasında 10 yıldan bu yana önemli bir değişiklik olmamıştır. Oysa, 10 yıldan bu yana ülkemiz nüfusunda, okuma yazma öğrenenlerin sayısı ve oranında büyük artış bulunmasına, gazetelerimizin satışları arttırıcı türlü, çeşitli önlemler alınmasına karşın, yerinde sayan gazetelerin günlük net satış ortalaması toplamı üzerinde durulması gereken önemli bir basın ve ülke sorunu olarak çözüm bekliyor.

Sorun, sadece basın ve kültür hayatımızla doğrudan ilgili kurum ve kuruluşlarca değil, devlet politikası olarak ele alınmalıdır.

- 1) Cumhuriyet Gazetesi - 21.7.1986
- 2- 3) Basın İlan Kurumu listesi 31.7.1986
- 4) Dünya Gazetesi eki - 11.8.1986

Ünlü Cibali "dua mahalli" oldu

Her 100 kişiden

1. İNCİ SAYFADAKİ YAZILARIN DEVAMI

Erol Simavi'den İktidar ve Basın

● Erol Simavi, "İktidarın eleştiriyi tahammül ol-
gunludunu yitirip, baskı yollarına sarması"na
işaret ederek, şunları söyledi: "Sistematik biçim-
de, basın itibarıyla oynama girişimlerine tank
olunuyor. Bir gün önce beyanatı vereceksin,
ertesi sabah teryadı basacaksin... Bereket, elde
teypler var."

● "Türkiye'de basının ahlak ilkelere ihtiyacı açık-
tır" diyen Erol Simavi, "Özel hayat" kavramının
önemini vurguladı. Bu arada, "ağırlıklı gazete"
imajını giderek ağırık kazandığını da belirten
Erol Simavi, "Ancak bunu 'Asık yüzlü gazete'
ile karıştırmamak gerekir" dedi.

HÜRRIYET Gazetesi İmtiyaz Sahibi ve Türkiye Ga-
zete Sahipleri Sendikası Başkanı Erol Simavi, günün-
düze sistematik olarak basının itibarıyla oynama girişimle-
rine tank olunduğunu belirterek: "Dün dündür, bugün
bugündür felâketi geçireceğimizi korudukça, bizim bu
komudaki sorumlumuz bitmeyecektir" dedi. UNESCO
Türkiye Milli Komisyonu'na yapılana "İletişim Dün-
yası" Değıştirmede, Türk Basını'nın sorunlarını değerlendiren
Erol Simavi, en önemli beş sorunu şöyle sıraladı:

"Üretim ve tesis yenileme maliyetlerinin yüksek
oluşu; kaliteli eleman bulma zorluğu; tirajların bir
noktada tıkanıp kalması; ilan çıkamazları ve
İktidarların koltuklarına sınıdktan sonra, eleştiriyi
tahammül olgunludunu yitirip baskı yollarına sarması-
ları."

"Ciddi gazete" ile "asık yüzlü gazete" kavramlarının
birbirine karıştırılmasına gerektirildiğini belirten Erol Simavi,
"ağırlıklı gazete" imajını giderek yerleştiğine dikkat çek-
ti. Renkli tasama geçişle gazete maliyetlerinin yükseldiğini
belirten Simavi, ne var ki, şunumizde bu konunun artık
tartışılmaması gerektiğini ve olumlu sonuçları bir "tiraj
unsuru" olduğunu belirtti.

GENEL DEĞERLENDİRME

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İletişim Komite-
sini'nin başkanlığı "İletişim Dünyası" Derisi'nin son sayı-
sında, Gazete Sahipleri Sendikası Başkanı Erol Simavi,
dergi editör Hüsnümettin Üysal tarafından yönetilen soru-
ları yanıtladı. Önce Türk Basını'nın bir değerlendirmesini
yapan Simavi, şöyle dedi:

"Biz, benimsediğimiz ya da benimsemeyelim 'daha
ağırlıklı gazete' imajı, günden güne yerleşmektedir.
Ayrıca, ciddi gazetecilik yolunda atılmış adımlar-
dır. Ancak, ciddi gazete ile 'asık yüzlü gazete' kavram-
larını birbirine karıştırmamak gerekir. Bunun içindir
ki, şunumizde 'ciddi gazeteler' anahtar da olsa, tiraj
kazanıyor. Müvazir tezgâhında 'na hafif gövdesi taşı-
yanlar bile, le saygılarını 'doro-doro' haber ve ko-
nuşmalarına ayırıyor. Görüşüm kadarıyla bugün başla-
ca sorun, okuyucunun ihtiyacı ve özelliklerini keşfedip
bunlara cevap verebilmektir."

Renkli gazeteye geçiş, muhakkak ki maliyetleri
yükseltmiştir. Ama yeni okuyucu yaratılması açısından,
olumlu sonuç vermiştir. Nitekim, ekim ayında
yapılan son İFA (INCA- FIEI Research Association)
Kongresi'nde sunulan tebliğler, yapılan konuşmalar
renk unsuru artık tartışılıyor, mevcut sistemlerden
renkleye geçişin pahalı faturasını bir nebze düşürmeyi
amaçlıyordu. Hemen herkesin dilindeki ana tema,
aşığı yukarıya'ydı. 'Hangimizin evinde sıvık beyaz te-
leyyon kaldı ki?' Renkli gazete, bugün bütün dünyada,
tiraj tıkanıklıklarının açan bir unsur olmuştur. Baskı
tekniklerindeki gelişmeler kadar, bilgisayarla gazete
üretimimin yaygınlaşması da, Türk basını için olumlu
bir aşama sayılmalıdır."

BASIN AHLAKI

Erol Simavi, "basın ahlakı" konusunda ise şunları
söyledi:

"Türkiye'de basının ahlak ilkelere ihtiyacı duydu-
ğu açıktır. Ben bu girişimleri, prensipte destekli-
yorum. Ne var ki temelde, bazı yayın organlarının
çabellerini de dikkate almak gerektiği görüşündeyim.
Örneğin gazete yarıdır, yapısı gereği, kişilerin özel ha-
yatıyla ilgili. Bununla birlikte, Türkiye'de, bu tür gazetelere,
dünyanın her ülkesinde rastlanır. Burada 'ot' noktası,
'özel hayat' sınırının belirlenmesidir. Her konu edilen,
kamusal nitelik kazanmış kişilerse... Aksi halde, bu
tür yayınlara hayat haklı kalmaz. Bu da, basın özgür-
lüğüyle bağdaşmaz."

Bir de, aksi görüş olarak deniliyor ki, 'Bazı cezalar,
Türkiye'de çok ağır. Yerel demokratik özgürlükler yok.
Ayrıca, böyle devletçilikci idarecilerle, hiç gerek yok
Şimdi, durum bu..."

Özetle, çabalarının gelince; belli bir savaş-
lama gözleniyor. O zaman da, hakem gözüyle görmek
istediğimiz hükümetin, işin serçliğini yapması, Basın
Kamunu'na yumuşaklık ve esneklik getirmesi, belki de
doğmadan hayli yıpranmış olan şu 'küçüklerin müzır
neşriyete karşı konumu' ile ilgili yasayı da toptan elden
geçirmesi, şart oluyor..."

BASININ SORUNLARI VE İHTİDARLAR

Erol Simavi, Türk Basını'nın bugünkü sorunlarını sıra-
larken, "İktidar baskıları"na da değindi. Gazetelerin itiba-
rıyla oynama girişimlerine ve gazeteciyi yıpratma çabalarına
tank olunduğunu belirten Simavi, bu komudaki görüşlerini
şöyle özetledi:

"Bizim basının, belli başlı 5 sorunu var: Üretim ve
tesis yenileme maliyetlerinin yüksek oluşu... Kaliteli
eleman bulma zorluğu... Tirajların bir noktada tıkanıp
kalması... İlan çıkamazları... Bir de, İktidarların,
koltuklarına sınıdktan sonra, eleştiriyi tahammül ol-
gunludunu yitirip baskı yollarına sarması..."

Günümüzde, sistematik biçimde, basının itibarıyla
oynama girişimlerine tank oluyoruz. Gazete ve gazete-
ci imajını yıpratmak için, sanki ne mümkünse yapıp-
yor. Özellikle siyasi İktidar mensuplarının izlekleri
bu politika, ücret bakımından zaten tatmin edici olma-
yan bu meslek çevresine yönelmeleri, daha da tered-
dürlere itiyor. Subjektif yasaklanmalarla haber alma
imkânları kısıtlanmış bir basın, amatörük sığlığında
benüz paçalarını sıyırması politik kişilerin, eleştiri
oklarına hedef oluyor. Hemi, bir gün önce beyanattı
vereceksin, sonra da ertesi sabah gazetede görüp kır-
dığın potun farkına varınca 'Ben dememişim, o ayduru-
muş diye teryadı basacaksin. Bereket, elde teypler var-
mış. Ama devlet televizyonundan milyonlara yalanlama
bayrakları açan kişilere karşı sizin tek yapacağımız,
doğru bildiğinizde ısrar oluyor. Neyse ki okuyucu ak-
koyunu, karakoyundan ayırmasını artık biliyor. Ama
ne yaparsanız yapın 'Dün dündür, bugün bugündür fel-
sefesini geçireceğimizi korudukça, bizim bu komudaki soru-
mumuz daha bitmeyecek demektir. Yoksa; pekâlâ da
herkes biliyor ki, basın kamu görevi yapıyor..."

Yeni Düşünce'den

'Etkili Gazetecilik'

Sevgili okuyucularımız,
Yeni bir sayıyla daha karşınızdayız.
Yeni Düşünce olarak son iki yıldır ısrarla
üzerinde durduğumuz, çok büyük ada-
letsizliklere sebep olduğunu belirttiğimiz,
mutlaka değıştirilmesini istediğimiz
TCK'nın 313. maddesi nihayet hem hü-
kümetin, hem de genelde Türk kamu-
yunun gündemine girdi.

Bizim TCK'nın 313. maddesini gün-
deme getirdiğimiz şu günlerde yine
TCK'nın 141, 142 ve 163. maddeleri üze-
rindeki tartışmalarda bütün hızıyla sür-
üyor. MÇP Genel Başkanı Alpâslan
Türkeş'in bu sayımızda yer alan özel de-
mecinde de belirttiği gibi TCK'nın çeşitli
maddeleri üzerindeki düzenleme çalıř-
maları sırasında eşitlik sağlanabilmesi
için 313. maddede diğer maddelerle birlikte
mütala edilmelidir.

Geçtiğimiz hafta içerisinde Kayseri
Cezaevine, bu ilin Cumhuriyet Savcısı'
nın tutumundan kaynaklanan çok mües-
sif bir olay meydana geldi. Kamuoyuna
kayseri Cezaevindeki Ülkücü mahkum-
ların isyanı olarak yansıyan bu olay, Kay-
seri Cumhuriyet Savcısı'nın bu Cezaevinde
kalan eski CHP'li Bakan Tuncay Ma-
taracı'nın isteği üzerine, hepsi de sihi
sebeplerle Kayseri Cezaevinde bulunan
ve tedavi gören Ülkücü mahkumları Ma-
latya Cezaevine sevk etmek istemesi üze-
rine başlamıştı. Sevk kararına karşı çıkan
Ülkücü mahkumlar kapıları kapatarak di-
renişe başlıyorlardı. Savcının isteği üze-
rine kapıları kıran Jandarmalar isyanı (!)
bastırıyorlardı. Bunun üzerine 7 Ülkücü
mahkum çeşitli yöntemlerle intihara te-
şebbüs ediyorlardı. Hastaneye kaldıran
bu mahkumlar doktorların yoğun çabası

sonucu ölümün eşliğinden döndürülüyor-
lardı.

Olayın esası Kayseri Cezaevini ken-
di çiftliği gibi kullanan Tuncay Mataracı'
nın Ülkücü mahkumlardan rahatsız olma-
sı ve adeta kendi emrinde olan Savcıya
bu mahkumları Malatya'ya sevk ettirmek
istemesiydi. Çünkü Mataracı, Cezaevi re-
virini kendi evi gibi kullanıyor, burada eş-
ni günlerce misafir ediyor, eşyaları hiç bir
kontrolle, aramaya tabi tutulmadan ken-
disine ulaşıyordu. Kimi dializ makinası-
na bağlanan, kimi periyodik tedavi gören
yani hepsi de çeşitli hastalıklardan muz-
darıp bu insanlar revirde kaldıkları için
Mataracı'nın rahatını bozuyorlardı. Mata-
racı, adeta kendisi tarafından yönetilen
Kayseri Cezaevindeki hayatını daha ra-
hat sürdürebilmek için bu insanları Sav-
cı vasıtasıyla sürdürme kararı alıyordu.

Bir ilin Cumhuriyet Savcısının kendi-
sini 'yolsuzluk' suçundan tutuklu bir ka-
kumun emrine vermesi tam anlamıyla bir
utanç tablosudur. Eğer hastaneye kaldı-
rılan 7 Ülkücü mahkum -Allah göster-
mesin- ölseydi, bu durum hesabını kim
verecekti? Solcu mahkumların nizami
sevkleri dahi büyük bir hassasiyetle ya-
pılırken, hepsi de sihi sebeplerle, me-
cub oldukları için Kayseri Cezaevinde bu-
lunan Ülkücü mahkumları hiç bir üst ma-
kama sormıyan, danışmadan yapan bu
Savcı kendisinden hesap sorulacağını bil-
miyor muydu? Yeni Düşünce olarak Kay-
seri Cezaevindeki bu olayın sonuna kadar
takipçisi olacağız.

Konya'da son haftalarda bir Halil Cin
olayı yaşanıyor. Biz, üç haftadır yaptığımız
yayınlarla Halil Cin olayını çeşitli yön-
leriyle ve belgelerle yansıtmaya çalışıyo-
ruz.

Ahmet Arslan

TÜV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2659

Gerçeğe aykırı basın açıklamaları sebebiyle Basının hukuki sorumluluğu

AV. ALİ SAİD HATİPOĞLU

2

Mevzuatımızda, basın yoluyla yapılan saldırılara karşı şahsiyet haklarını korumaya yönelik pekçok hüküm bulunmaktadır.

Başta anayasada yer alan,

Yapılan yayının gerçeğe aykırı olması veya şeref ve haysiyetine dokunması durumunda ilgili kişi, yayının yapıldığı tarihten itibaren iki ay içinde imzasını taşıyan bir cevap ve düzeltme yazısını basın organının sorumlu müdürüne verir veya gönderir

herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip bulunduğunu belirten 12. maddesi, herkesin yaşama, maddi-manevi varlığını geliştirme hakkının bulunduğunu ifade eden 17. maddesi, özel hayatın gizliliğine dokunulamayacağı anlatan 10. maddesi, herkesin düşünce, bilim ve sanat hürriyetine sahip olduğunu öngören 25. ve 27. maddeleri, basın hürriyetinin başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının korunması amacıyla sınırlandırılabileceğini hükme bağlayan 28/IV. maddesi ve kişilerin şeref ve haysiyetlerine dokunan veya gerçek dışı olan yayınlara karşı cevap ve düzeltme hakkının bulunduğunu belirten 32. maddesi sayılabilir.

CEZA KANUNU'NDA KORUYUCU HÜKÜMLER

Türk Ceza Kanunu da şahsiyet haklarını koruyucu hükümler ihtiva etmektedir. Kısaca, meşru müdafaaya ilişkin 49/II maddesi, kişilerin siyasi (m.174), dinî (m.175), iş ve çalışma hürriyetleri (m.201) aleyhine cürümlere, mesken ve sır dokunulmazlığı aleyhine cürümlere (m.193, 195), ölümler aleyhine cürümlere (m.178), hakaret ve sövme cürümlerine (m.480 vd.) ilişkin hükümler sayılabilir.

Şahsiyet hakları, basın yolu ile saldırılara karşı 5680 sayılı Basın Kanunu tarafından da korunmaktadır. Basın

Kanunu, basın yoluyla şahsiyet hakları ihlalinin önemi ve ağırlığı sebebiyle bu konuda özel hükümler koymuştur. 16. maddede cezai sorumluluğu olan kişiler, 17. maddede basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı hukuken sorumlu kişiler gösterilmiştir. Kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal eden veya gerçek di-

nel şartlarını düzenlemektedir. B.K.m.49 ise, haksız bir fiille şahsiyet hakları zarara uğrayan kimsenin maddi ve manevi tazminat taleplerini hükme bağlamıştır.

Basın yoluyla şeref, haysiyet ve özel hayatın ihlalinin doğan maddi ve manevi tazminat talepleri Türk ve İsviçre hukuklarında bu 49. maddeye dayandırılır. B.K. 49. maddesinin İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki karşılığı da İ.B.K.m.49'dur. Bu maddenin basın hukuku açısından haiz olduğu önem dolayısıyla İsviçre'de "basın maddesi" olarak anıldığı görüyoruz. Öyle ki, İsviçre'de bu maddenin tarihi gelişiminde daima basın çevrelerinin önemli tesirleri olduğu; hatta eski 55. maddenin 49. madde ile değiştirilirken sorumluluk şartlarının basın çevrelerinin tesir ve baskıları sonucu ağırlaştırıldığı söylenmektedir.⁽¹⁶⁾

Bu hükümlerin uygulanmasında hakime de oldukça geniş takdir yetkisi tanınmıştır.

Şahsiyet haklarının ihlali şartları gerçekleştiğinde basına karşı kusur unsuru aranmak üzere maddi ve manevi tazminat davaları açılabilir. Ayrıca basının, kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın tecavüzün tesbiti, önlenmesi ve

en pratik hukuki imkânlardan biri de, "cevap ve düzeltme hakkı"dır. Türkiye şartlarında en basit bir davanın dahi ne kadar bir sürede sonuçlandırıldığı düşünülürse cevap ve düzeltme hakkının pratikliği ve önemi daha iyi anlaşılır.

Anayasa, 32. maddesinde bu hakkı tanzim etmekle önemini vurgulamış ve anayasa teminatına kavuşturmuştur. Basın Kanunu da 11.5.1988 tarih ve 3445 sayılı kanunla değişik 19. maddesinde bu hakkı, oldukça tafsilatlı bir şekilde düzenleme gereğini duymuştur.

Cevap ve düzeltme hakkı iki halde tanınmıştır:

- 1) Bir kimsenin haysiyet ve şerefine dokunulmuşsa
- 2) Bir kimse ile ilgili gerçeğe aykırı bir yayın yapılmışsa

Prosedür aynen şöyledir: Yapılan yayının gerçeğe aykırı olması veya şeref ve haysiyetine dokunması durumunda ilgili kişi, yayının yapıldığı tarihten itibaren iki ay içinde imzasını taşıyan bir cevap ve düzeltme yazısını basın organının sorumlu müdürüne verir veya gönderir.

Sorumlu müdür, cevap veya düzeltmeyi aldığı tarihten itibaren 3 gün içinde inceleyip ilk çıkacak nüshada metne hiçbir müdahalede bulunmaksızın yayınlamaya mecburdur (Basın K.m. 19/III).

Cevap veya düzeltmenin zamanında yayınlanmaması halinde ilgili, yayınlanması gereken tarihten itibaren 20 gün içinde bulunduğu yer sulh ceza hakimine başvurur (Basın K.m.19/111).

Sulh ceza hakimi 2 gün içinde yapılan müracaatın hukuka uygunluğunu inceler ve kararını verir. Bu karara karşı taraflar 4 gün içinde asliye ceza hakimliğine itiraz edebilirler. Asliye ceza hakiminin 2 gün içinde itirazı inceleyerek vereceği karar kesindir (Basın K.m. 19/III).

Cevap veya düzeltmenin yayınlanmasına karar verildiği takdirde kesin nitelikteki hakim kararının gazetece alındığı tarihi izleyen 3 gün içinde yayınlanması zorunludur (m.19/IV).

Cevap veya düzeltme, cevaba sebebiyet veren basın açıklamasının yayımlandığı evsafıta yayınlanması gerekir (m.19/V). Aksi halde 29. maddedeki ağır para cezası uygulanır.

**YARIN:
Basının kamu
görevi**

şı açıklamalara karşı etkin ve pratik bir koruma vasıtası olarak da cevap ve düzeltme hakkı düzenlenmiştir (m.19).

Ayrıca Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu'nda da şahsiyet haklarını koruyucu nitelikte hükümlere rastlanır.

Biz bu hükümlerden basın yoluyla şahsiyet haklarının ihlali açısından en geniş uygulama alanına sahip birkaç

Basın, kamu görevi fonksiyonu ve yarı kamusal yetkilerle donatıldığı halde, basit bir "odacı-memur" kadar sorumlu tutulmazsa, sorumluluk dengesi basın lehine ve toplum aleyhine bozulmuş demektir. Bu dengeyi yeniden kurabilmek üzere, basının sınırsız gücü karşısında sorumluluk hükümlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir

çı üzerinde kısaca duracağız.

MADDİ VE MANEVİ TAZMİNAT HAKKI

Şahsiyetin her türlü saldırılara karşı korunmasında uygulanabilen genel bir hüküm olan M.K.m.24'e göre; "Şahsi menfaatlerinde haksız bir tecavüze uğrayan kimse, hakimden tecavüzün men'ini talep edebilir". B.K.m.41, haksız bir fiille -hukuka aykırı olarak- başkasına zarar verilmesinden dolayı sorumluluğun ge-

durdurulması davaları da açılabilir. Yine basının bir sebepsiz zenginleşmesi, bir haksız kazancı sözkonusu olmuşsa sebepsiz zenginleşme davası da açılabilir.

Sorumlu kişiler çevresini ise, süreli yayınlarda eser sahibi, sorumlu müdür, yayın organı sahibi; süresiz yayınlarda eser sahibi, yayınlayan, basan, satan, dağıtan teşkil etmektedir (Basın K. m.16-17).

Basın yoluyla zarara uğrayan kişiler için kabul edilmiş

CUMHURİYET'TEN OKURLARA...

OKAY GÖNENSİN Sadece Gazete

Geçen yılın sağlıklı tablosu, Türk basınının 90 başındaki ana renklerinde de egemen oldu. Gerçi genel tiraj artışına bakıldığında gidisi iyimser görünür de olabilir; 1989 yılında günlük ortalama gazete satışı uzun yıllar sonra 3 milyon 200 bin dolayına çıkarken yıl sonunda ulaşılan 3 milyon 700 binlik düzey, ocak ayında da kendini korudu. Ocak ayında gazetelerin reklam harcamaları 4 milyar lirayı aşarak yine öncülüğü bırakmadı. Şubat ayında ise Cumhuriyet de başta yeni haftalık ekimiz Cumhuriyet Kitap olmak üzere Bilim-Teknik ve pazar Dergi ekleriyle birlikte dizilerimizi televizyonda duyurmaya başladı. Diğer kampanyalarla kıyaslandığında oldukça mütevazı bir düzeyde kalan bu duyurulardaki sloganımız bu kez biraz daha değişik: "Cumhuriyet sadece gazete vermeye devam ediyor". Bu kampanyanın ilk tepkilerinin de son derece olumlu olduğunu şimdiden söyleyebiliriz. Kitap ekimizin 175.000 adet basılan ilk sayısının Cumhuriyet'le birlikte dağıtıldığı geçen cuma gününün ilgisi de çok yaygın oldu. Kitabın az okunduğundan sürekli yakınıldığı, yakındığımız ülkemizde bir kitap ekinin böylesine ilgiyle karşılanması bir yandan şaşırtıcı, bir yandan da çok umut verici. Cumhuriyet Kitap'ın bu cuma okura ulaşacak olan ikinci sayısı içerik yoğunluğu dolayısıyla 24 sayfa oldu. İnancımız ilginin giderek daha da gelişeceği, satış servisimiz de bu kez tirajı daha da yüksek tutup tutmamayı düşünüyor.

Ocak ve şubat ayları yine gazetelerin satış fiyatlarına zam ayları oldu. Geçen hafta Hürriyet 700, Tercüman 600, Fotospor da 500 liraya satılmaya başlandı, diğer gazetelerin de önümüzdeki günlerde zam yapmaları bekleniyor. Şimdilik bu art arda zamlar, satışlarda etkisini göstermedi, ama tüm gazeteler zamlanınca ne olur, orası belli değil.

Ocak 1990'da ekranların hâkimi yine gazetelerdi, döne döne verdikleri armağanlar, ansiklopediler, kuponlarla. Toplam reklam harcamalarını gazeteler geçen ay şöyle bölüştüler:

Günaydın	783.110.000 TL
Sabah	608.795.000 TL
Hürriyet	604.375.000 TL
Milliyet	570.990.000 TL
Fotospor	573.510.000 TL
Türkiye	263.475.000 TL
Güneş	256.490.000 TL
Tercüman	253.400.000 TL
Bugün	153.990.000 TL
Zaman	125.550.000 TL

Toplam 4 milyar lirayı aşan bu duyuru harcamasını ikiye çarparsak tüm promosyon masrafını bulacağımızı varsayabiliriz; bu durumda da ocak 1990'da gazetelerin 8 milyar lira harcayarak bir ay önceki durumlarını toplamda korudukları sonucu çıkar. Ocak ayında gazetelerin günlük ortalama net satışları ve aralık 1989'a göre farkları şöyle oldu:

700 liralık gazete		
Cumhuriyet	116.727	-160

600 liralık gazeteler		
Sabah	550.330	-36.295
Milliyet	360.634	+ 28.219

500 liralık gazeteler		
Günaydın	628.938	+47.277
Hürriyet	572.344	+18.455
Türkiye	312.620	-17.819
Tercüman	308.941	-3.143
Güneş	78.978	+2.191
Yeni Asır	48.396	-2.854
Zaman	47.000	+967

300 liralık gazeteler		
Bugün	304.016	-9.487
Tan	239.282	-34.175
Fotospor	160.158	+17.131

1989 yılı süreli yayınlar açısından önemli bir değişiklik getirmedi. Yalnızca mizah dergileri çoğalarak, bölünerek yıl sonunda yaklaşık 1 milyonluk bir haftalık satışa ulaştılar. Mizah dergilerinin sayısı yıl sonunda 8'e ulaşırken 1990 başında haftalık Ekonomik Panorama yayınına ara verdi, aylık Vizyon'un yayın yaşamı sona erdi. Satış Servisimiz çeşitli türlerdeki haftalık ve aylık yayınların 1989 yılında sayı başına ortalama net satışlarını şöyle belirledi (rakamlar "yuvarlatılmıştır", dergilerin abone ile yaptıkları satışlar belirlenmesi olanaksız olduğu için dikkate alınmamıştır, eksik dergilerin bulunmasının nedeni bunların yayıncılarının bilgi vermeyişleri, açıklama yapmamalarıdır):

Haftalık mizah: Girgir 267.000, Hibir 190.000, Dıgıl 165.000, Firt 101.000, Limon 66.000, Çarşaf 43.000. (Yıl sonunda çıkan Firtir ve Avni çok az sayı yayımlandığından, bu rakamlar gösterge olmayacağı nedeniyle yıllık değerlendirme dışında bırakıldı.)
Haftalık siyaset-ekonomi: Nokta 35.000, Gölge Adam 33.000, Yeni Düşünce 17.000, Tempo 13.000, Sokak 12.000, 2000'e Doğru 11.000, Ekonomik Panorama 5.000, Ekonomik Bülten 2.000.
Haftalık magazin-kadın: Hafta Sonu 87.000, Oya 55.000, TV 7 Gong 30.000, Haftanın Sesi 13.000
Aylık kadın-toplum: Kadınca 22.000, Elele 22.000, Vizyon 10.000, Kaptis 10.000, Marie-Claire 8.000, Rapsodi 7.000, Burç 7.000.
Aylık erkek-toplum: Playmen 49.000, Formen 9.000, Erkekçe 8.000.
Haftalık spor: Gelişim Spor 15.000.
Gençlik-çocuk: Blucin 63.000, Türkiye Çocuk 46.000,

CUMHURİYET'TEN OKURLARA...

OKAY GÖNENSİN Sadece Gazete

Geçen yılın sağlıklı tablosu, Türk basınının 90 başındaki ana renklerinde de egemen oldu. Gerçi genel tiraj artışına bakıldığında gidisi iyimser görünür de olabilir; 1989 yılında günlük ortalama gazete satışı uzun yıllar sonra 3 milyon 200 bin dolayına çıkarken yıl sonunda ulaşılan 3 milyon 700 binlik düzey, ocak ayında da kendini korudu. Ocak ayında gazetelerin reklam harcamaları 4 milyar lirayı aşarak yine öncülüğü bırakmadı. Şubat ayında ise Cumhuriyet de başta yeni haftalık ekimiz Cumhuriyet Kitap olmak üzere Bilim-Teknik ve pazar Dergi ekleriyle birlikte dizilerimizi televizyonda duyurmaya başladı. Diğer kampanyalarla kıyaslandığında oldukça mütevazı bir düzeyde kalan bu duyurulardaki sloganımız bu kez biraz daha değişik: "Cumhuriyet sadece gazete vermeye devam ediyor". Bu kampanyanın ilk tepkilerinin de bu kez derin olumlu olduğunu şimdiden söyleyebiliriz. Kitap ekimizin 175.000 adet basılan ilk sayısının Cumhuriyet'le birlikte dağıtıldığı geçen cuma gününün ilgisi de çok yaygın oldu. Kitabın az okunduğundan sürekli yakınıldığı, yakındığımız ülkemizde bir kitap ekinin böylesine ilgiyle karşılanması bir yandan şaşırtıcı, bir yandan da çok umut verici. Cumhuriyet Kitap'ın bu cuma okura ulaşacak olan ikinci sayısı içerik yoğunluğu dolayısıyla 24 sayfa oldu. İnancımız ilginin giderek daha da gelişeceği, satış servisimiz de bu kez tirajı daha da yüksek tutup tutmamayı düşünüyor.

Ocak ve şubat ayları yine gazetelerin satış fiyatlarına zam ayları oldu. Geçen hafta Hürriyet 700, Tercüman 600, Fotospor da 500 liraya satılmaya başlandı, diğer gazetelerin de önümüzdeki günlerde zam yapmaları bekleniyor. Şimdilik bu art arda zamlar, satışlarda etkisini göstermedi, ama tüm gazeteler zamlanınca ne olur, orası belli değil.

Ocak 1990'da ekranların hâkimi yine gazetelerdi, döne döne verdikleri armağanlar, ansiklopediler, kuponlarla. Toplam reklam harcamalarını gazeteler geçen ay şöyle bölüştüler:

Günaydın	783.110.000 TL
Sabah	608.795.000 TL
Hürriyet	604.375.000 TL
Milliyet	570.990.000 TL
Fotospor	573.510.000 TL
Türkiye	263.475.000 TL
Güneş	256.490.000 TL
Tercüman	253.400.000 TL
Bugün	153.990.000 TL
Zaman	125.550.000 TL

Toplam 4 milyar lirayı aşan bu duyuru harcamasını ikiye çarparsak tüm promosyon masrafını bulacağımızı varsayabiliriz; bu durumda da ocak 1990'da gazetelerin 8 milyar lira harcayarak bir ay önceki durumlarını toplamda korudukları sonucu çıkar. Ocak ayında gazetelerin günlük ortalama net satışları ve aralık 1989'a göre farkları şöyle oldu:

700 liralık gazete		
Cumhuriyet	116.727	-160

600 liralık gazeteler		
Sabah	550.330	-36.295
Milliyet	360.634	+ 28.219

500 liralık gazeteler		
Günaydın	628.938	+47.277
Hürriyet	572.344	+18.455
Türkiye	312.620	-17.819
Tercüman	308.941	-3.143
Güneş	78.978	+2.191
Yeni Asır	48.396	-2.854
Zaman	47.000	+967

300 liralık gazeteler		
Bugün	304.016	-9.487
Tan	239.282	-34.175
Fotospor	160.158	+17.131

1989 yılı süreli yayınlar açısından önemli bir değişiklik getirmedi. Yalnızca mizah dergileri çoğalarak, bölünerek yıl sonunda yaklaşık 1 milyonluk bir haftalık satışa ulaştılar. Mizah dergilerinin sayısı yıl sonunda 8'e ulaşırken 1990 başında haftalık Ekonomik Panorama yayınına ara verdi, aylık Vizyon'un yayın yaşamı sona erdi. Satış Servisimiz çeşitli türlerdeki haftalık ve aylık yayınların 1989 yılında sayı başına ortalama net satışlarını şöyle belirledi (rakamlar "yuvarlatılmıştır", dergilerin abone ile yaptıkları satışlar belirlenmesi olanaksız olduğu için dikkate alınmamıştır, eksik dergilerin bulunmasının nedeni bunların yayıncılarının bilgi vermeyişleri, açıklama yapmamalarıdır):

Haftalık mizah: Girgir 267.000, Hibir 190.000, Dıgıl 165.000, Firt 101.000, Limon 66.000, Çarşaf 43.000. (Yıl sonunda çıkan Firtir ve Avni çok az sayı yayımlandığından, bu rakamlar gösterge olmayacağı nedeniyle yıllık değerlendirme dışında bırakıldı.)
Haftalık siyaset-ekonomi: Nokta 35.000, Gölge Adam 33.000, Yeni Düşünce 17.000, Tempo 13.000, Sokak 12.000, 2000'e Doğru 11.000, Ekonomik Panorama 5.000, Ekonomik Bülten 2.000.
Haftalık magazin-kadın: Hafta Sonu 87.000, Oya 55.000, TV 7 Gong 30.000, Haftanın Sesi 13.000
Aylık kadın-toplum: Kadınca 22.000, Elele 22.000, Vizyon 10.000, Kaptis 10.000, Marie-Claire 8.000, Rapsodi 7.000, Burç 7.000.
Aylık erkek-toplum: Playmen 49.000, Formen 9.000, Erkekçe 8.000.
Haftalık spor: Gelişim Spor 15.000.
Gençlik-çocuk: Blucin 63.000, Türkiye Çocuk 46.000, Bando 30.000.

varır.
neler
bir ba-
l, oda-
larına
fişi tu-
or. 140
i vere-
öyle-
fizeler
işkanı
ışıyor.
imizin
söz-
steği
Sem-
en de
y Tür-
cum-
salta-
acak
etleri
t, eş
işa-
gel-
say-
aca-
lım,
emli
mer-
lyin.

CUMHURİYET'TEN OKURLARA... OKAY GÖNENSİN

(Başarafa 2. Sayfada)

1.500 Liralık Gazeteler		
Cumhuriyet	100.257	-2.243
Sabah	862.426	-53.896
Hürriyet	603.000	+72.413
Milliyet	455.682	-179.923

1.300 Liralık Gazeteler		
Türkiye	682.500	-4.100
Günaydın	115.426	-4.414
Yeni Asır	47.450	-7.750

1000 Liralık Gazeteler		
Fotospor	100.367	+10.250
Zaman	64.000	-4.500
Güneş	45.654	-2.397
Tercüman	33.582	-5.899

900 Liralık Gazete		
Bugün	330.244	-172.977

800 Liralık Gazete		
Meydan	256.231	-226.491

600 Liralık Gazete		
Tan	90.825	-1.267

6.5.91 Cumhuriyet

kesme sorunu

ip BİLGE
elisi Üyesi

2E/3A5.9.

Umreyi de Allah için yerine getirin» diyen âyetten de anlaşılacağı üzere (Bakara süresi, âyet 196), genel kavram olarak haccın iki türü vardır. Zilhice ayının 5-12 nci günlerinde yapılan havva Büyük hac (hacî ekber) denilir ve farz olan hac da budur. Belirtilen bu günler dışında ve genellikle Şevval ve Zilkade aylarında yapılan hacca da Küçük hac (hacî asgar) denir ki, KuKr'anda bu, Umre adıyla anılmaktadır. Bunun sünnet olduğu görüşü benimsenir ve bu tür hacca kurban koşulu yoktur.

Büyük hac da, yapılan niyete ve Umre ile birlikte yapıp yapılmadığına göre kendi içinde üçe ayrılır: İfrad hacî, Kıran hacî ve Temettu hacî.

1 — İfrad hacî (sade hac), ihrama gidenken sadece hac yapmaya niyet edilerek yapılan hacdir. İmamı Gazali bu haccın daha faziletli olduğunu beyan etmektedir (Kimyayı, Saadet terc. s. 131). Sanırım ki, Müslümanların çoğu bu türlü bir hac yapmayı düşünür. Bakara Süresinin sade hacdan sözeden 197. nci âyetinde kurban kesme zorunluluğuna işaret edilmediği için, bu tür hacca kurban kesme zo-

Güneş Gazetesi'nin yeni sahibi: Mehmet Ali Yılmaz

Güneş Gazetesi'nin yüzde 90 hissesini alan Trabzonspor Kulübü Başkanı Mehmet Ali Yılmaz, gazetenin yeni sahibi oldu.

K-Ç Grubu'na dahil Güçlü Gazetecilik ve Yayıncılık A.Ş. bünyesinde yer alan ve en büyük hissedarları arasında Ömer Çavuşoğlu, Ahmet Kozanoğlu ile Güneri Civaoglu'nun bulunduğu Güneş Gazetesi'nin toplam yüzde 90 hissesinin Trabzonspor Kulübü Başkanı Miteahhit Mehmet Ali Yılmaz tarafından satın alındığı bildirildi.



M. Ali Yılmaz

lanen seim...

14.10.83
Tarihine
1983

Gazeteler önceden para toplayarak dayanıklı tüketim malları satamayacak

• Daha önce başlamış kampanyalar devam edecek

ANKARA, (Tercüman)- Maliye Bakanlığı, bundan sonra bazı gazetelerin doğrudan doğruya veya pazarlama firmaları vasıtasıyla, "TV, video, buzdolabı, fırın" gibi kur'a ile teslim edilecek dayanıklı tüketim malları karşılığında ya da otomobil ve benzeri eşyalar ile mesken ikramiyelerine katılma deponosunu olarak, yaygın ilan ve reklam kampanyaları ile halktan para toplayamayacağını açıkladı.

Dün yayınlanan tebliğin son bölümünde, şu hususlara yer verildi:

"Daha önce başlatılmış kampanyalarla ilgili olarak, dayanıklı tüketim mallarının kur'aya göre teslimi karşılığında bu tebliğin yayımı tarihinden önce toplanan paralar, evvelce ilan edilen programlar ve yapılan sözleşmeler çerçevesinde satışı vad edilen malların, sözleşmelerinde belirtilen sürelerde teslimi suretiyle tasfiye olunur. Teslim olunacak malların bu programların süresi içinde teslim edilmemesi halinde kabul edilen paraların program sonunda ilgililere iadesi şarttır.

İkramiyeye iştirak karşılığında depono vesair adlar altında toplanan paralar. Bu tebliğin yayımı tarihinden itibaren 2 ay içinde sahiplerine iade edilir."

TERPAŞ BÜTÜN
TELEVİZYONLARI
ZAMANINDA TESLİM
EDİYOR

Maliye Bakanlığı'nın 13. 10. 1983 tarihli tebliğine uygun olarak televizyon dağıtımına devam edilmektedir. B grubu iştirakçilerimizin son teslim ayı ekimdir. Tebliğe uygun olarak bütün B grubu iştirakçileri televizyonlarını 31 Ekim tarihine kadar almış olacaklardır. Bu iştirakçilerimizin mektupları adreslerine gönderilmiştir. A grubu iştirakçilerimizin de televizyonlarının teslimine devam edilmektedir ve süresi içinde teslim edilecektir. İştirakçilerimizin bilgilerine sunarız.

Anadolu

ESKİ VE YENİ KÂĞIT FİYATLARI

CİNSLERİ	TON BAŞINA FİYATLAR (lira olarak)	
	ESKİ	YENİ
1. Hamur 60 gramlık (bobin)	195.000	214.000
1. Hamur 60 gramlık (ebat)	210.000	234.000
1. Hamur 75-120 gram (bobin)	185.000	203.000
1. Hamur 75-120 gram (ebat)	200.000	223.000
2. Hamur 80-120 gram (bobin)	138.520	153.000
2. Hamur 80-120 gram (ebat)	143.445	147.000
Renkli kâğıt 60-150 gr. (bobin)	114.160	187.000
Renkli kâğıt 60-150 gr. (ebat)	149.110	173.000
Sarı okul defteri kâğıt	129.870	138.000
Beyaz pelür kâğıt (30 gr.) (bobin)	218.500	239.000
Renkli pelür (30 gr.) (bobin)	224.800	246.000
Kraft ambalaj kâğıdı 70-90 gr.	120.450	127.000
Beyaz kaplık kâğıt 90 gr.	107.000	114.000
Renkli kaplık kâğıt 90 gr.	114.000	122.000
Mutfak kâğıdı portakal, limon)	236.500	259.000
Ambalajında kullanılıyor) 25 gr.		
Kraft torba kâğıdı 70-90 gr.	120.450	127.000
Kroma karton 210-225 gram	104.000	109.000
Kroma karton 250 gramlık	100.400	106.000
Kroma karton 300 gramlık	98.800	104.000
Kuşe kroma karton 210 gr.	160.000	168.000
Dosyalık karton 300 gr.	107.000	112.000
Klasrük karton	101.000	110.000
Sigara kâğıtlık bobin 23 gram	840.000	899.000
Filtre uç kâğıdı 35 gram	588.000	629.000
Mihver kâğıdı 300 gramlık	103.000	108.000
Dış ambalaj kâğıdı 80-160 gramlık	98.900	100.000

8.8.1983
Bakır

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No ZE.2659

ADAYLIKTAN ÇIKIŞI

1000 gazeteci işsiz 10.3.1991

Basında Cumhuriyet krizli günler

Günaydın 350'den fazla kişinin işine son verildi. Üst düzey bütün yöneticileri değişen Günaydın'da matbaa işçileri, şubat, mart maaşları ile ekim, ocak ikramiyelerini alamadıkları için gazeteyi basmadılar. Gazete yöneticileri polis çağırarak Günaydın'ın basılmasını sağladı. Gazete gelirleri hacizli.

Güneş 788 kadrolu çalışanını 600'e indirdi. 350 kadrosuz çalışanın gazeteyle olan ilişkisi kesildi. Çalışanlar sözleşme farkı ile iki ikramiyelerini alamadı. Güneş'in merkez binasının satışı gündemde.

Gelişim 400 çalışanını 300'e düşürdü. Erkekçe ve Gelişim Spor kapanmak zorunda kaldı.

Tercüman Ocak, şubat, mart aylıkları, kasım ve şubat ikramiyeleri ile toplu sözleşmeden doğan eylül, ekim, kasım ve aralık farkları ödenmedi. Çalışanlar iş yavaşlatma eylemi yaptı.

Zonguldak

Kömürde programlı zarar: 2.2 trilyon

Türkiye Taşkömürü İşletmeleri'nin 1991'de 2 trilyon 223 milyar lira zarar etmesi bekleniyor.

MUSTAFA BALBAY

ANKARA — Türkiye Taşkömürü İşletmeleri, 1991 yılı programına göre 2 trilyon 223 milyar lira zarar edecek. İşletme Genel Müdürü Zekai Akcan, bölgede 1977 yılından bu yana hiçbir ciddi yatırım yapılmadığını belirterek taşkömürü politikasının yeniden belirlenmesini, ithal kömüre fon uygulanmasını istedi. Akcan, girişimcileri Zonguldak'ta yatırım yapmaya çağırdı.

(Arkast Sa. 17, Sü. 1'de)

LEYLA TAVŞANOĞLU

Basında son aylarda büyük bir kriz yaşanıyor. Birçok gazete ve dergiden çıkarılan 1000'den fazla gazeteci işsiz kalırken, yüzlerce de aylıklarını alamıyor. Körfez krizi ve savaşın yol açtığı ilan gelirleri düşüşü ve promosyon rekabeti dışında, Asil Nadir'in İngiltere'deki sorunları en çok Günaydın, Güneş ve Gelişim Grubu'nu etkiledi. Bu arada tirajı çok düşen ve ilan gelirleri azalan Tercüman gazetesi de zor durumda. Babil'de bu kriz yaşanırken bazı gazeteler, yeni şirketler kurup önümüzdeki aylarda yeni dergiler çıkarma çalışmalarına başladılar. Bu arada Arda Gedik de uzun zamandır üzerinde çalıştığı akşam gazetesi **Son Baskı**'yı 20 martta yayın yaşamına sokacak.

Kıbrıs asıllı işadamı Asil Nadir'in iflasın eşğine gelmesinden sonra gruba bağlı gazetelerde maaş ve ikramiyeler ödenmiyor. Günaydın gazetesinde 350'nin üzerinde, Güneş gazetesinde de aynı sayıda çalışanın işine son verildiği öğrenildi. Bu gazetelerde son gelişmeler ve durum şöyle:

Günaydın gazetesinden Ha-
(Arkast Sa. 17, Sü. 4'te)

P A Z A R K O N U Ğ U

NÜKHET SİRMAN

HABERLERİN DEVAMI

Basında büyük kriz

(Başarfa 1. Sayfada)

bir or-
Ve bu
daha
urgu-

mhur-
na at-
llığı",
zlerin
lerini
otori-
tusuz
in ta-
ji ger-
lar.
gele-
sine
3un-
ve
rol
da-
luy-
leri

de-
var:
gir-
riller

ka-

ile
pıl-
ly-
je-
or.

ası
lo-
or-
or.
da

an
e.
di-
in,
o-

u-
ar-
de
de
in
or.
de

p-
e-
a-
s-
li
a
n

en
e-

pe,
rki-
ya-

lata-
yap-
ırını
alış-
ecele-
yan
lan-
dik-
eyle-
yer

ber Koordinatörü Uğur Cebeci, yaptığımız konuşmada, matbaa işçilerinin paralarını alamamaları nedeniyle çıkan bir sorun yüzünden Günaydın'ın salı günü polis gözetiminde baskıya girdiğini belirterek şunları anlattı:

"Bütün mesele Günaydın'ın dahil olduğu VEB Grubu'nun ayrı, matbaanın ayrı şirketler olmasından kaynaklanıyor. Matbaa işçileri şubat, mart maaşları ile ekim 1990 ve ocak 1991 ikramiyelerini alamadılar. Onun için de salı günü gazeteyi basmamakla bir protesto eylemi yapmaya çalıştılar. Biliyorsunuz, VEB Grubu çalışanları sendikası. Matbaa işçileri gazeteyi basmayı reddedince gazetenin taşra kâhpları Güçlü A.Ş.'de (Güneş'in bağlı olduğu şirket) basıldı. Bu arada matbaaya polis çağrıldı. Bu, muhtemelen önlem almak amacıyla yapıldı. Matbaa işçilerine bütün Günaydın'ın mal varlığı üzerinde haciz olduğu, gazeteyi basmamakta ısrar ederlerse işten çıkarılacakları ve paralarını hiçbir şekilde alamayacakları anlatıldı. Bunun üzerine işçiler gazeteyi basmayı kabul ettiler. Şimdi, alamadığımız iki maaş ve ikramiyelerin önümüzdeki günlerde ödeneceği söyleniyor."

Gazetede mart ayı maaşları ödenmedi. Sadece taşeron kadrosunda çalışanlara 350'er bin lira ödeme yapıldı. Bu paranın büyük bölümünün de Güneş kassasından Günaydın'a kaydırıldığı belirtildi.

Verilen bilgilere göre Günaydın'ın şu anda isim hakları üzerinde, başta İmar Bankası olmak üzere alacaklıların haczi var. Asil Nadir'in içine düştüğü ekonomik bunalım sonrasında gazetenin üst yönetiminde ciddi sarsıntılar da meydana geldi. 10 aralık günü başta bütün yayıncılardan sorumlu murahhas üye Mehmet Bayraktaroglu olmak üzere Reklam Koordinatörü Gülderen Koşar, İdari İşler Koordinatörü Ülkü Taktak, Satış ve Pazarlama Koordinatörü Erhan Topaç, Mali İşler Koordinatörü Halit Güven, Teknik Koordinatör Haldun Köniman, Satınalma Grup Müdürü Hakan Altınok, Grup Müdürleri Ahmet Mete ve Güray Galip ile teknikten sorumlu grup müdürü Hakkı Bölükbaş istifalarını verdiler. Bundan iki gün sonra Yönetim Kurulu Başkan Vekili Fahri Görgülü'nün isteği üzerine gazeteci Saruhan Ayber'in Günaydın Genel Yayın Müdürlüğü'ne atanmasıyla Genel Yayın Yönetmeni Seçkin Türesay, Sorumlu Yazışmaları Müdürleri Ertuğ Karakullukçu ve Erol Türeğün görevlerinden ayrıldılar.

Şu anda Günaydın'ın satıştan elde ettiği gelirin 500 milyon lirası her hafta İmar Bankası'na borç olarak ödeniyor. 1.5 milyar lira olan aylık reklam geliri ve yan gelirlerle birlikte Günaydın'ın net 4 ila 4.5 milyar aylık geliri olduğu belirtiliyor. Ancak Günaydın yöneticileri, "Her şeyin üzerinde tedbir olması kanımızı emiyor. Paramız kalmıyor" diye konuşuyorlar. Şu anda Günaydın, Tan, Ulus gazeteleri ile Ekonomik Bülten dergisi ve Gün Ajans'ı bünyesinde barındıran VEB Grubu'nun çalışan-

ları 1020 kişi dolayında. Günaydın yöneticileri "Asil Nadir'in bütün borçları Günaydın'ın üzerine yazılı olduğu için çok zor durumdayız" diye ekliyorlar.

Güneş

Güneş gazetesinde, Kıbrıslı Genel Yayın Yönetmeni Metin Münir'in ekim ayı sonunda işten ayrılmasıyla gazetenin yayın yönetiminin başına gazeteci Uluç Gürkan getirildi. Gürkan'ın işe başlamasıyla da Yazışmaları Müdürü Mehmet Yaşın ile Sorumlu Yazışmaları Müdürü Erhan Key istifalarını verdiler. Yazışmaları Müdürlüğüne Deniz Som getirildi. Ancak iş bununla kalmadı. Gazetenin düştüğü parasal darlık yüzünden ekim ikramiyesi ve maaşlar ödenmeyince çalışanlar işi yavaşlatma eylemi yaptılar. Bu arada bazı yazışmaları çalışanlarının görevlerine son verildi.

Gazetenin Beyazıt'taki merkez binasının İmpexbank'a satış vaadi var. Yine Güneş'e ait Çağaloğlu'ndaki bina 700 milyon lira dolayında bir paraya satıldı. Bu paranın bir kısmıyla Günaydın'ın borçlarının ödendiği belirtiliyor. Gazetenin son durumuyla ilgili olarak Genel Yayın yönetmeni Uluç Gürkan bize şu bilgileri verdi:

"Benim göreve başladığım ekim sonu itibarıyla gazetenin kadrolu 788 çalışanı vardı. Ayrıca nasıl olduğunu bilmediğim bir bağlantıyla 300-350 kişi de parasal ilişki içindeydi. Şimdi kadrolu çalışan sayımız 600 kişi. Kadrosuzlarla bağlantımızı da kestik. Maaşlar ödeniyor, şubat itibarıyla da zamlı ödeniyor, yani toplu sözleşme zammı. Benden önce ekim ikramiyesi ödenmemişti. Benim dönemimde de bir ikramiye ödenmedi. Gazeteyi götürüyoruz" dedi.

Bu arada mart ayı maaşlarının 1.5 milyon liraya kadar olan bölümünün geçen hafta ödendiği, maaşların geri kalan bölümünün ise önümüzdeki hafta sonuna kadar ödeneceği belirtiliyor.

Bu arada geçen ay içinde Asil Nadir grubu gazetelerin yönetim kurulu başkan vekili Fahri Görgülü istifa etti. Şu anda Görgülü'nün görevini fiilen Asil Nadir'in vekili olan avukat Prof. Çetin Özek yürütüyor.

Gelişim grubu

Nokta, Kadınca, Erkekçe, Gelişim Spor, First, Bando (çocuk dergisi), Bella, Marie Claire, Arkitekt, Ekonomik Panorama, Hıbrı, Jama gibi dergileri bünyesinde toplayan Gelişim, Asil Nadir'in basın şirketlerinin içinde en iyi durumda olan. Ancak eski borçlar grubu zorluyor. Asil Nadir'in ekonomik krizi patlak verince Gelişim'e bağlı Erkekçe ve Gelişim Spor dergileri kapatıldı. Bu dergilerde çalışanların önemli bölümünün diğer dergilere kaydırıldığı belirtiliyor. Gelişim yöneticilerinden aldığımız bilgiye göre gruba bağlı dergilerin hepsinde zamlı maaşlar ödendi. Zamlı maaşlar ortalama yüzde 100'lük bir artış anlamına geliyor. Ancak bu ay sonunda yasal ikramiyelerin ödenip ödenmeyeceği belli değil.

Grubun en önemli yayınlarından biri sayılan haftalık haber dergisi Nokta'dan aralıkta bir

bölüm çalışan Panoramaya aktarılmıştı. Bir bölüm de istifa edip Tempo dergisine gitmişti. Nokta'da geçen ay genel müdürlüğe Aycan Giritlioğlu'nun atanmasının ardından 9 üst düzey editör istifa etti. Bu arada Gelişim kadrosunda önemli bir tenkikat da yapıldı. Toplam çalışan sayısı 400'den 300'ün altına düşürüldü.

Tercüman

Tercüman çalışanlarına ocak, şubat ve mart aylıkları, kasım ve şubat aylarında ödenmesi gereken ikramiyeleri ile toplu sözleşmeden doğan Eylül, ekim, kasım ve aralık aylarına ait farklar ödenmedi. Kişi başına alacak tutarı (ortalama) 15 milyon lirayı buluyor. Tercüman çalışanları bunun üzerine geçen salı günü işyeri yemekhanesinde toplanarak durumu değerlendirdiler. Ertesi gün çalışmama kararı aldılar ve çarşamba günü saat 12.00'ye kadar hiçbir iş yapmaksızın işyerinde oturdular. Saat 12.00'den sonra çalışmaya başladılar. Bu gelişme üzerine Kemal Ilıcak, servis sefleri, yazar, gazete yöneticileri ile işyerindeki sendika yönetici ve temsilcilerinin katıldığı yemekli bir toplantı yaptı. Bu toplantıda sorunları dinledi. Ömer Çavuşoğlu ve Nazlı Ilıcak da Ilıcaklar'ın yalnızca yapılan ve gece 02.00'ye kadar süren bu toplantıya katıldılar.

Bu toplantıda yapılan değerlendirmeler sonucunda Kemal Ilıcak, perşembe günü gazetenin yazı işleri katında tüm gazete çalışanlarının katıldığı bir toplantı yaptı. Saat 16.00'dan 19.00'a kadar süren bu toplantıda Kemal Ilıcak özet olarak, "Mahnum son kuruşuna kadar, kanımın son damlasına kadar işçi haklarını ödemeyi taahhüt ediyorum. Ben işçilere borçlu olarak öbür dünyada hesap veremem. Hükümet sözünde durmuyor. Bana taahhüt ettikleri kredileri ödemiyorlar. Arsalarımı satamıyorum. Buyrun siz satın, alacaklarınızı tahsil edin. Param yok. Olsa ilk önce işçi borçlarını öderim" yolunda bir konuşma yaptı. Bu toplantıdan sonra Tercüman çalışanları oldukça yumuşadı. Bu nedenle pazartesi günü eylem yapıp yapılmayacağı bilinmiyor.

Hürriyet gazetesindeki son gelişme Günaydın'dan ayrılan eski mensuplarının geri dönmelerinin ardından Genel Müdür Doç. Özcan Ertuna'nın istifası oldu. Bu arada Hürriyet'in İmar Bankası sahibi Kemal Uzan'a satıldığı yolundaki söylentiler doğrulanmadı. Ancak böyle bir teklif gitmişti, fakat ayrıntılara girilmeden konu kapanmıştı.

Hürriyet'in eski genel müdürü Arda Gedik'in iki arkadaşıyla birlikte çıkaracağı "Son Baskı", 20 mart günü saat 16.00'da İstanbul okurlarının eline ulaşacak.

12 Mart döneminin "Yeni Ortam"ını çıkaran Kemal Bisalman'ın da bir akşam gazetesi hazırlığında olduğu söyleniyor.

Sabah Grubu'na bağlı olarak kurulan "1 Numara" adlı yayıncılık şirketi ise yeni dergiler çıkarmayı amaçlıyor. Bu dergilerin yönetmenliğini Gelişim Grubu'nun eski sahibi Ercan Arıkk üstlenecek.

G
U

(Baş

Ş

N

iz

E

Öz

vas

gün

Ş

E

ye'

miş

büy

E

lidir

N

—

Aral

S

tant

Sı

cüle

küle

lann

Şe

lerdi

Se

Tevfi

muş

Fa

Sı

Had

Had

mek

H

tima

ve F

dan

Pe

"ser

Şi

M

H

deni

Sı

H

reki

olan

Şi

yatır

kaz

C

U

N

H

bir e

Ye

"C

ral y

Ee

Ar

da Ş

niyor



CUMHURİYET'TEN OKURLARA

OKAY GÖNENSİN

91 Bilançosu

6.1.1992

1- 1991 kötü bir yılı. Başyazarımız Nadir Nadi'yi kaybettik. Körfez Savaşı vardı, Türkiye'de basın genel krizi vardı... Cumhuriyet için ise gerilimli bir yıl sonu vardı. Cumhuriyet'teki gelişmeler son iki ay boyunca yazılı ve görsel basında ve her türlü sohbetle öylesine tartışıldı ki Vizyon dergisi son sayısında nihayet "Cumhuriyet'i tartışmanın moda olmaktan çıktığını" bile yazdı. Bize de böyle geliyor, çünkü Aralık 1991'de Cumhuriyet yayın yaşamının en kötü aylarından birini, belki de en kötüsünü yaşadı ve günlük ortalama net satış 56.785'e indi. (O karanlık 1972 yılının ortalama satışı 56 bini.) Ama yıl kapanırken başlayan son haftada, (28 Aralık-3 Ocak haftasında) ortalama satışın yeniden 60.000'in üzerine çıkması Vizyon dergisini haklı çıkaran bir gelişme oldu. Bu arada geçen hafta yine çeşitli yayın organlarında, Cumhuriyet'in iç sorunlarıyla ilgili bazı özel amaçlı kaynakların yaydığı haberler yer aldı. Okurlarımızı ve tüm kamuoyunu yanıltmayı ve Cumhuriyet'in saygınlığını zedelemeyi amaçlayan girişimlerle ilgili olarak gazetemiz murahhas üyesi Emine Uşaklıgil şu açıklamayı yaptı: "1- Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.Ş.'ye ait hiçbir menkul ya da gayri menkule el konulmuş değildir. 2- Mahkemelere verilen tedbir kararları, açılan davalar sonuçlanıncaya kadar davacıların taleplerinin güvencesine alınmasına yöneliktir. Tedbir kararı, istenen tazminatların çok üstünde değer taşıyan makinelere konulmuştur. 3- Cumhuriyet gazetesi kendi çalışanlarının ve tüm çalışanların haklarına hep saygılı olmuştur ve olacaktır. Ayrılanların bazıları ile gazetenin olanakları çerçevesinde ödeme anlaşmaları yapılmıştır. Uzlaşmak isteyenlerle görüşmeler doğal olarak yapılmaktadır. Ancak dava açarak tazminat isteyenler ve bu yolla Cumhuriyet'e zarar vermeyi amaçlayanlar karşısında Cumhuriyet de yasal haklarını kullanacaktır." Cumhuriyet'in 1991 yılı kötü geçti. Umudumuz, Cumhuriyet çevresindeki bütün spekülasyonların bir an önce sona ermesi, tüm okurlarımıza ve hatta okumayanlara karşı görevimizi daha da iyi yapacağımız bir 92 yılı yaşamaktır.

Yine zorunlu olarak geriye, 1991 Aralığı'na dönüyoruz... Aralık 1991'de gazetelerin günlük ortalama net satışları ve bir önceki aya göre farkları şöyle oldu:

2.500 Liralık Gazeteler		
Cumhuriyet	56.785	-19.855
Sabah	759.687	+22.594
Hürriyet	593.194	+4.960
Milliyet	442.742	+46.350
2.000 Liralık Gazeteler		
Türkiye	289.259	-14.212
Y. Günaydın	64.660	+2.599
Yeni Asır	52.900	+1.900
1.800 Liralık Gazeteler		
Bugün	263.211	+35.133
Tercüman	31.766	-5.363
1.500 Liralık Gazeteler		
Meydan	190.527	-20.718
Fotospor	117.754	-35.726
Zaman	93.000	+31.500
Fotomaç	87.808	+3.709
S. Tan	63.534	-5.545
Güneş	10.534	-5.966
1.000 Liralık Gazete		
Duvar	10.344	-3.832

1991 yılını tiraj açısından 3 gazete gerçekten başarılı geçirdi: Sabah, Hürriyet, Milliyet. Bu yılın basın açısından olumlu bir gelişmesi de Sabah ile Hürriyet'in lotaryayı kaldırmak için anlaşmaları, Milliyet'in de 2 ay sonra onlara katılacağını açıklaması oldu. Bu üç gazete mart başında tüm lotaryayı keseceklerini duyurdular. Bu değişim belki yapay tirajların kaybına yol açacak, ama rekabetin gazeteciliğe ve içeriğe yönelmesi kuşkusuz basına çok şey kazandıracak. 1991'in başında en ucuz gazete 500, en pahalısı 1.200 liraydı. Yılı kapatırken en ucuzlar 1.000-1.500 lira, en pahalılar 2.500 lira oldu. 1991'de yıllık satışların günlük ortalaması alınınca ortaya çıkan tablo yine parlak değil. Geçen yılda günlük ortalama net satışlar ve 1990'a göre farkları şöyle oldu:

	1991 yılı günlük ortalama net satış	1990 yılına göre fark
Cumhuriyet	103.486	-17.826
Sabah	789.473	+149.972
Hürriyet	574.578	+54.861
Milliyet	494.386	+68.391
Türkiye	473.666	+16.492
Meydan	311.304	-
Bugün	292.240	-34.915
Fotospor	141.075	-37.454
Fotomaç (5 ay)	138.793	-
Y.Günaydın	98.445	-309.711
S.Tan	86.227	-88.800
Zaman	64.646	+4.457
Yeni Asır	47.744	+3.354
Tercüman	34.102	-85.454
Güneş	33.576	-43.927
Duvar (3 ay)	19.818	-
Gazetelerin son on yıldaki satış ortalamalarına bakınca da karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor:		
	Hürriyet	Milliyet
1982	91.548	1982 631.075
1983	81.053	1983 721.611

açarak tazminat isteyenler ve bu yolla Cumhuriyet'e zarar vermeyi amaçlayanlar karşısında Cumhuriyet de yasal haklarını kullanacaktır."

Cumhuriyet'in 1991 yılı kötü geçti. Umudumuz, Cumhuriyet çevresindeki bütün spekülasyonların bir an önce sona ermesi, tüm okurlarımıza ve hatta okumayanlara karşı görevimizi daha da iyi yapacağımız bir 92 yılı yaşamaktır.

Yine zorunlu olarak geriye, 1991 Aralığı'na dönüyoruz... Aralık 1991'de gazetelerin günlük ortalama net satışları ve bir önceki aya göre farkları şöyle oldu:

2.500 Liralık Gazeteler		
Cumhuriyet	56.785	-19.855
Sabah	759.687	+22.594
Hürriyet	593.194	+4.960
Milliyet	442.742	+46.350
2.000 Liralık Gazeteler		
Türkiye	289.259	-14.212
Y. Günaydın	64.660	+2.599
Yeni Asır	52.900	+1.900
1.800 Liralık Gazeteler		
Bugün	263.211	+35.133
Tercüman	31.766	-5.363
1.500 Liralık Gazeteler		
Meydan	190.527	-20.718
Fotospor	117.754	-35.726
Zaman	93.000	+31.500
Fotomaç	87.808	+3.709
S. Tan	63.534	-5.545
Güneş	10.534	-5.966
1.000 Liralık Gazete		
Duvar	10.344	-3.832

1991 yılını tiraj açısından 3 gazete gerçekten başarılı geçirdi: Sabah, Hürriyet, Milliyet. Bu yılın basın açısından olumlu bir gelişmesi de Sabah ile Hürriyet'in lotaryayı kaldırmak için anlaşmaları, Milliyet'in de 2 ay sonra onlara katılacağını açıklaması oldu. Bu üç gazete mart başında tüm lotaryayı keseceklerini duyurdular. Bu değişim belki yapay tirajların kaybına yol açacak, ama rekabetin gazeteciliğe ve içeriğe yönelmesi kuşkusuz basına çok şey kazandıracak. 1991'in başında en ucuz gazete 500, en pahalısı 1.200 liraydı. Yılı kapatırken en ucuzlar 1.000-1.500 lira, en pahalılar 2.500 lira oldu. 1991'de yıllık satışların günlük ortalaması alınınca ortaya çıkan tablo yine parlak değil. Geçen yılda günlük ortalama net satışlar ve 1990'a göre farkları şöyle oldu:

	1991 yılı günlük ortalama net satış	1990 yılına göre fark		
Cumhuriyet	103.486	-17.826		
Sabah	789.473	+149.972		
Hürriyet	574.578	+54.861		
Milliyet	494.386	+68.391		
Türkiye	473.666	+16.492		
Meydan	311.304	-		
Bugün	292.240	-34.915		
Fotospor	141.075	-37.454		
Fotomaç (5 ay)	138.793	-		
Y.Günaydın	98.445	-309.711		
S.Tan	86.227	-88.800		
Zaman	64.646	+4.457		
Yeni Asır	47.744	+3.354		
Tercüman	34.102	-85.454		
Güneş	33.576	-43.927		
Duvar (3 ay)	19.818	-		
Gazetelerin son on yıldaki satış ortalamalarına bakınca da karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor:				
	Hürriyet	Milliyet		
1982	91.548	1982 631.075		
1983	81.053	1983 721.611		
1984	93.984	1984 699.205		
1985	100.230	1985 646.403		
1986	118.028	1986 651.920		
1987	124.415	1987 696.285		
1988	114.389	1988 628.914		
1989	115.594	1989 488.672		
1990	121.212	1990 519.717		
1991	103.486	1991 574.578		
	Güneş	Tercüman		
1982	649.260	1982 364.973		
1983	313.908	1983 293.058		
1984	212.353	1984 190.726		
1985	172.553	1985 241.597		
1986	195.519	1986 212.251		
1987	270.925	1987 186.536		
1988	267.531	1988 142.884		
1989	459.549	1989 89.560		
1990	408.156	1990 77.503		
1991	98.445	1991 33.576		
	S.Tan	Yeni Asır		
1983	695.267	1982 107.928		
1984	709.249	1983 88.156		
1985	680.796	1984 81.676		
1986	331.518	1985 80.627		
1987	227.219	1986 75.857		
1988	152.315	1987 74.926		
1989	267.080	1988 56.705		
1990	175.027	1989 45.982		
1991	86.227	1990 44.390		
		1991 47.744		
	Türkiye	Bugün	Zaman	Fotospor
1987	186.897	1990 327.155	1990 60.189	1990 178.529
1988	190.896	1991 292.240	1991 64.646	1991 141.075
1989	198.506			
1990	457.174			
1991	473.666			



CUMHURİYET'TEN OKURLARA

OKAY GÖNENSİN

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 2E.2659

Tiraj...

Geçen ay Cumhuriyet'ten bazı önemli yazarlarımız ve arkadaşlarımızın ayrılmasının ardından açılan "Cumhuriyet okumayın" kampanyası ne yazık ki etkili oldu. Yaklaşık 45 bin okurumuz Cumhuriyet almamakta direniyor. ".....'yı okuma" kampanyası açanlara öneririz, bu "....."nın yerine kendi adlarını koyup düşünsünler. Cumhuriyet hep "Aziz Nesin'i okumayın", "Muzaffer İlhan Erdost'u okumayın" diyen yasakçı kafalara karşı mücadele etmiştir ve edecektir. Başka bir şey eklemeye gerek var mı? Ama aynı önerimiz, yazar olmamasına karşın yine Cumhuriyet'i okumama kampanyası açan Semra Özal için de geçerli.

Cumhuriyet'in geçen ayki satışları haftalara göre şöyle gelişti:

2- 8 Kasım	106.548
9-15 Kasım	66.853
16-22 Kasım	62.287
23-29 Kasım	62.900

Cumhuriyet'in tirajının şu anda çok geniş çevrelerde tartışma konusu olduğunu biliyoruz. Bu nedenle son 20 yıllık satış ortalamalarını da tartışmalara yararı olacağını düşünerek sunuyoruz:

1970	103.527
1971	90.489
1972	56.534
1973	65.112
1974	76.059
1975	98.529
1976	112.360
1977	110.035
1978	99.389
1979	103.537
1980	76.358
1981	91.442
1982	91.368
1983	82.253
1984	93.931
1985	100.304
1986	119.029
1987	124.304
1988	114.304
1989	115.554
1990	121.594

Kasım 1991'de gazeteler günlük olarak 200 bin dolayında daha okur kaybettiler. Günlük ortalama net satışlar ve bir önceki aya göre fark şöyle oldu:

2.000 liralık gazeteler		
Cumhuriyet	76.388	-45.172
Sabah	737.093	-6.733
Hürriyet	588.234	-5.686
Milliyet	396.392	-9.659
1.800 liralık gazeteler		
Günaydın	62.061	-9.240
Yeni Asır	51.000	+1.000
Tercüman	37.129	-15.472
1.700 liralık gazete		
Türkiye	303.471	-47.230
1.500 liralık gazeteler		
Bugün	228.078	-20.732
Meydan	211.245	-5.140
Tan	79.079	-1.847
Zaman	61.500	+4.443
Güneş	16.500	-3.958
1.000 liralık gazeteler		
Fotospor	152.480	-18.007
Foto Mac	84.099	-6.401
Duvar	14.176	-20.758

CUMHURİYET'TEN

OKURLARA...

OKAY GÖNENSİN

Krizin Boyutu

Nasıl bu noktaya gelindi?

Siyasal güç sahiplerinin yürüttükleri sistemli kampanya üç yıldan bu yana aynı şiddetle sürüyor... Ekonomik kriz... Promosyon çaresizliği... TV'de biktıncı kampanyalar... İçerik sorunları... Kolay ve ucuz gazetecilik hevesleriyle hızlanan yıpranma... Ve sonunda bu nokta... En dip nokta mı, bilemeyiz. Çünkü önümüzde uzun bir bayram tatili daha var, ardından da ülkemizde özgü bir "yazın daha da az okuma" eğilimi.

Şu anda gelineen noktayı en özet kıyaslama ile anlatabiliriz. Bu yılın ocak ayında gazetelerin günlük toplam satışları 4 milyon 675 bin. Geride bıraktığımız mayıs ayında ise 3 milyon 80 bin. Kaybedilen okuyucu sayısı 1 milyon 600 bin, yani % 35. Bu beş ayda ise gazetelerin TV reklamları için harcadıkları toplam para 40 milyar lira. Gazeteler yalnızca kampanyalarının duyurusu için bu parayı TRT ve Magic Box'a ödediler; ansiklopediler, kitaplar ve diğer lotaryalar için harcadıklarını hesaplamak güç. Basını tümüyle daha da güç bir dönem bekliyor. Bu karanlık günlerden nasıl geçilecek? Bunu da tahmin etmek güç, ama şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki bu aşamaya varmış bir krizin ardından Türkiye'de basın yepyeni bir haritayla ortaya çıkacaktır. *

Mayıs 1991'de gazetelerin reklam kampanyaları için TRT ve Magic Box'a ödedikleri ücret 12 milyar liraya ulaştı. (Ocakta 5 milyar, şubatta 6 milyar, martta 9 milyar, nisanda 8 milyar). Bu harcamaların gazetelere göre dökümü şöyle:

Hürriyet	3.7 milyar lira
Sabah	3 milyar lira
Milliyet	2.5 milyar lira
Bugün	820 milyon lira
Türkiye	750 milyon lira
Meydan	380 milyon lira
Cumhuriyet	330 milyon lira
Yeni Asır	210 milyon lira
Günaydın	60 milyon lira
Zaman	45 milyon lira
Güneş	40 milyon lira

Bu harcamalara karşın günlük toplam gazete satışı 600 bin adet daha azalarak 3 milyon 80 bine indi. Mayıs 1991'de gazetelerin günlük ortalama net satışları ve bir önceki aya göre farkları şöyle oldu:

1500 liralık gazeteler		
Cumhuriyet	101.378	+1.121
Sabah	773.107	-89.319
Hürriyet	525.293	-77.707
Milliyet	438.068	-17.614
Yeni Asır	49.300	+1.850
1300 liralık gazeteler		
Türkiye	441.518	-240.982
Günaydın	98.817	-16.609
1000 liralık gazeteler		
Fotospor	98.255	-2.112
Zaman	58.500	-5.500
Güneş	40.334	-5.320
Tercüman	35.611	+2.029
900 liralık gazete		
Bugün	240.615	-89.625
800 liralık gazete		
Meydan	190.090	-66.141
600 liralık gazete		
Tan	90.054	-771

CUMHURİYET'TEN

OKURLARA...

OKAY GÖNENSİN

Güven

Türk Toplumunun Değerleri araştırmasında basın en az güvenilen kurumlar arasında yer alıyor. Araştırmada basına güven oranları şöyle: Çok güvenenler % 15,6, oldukça güvenenler % 27, pek güvenmeyenler % 39,7, hiç güvenmeyenler % 17,7. Araştırmada basının durumu şöyle yorumlanıyor: "Basının verdiği haberlerin ve yaptığı yorumların büyük bir kitle tarafından itimada şayan görülmediği izlenimini veren bu bulgu, yeterince gazete satılmamasından basının önemli bir kısmının yıllardır yakındığı bir ortamda önemle üzerinde durulmaya değerdir. Ciddi habercilik ve mantıklı ve bilgilendirici yorumculuğa dayanan gazetelerden çok, sansasyonel haber peşinde koşan gazetelerin hem tiraj hem de sayı olarak son yıllardaki artan önemi, bu bulgumuz ışığında, belki de basının artık haber kaynağı olarak Türkiye'deki önemini yitirmekte olduğunun bir işareti de sayılabilir." Araştırmada yazılı ve görsel basın ya da gazete türleri gibi ayrımlar yapılmamış olduğundan tüm basın, bu aşır sonucun altında kalmaktadır. TV'nin artan etkisi nedeniyle araştırmada ayrıca konu edilsaydı devlet TV'si ve özel TV'ye ne kadar güven duyulduğu görülmüş olacaktır.

Ancak araştırma sonucu, genel bir gözlemi somut olarak ortaya koymuştur; basın, tümüyle bir güven erozyonu yaşamaktadır. Araştırmayı yönetenlerden Prof. Yılmaz Esmer, dünkü gazetemizde yer alan, Şahin Alpay ile söyleşisinde basına ilgili sonuç için "Siz buna şaşıntınız mı?" diyor. Basının genel durumunu izleyenler toplum açısından ciddi kaygılar taşımaya başlıyorlar. Prof. Aydın Aybay da kaygısını bir yazıyla iletti. Sayın Aybay'ın kısa yazısını aynen aktarıyoruz:

"Sayın Okay Gönensin'in 19 ağustos pazartesi yazısının konusu 'Referans Gazetesi'. 50 yıla yaklaşan Cumhuriyet okuru olarak bu yazıdaki açıklamaları zevkle, tadını alarak okudum. Cumhuriyet'in bu nitelikteki gazetelerin en önde gelen örneği olduğunu, ülkemizde bu tipte başka bir günlük yayın organı da kalmadığını düşündüm.

Gazetenin bir balon ya da çiklet türünden, sıradan bir 'meta' gibi üretilip pazarlanması yöntemi karşısında, yargıyı okurlara bırakmaktan başka çare olmadığını da biliyorum. Ama etki alanı ve etkileme gücü karşısında, bu metanın üretim ve pazarlanması bakımından hiçbir 'standart' aranmasını mı? Bir musluk ya da çiklet üreticisi bile TSE'nin koyduğu ölçülere uymak zorunda bırakılırken, gazete ürünü için tam bir 'orman yasası' mı geçerli olsun? Çiklet alan yurttaşı 'zararlı' olana karşı korurken, gazete alanı için mutlak bir 'korumasız alanda' bırakalım?

Biliyorum, 'basın özgürlüğünden doğan sakıncalar yine basın özgürlüğü ile önlenir' denecektir. Ne ki basın ve yayın işinin dev boyutlu bir sermaye konusu olduğu çağımızda, bu önlemin ne ölçüde geçerli olduğu sorgulanmak gerekmez mi?

Açıkça söylüyorum: Türk medyası bugün, okurunu şartlayan, yanıltan, aldatan, yalan-yanlış yönlendiren bir grubun eline geçmiştir. Egemen olan çizgi 'sorumsuzluk' çizgisidir. Buna 'cahillik' de eklenince (Cumhuriyet'te bile II. Mahmut'la Büyük Friedrich'i aynı zamanda yaşamış gösteren haberler yer almaktadır) işin içinden çıkılması olanaksızlaşmaktadır.

Sorun sadece 'kişilik haklarına saldırıyı önleme' sorunu da değildir. Daha geniş boyutlu olarak 'kamuyu yanıltma' yoluyla 'kamuya saldırı' sorunu vardır ve bu, bireysel alana tecavüzden çok daha tehlikelidir. Sayın Gönensin'in yaklaşımı ile 'Biz referans gazetesiyiz, üst tarafı bizi değil okuru ilgilendirir' demek yeterli değildir. Ne yapılması gerektiğini de aramak ve bulmak gerekli, giderek zorunludur."

Prof. Esmer, basının güven notunun çok düşük çıkmasını doğal karşılıyor... Prof. Aybay tepkisini sert biçimde dile getiriyor ve çözüm bulunmasını istiyor. Peki kim bulacak çözümü?

*

Eylül 1991'de gazetelerin satış fiyatları sık sık değişirken futbol üstüne dayanan promosyonlar başarılı oldu. Bileşim Araştırma'nın belirlemelerine göre, gazetelerin TRT ve Star'de yaptıkları reklam harcamalarının dökümü şöyle:

Sabah	3,2 milyar lira
Hürriyet	2,1 milyar lira
Milliyet	1,7 milyar lira
Meydan	1,3 milyar lira
Türkiye	800 milyon lira
Bugün	630 milyon lira
Fotomaç	600 milyon lira
Tercüman	175 milyon lira
Günaydın	82 milyon lira
Tan	75 milyon lira
Zaman	70 milyon lira
Fotospor	23 milyon lira
Güneş	8 milyon lira

yazısının konusu 'Referans Gazetesi'. 50 yıla yaklaşan Cumhuriyet okuru olarak bu yazıdaki açıklamaları zevkle, tadını alarak okudum. Cumhuriyet'in bu nitelikteki gazetelerin en önde gelen örneği olduğunu, ülkemizde bu tipte başka bir günlük yayın organı da kalmadığını düşündüm.

Gazetenin bir balon ya da çiklet türünden, sıradan bir 'meta' gibi üretilip pazarlanması yöntemi karşısında, yargıyı okurlara bırakmaktan başka çare olmadığını da biliyorum. Ama etki alanı ve etkileme gücü karşısında, bu metanın üretim ve pazarlanması bakımından hiçbir 'standart' aranmasını mı? Bir musluk ya da çiklet üreticisi bile TSE'nin koyduğu ölçülere uymak zorunda bırakılırken, gazete ürünü için tam bir 'orman yasası' mı geçerli olsun? Çiklet alan yurttaşı 'zararlı' olana karşı korurken, gazete alanı için mutlak bir 'korumasız alanda' bırakalım?

Biliyorum, 'basın özgürlüğünden doğan sakıncalar yine basın özgürlüğü ile önlenir' denecektir. Ne ki basın ve yayın işinin dev boyutlu bir sermaye konusu olduğu çağımızda, bu önlemin ne ölçüde geçerli olduğu sorgulanmak gerekmez mi?

Açıkça söylüyorum: Türk medyası bugün, okurunu şartlayan, yanıltan, aldatan, yalan-yanlış yönlendiren bir grubun eline geçmiştir. Egemen olan çizgi 'sorumsuzluk' çizgisidir. Buna 'cahillik' de eklenince (Cumhuriyet'te bile II. Mahmut'la Büyük Friedrich'i aynı zamanda yaşamış gösteren haberler yer almaktadır) işin içinden çıkılması olanaksızlaşmaktadır. Sorun sadece 'kişilik haklarına saldırıyı önleme' sorunu da değildir. Daha geniş boyutlu olarak 'kamuyu yanıltma' yoluyla 'kamuya saldırı' sorunu vardır ve bu, bireysel alana tecavüzden çok daha tehlikelidir. Sayın Gönensin'in yaklaşımı ile 'Biz referans gazetesiyiz, üst tarafı bizi değil okuru ilgilendirir' demek yeterli değildir. Ne yapılması gerektiğini de aramak ve bulmak gerekli, giderek zorunludur."

Prof. Esmer, basının güven notunun çok düşük çıkmasını doğal karşılıyor... Prof. Aybay tepkisini sert biçimde dile getiriyor ve çözüm bulunmasını istiyor. Peki kim bulacak çözümü?

*

Eylül 1991'de gazetelerin satış fiyatları sık sık değişirken futbol üstüne dayanan promosyonlar başarılı oldu. Bileşim Araştırma'nın belirlemelerine göre, gazetelerin TRT ve Star'de yaptıkları reklam harcamalarının dökümü şöyle:

Sabah	3,2 milyar lira
Hürriyet	2,1 milyar lira
Milliyet	1,7 milyar lira
Meydan	1,3 milyar lira
Türkiye	800 milyon lira
Bugün	630 milyon lira
Fotomaç	600 milyon lira
Tercüman	175 milyon lira
Günaydın	82 milyon lira
Tan	75 milyon lira
Zaman	70 milyon lira
Fotospor	23 milyon lira
Güneş	8 milyon lira

Eylül 1991'de gazetelerin günlük ortalama net satışları ve bir önceki aya göre farkları şöyle oldu:

1.800 liralık gazeteler		
Cumhuriyet	115.466	+4.446
Sabah	758.487	+8.355

1.700 liralık gazeteler		
Hürriyet	601.572	-6.608
Milliyet	435.424	+16.856
Yeni Asır	46.700	+6.000

1.500 liralık gazeteler		
Türkiye	324.000	-15.419
Zaman	59.000	-1.700
Günaydın	66.522	+2.230
Tercüman	42.115	+11.471
Güneş	22.637	-5.193

1.300 liralık gazete		
Tan	81.239	+5.830

1.200 liralık gazeteler		
Bugün	258.073	-47.025
Meydan	222.319	-19.980

1.000 liralık gazeteler		
Fotospor	202.888	-20.641
Fotomaç	167.659	-96.240

Ha desinler Kel Ali'nin bağı var

Bir kısım basınımızda gazeteyi gazete yapan öğelerin artık pek değeri kalmadı. Yazı mı boşver. Haber mi at, tutturursan tutturursun doğru olmasa da olur, ne çıkar? Röportaj mı onu da kim okuyacak? Fotoğraf mı en iyisi çıplak kadın resmi. Üstelik de üstsüz olacak. İftira mı daniskası. Yatak odaları mı ne duruyoruz girelim...

YAŞAR KEMAL

Ben bu yazıyı yazmayı aylardır düşünüyordum. Basınımızın bugünkü hali içime dokunuyordu. Türkiye gibi 57 milyonluk bir ülkenin başını böyle olmamalıydı. Uzun yıllardan bu yana basınımızın tirajı hep olduğu

yerde sayıyor. Yıllardır ne uzuyor ne de kısıyor. Boyuna nüfus artıyor, okuyanların sayısı çoğalıyor, ne yazık ki basınımız yerinde sayıyor. Bunun bir sebebi olmalıydı. Böylesine bir ülkenin yazgısında büyük etkisi olan kuruluşların (Arkası Sa. 16, Sü. 4'de)

12.5.99 Cumhuriyet

TDV ISAM
Kütüphanesi Arşivi
No ZE. 2659

Moda/2

Ha desinler Kel Ali'nin bağı var

(Baştarafı 1. Sayfada)

perişanlığımın bir tek sebebi olmaz. Bunun birçok sebebi vardır. Türkiye'de her şey, beş aşağı beş yukarı, eleştiriliyor. Okuyucudan başka, o da sessiz bir okuyucudan başka, o da davranışlarıyla, basını kimse eleştirmiyor. Basın da kendisini eleştirmiyor. Bizde basından gereğinden fazla korkuluyor. Basın da kendisinden korkuyor. O da kendi kendini eleştiremiyor.

Şimdi, herkes basından korkuyor da yalnız ben miyim âlemin yiğidi, yüreklişi, yok yok, bu yazımda ne de basını eleştirmiyorum, bazı uygunsuzluklara şöyle bir dokunup geçiyorum. Benim ne haddime basını eleştirmek. Hem o kadar da basına çatacak kadar yürekli bir kişi değilim.

Yukarıda aylardır bu yazıyı yazmayı düşünüyordum, dedim. Hürriyet'in başına açtığı iş olmasa, gene de, belki birkaç ay daha bu yazıyı savsaklardım.

Gelelim benimle Hürriyet gazetesinin haber macerasına. Hürriyet'in 7 Mayıs 1991 günlü sayısının birinci sayfasında üç sütun üstüne, sanat ve siyaset dünyasını karıştıran söylemleri, Yaşar Kemal'e ANAP çengeli.

Bu başlığı okuyunca gerçekten büyük şaşkınlığa uğradım. Bu ne biçim çengel ola ki... Yazıyı okudum ki, neler de neler! Hasta yatağında, hastaneye beni yoklamaya, geçmiş olsuna gelen Sayın Semra Özal, bana ANAP'a girme önerinde bulunmuş, ben de... 17 mayısta da ben ANAP'a törenle girecektim. ANAP Teşkilat Başkan Yardımcısı Vuralhan da benim mayıs ayı sonunda ANAP'a gireceğimi söylemiş. Bir de Bakan, onu doğrulamış. Ben de böylece ANAP'lı olma onuruna kavuşuyordum.

Bir de Semra Hanım'la gülerken el sıkıştığımız bir fotoğraf.

Bundan doğru haber olur mu? Hem fotoğraf, hem de gülüşürken, hem de bir Bakan söylemişken, hem de Teşkilat Başkan Yardımcısı mührünü basmışken... Yaz haberi, bas gazeteye parmak kadar harflerle... O kadar da değil, o gazetede yüksek bir yönetici olan eski arkadaşım Doğan Hızlan'ın aklına bana telefon etmek gelmiş, şu adama soralım bakalım, acaba onun düşüncesi ne?

Telefonda önce çok yürekten, bir kahkaha kopardım, "yahu Doğan", dedim, "Böyle bir soruyu bana nasıl sorarsın, bana böyle bir soruyu sormak ayıp

baratı çok yaman çalışmış ve benim ANAP'a gireceğimi kesinlikle saptamış ve hem de yayınlamış. Sabahleyin gazetesini alınca beynimden vurulmuş döndüm. Ve bu uydurma haber benim bütün yaşamımda gördüğüm en büyük hakarettir. Ben tam elli yıldır sosyalistim. Düşüncemin namusunu korumak için şu demokratik ülkemde, işkencelerden işkence, hapislerden hapis, zulümlerden zulüm, yoksulluklardan yoksulluk beğen, başıma gelmeyen kalmadı. Ben bütün bunları düşüncemin selameti uğruna gık demeden çektim. Sonuna kadar da çekmeye razıyım. Hürriyet'e gönderdiğim açıklamada, ben sosyalist düşüncemi elli yıldır yaşamla karşılaştırdım, yaşamla ölçtüm, düşüncelerim doğru çıktı.

Bundan sonra, 67 yaşındayım, inandıklarına daha çok inanıyorum. İnsanlığın en büyük yapıtı, bütün tarih boyunca geliştirdiği en büyük yapıtı sosyalizmin uygulanması olacaktır.

Niçin bir küçüçük, niçin böyle uyduruk bir haberin üstünde bu kadar duruyorum. Türkiye'de benim milyonları aşan okuyucularım var. Onlara karşı düşüncem namusu sorumluluğum var. İstiyorum ki, onların yüreğinde lekesiz, pırıl pırıl kalayım. Okuyucularına ve halkımıza çok şey borçluyum. İstiyorum ki, küçük bir süre için de olsa, bana karşı onların yürekleri kararmasın. Bir anlık bile umutları incinmesin.

Bir de başka bir şey var. Ülkemizde, dünyada, Sovyetler Birliği'nin ayağının sürçmesinden dolayı çok dönemler oldu. Çağımız biraz da bu dönemler yüzünden bir utanç çağı oldu. Birçok insan Hürriyet'in bu yalanına, bu utanç verici davranışlardan dolayı inandı. Bana gelince, Sovyetler Birliği'nin ayağının sürçmesi bana çok dokunmadı. Bizim düşüncemiz her zaman belliydi. Sosyalist tavrımızı parti olarak, Türkiye İşçi Partisi, kişi olarak koymuş, savsımımızı kendi çizgimizde sürdürmüştük. Benim tavrımın somut deliline gelince 1971'de Abdi İpekçi'nin benimle yaptığı bir gazete sayfasını geçen söyleşi, yazdığım 33 kitap ve bütün yaşamımdır. Ülkemizde birçok dönenge alışıldığı için, benim dönebileceğimi de insanlar aklıklarına getirebilirler. Onun için ne pahasına olursa olsun buna izin vermeyeceğim. Gerekirse her şeye başvurarak Hürriyet'

koy. Halk seninle, cıncık boncuklarınla nasıl dalga geçiyor, kulaklarını tika. Hani halkın gözü, kulağı, burnuydu... Seninle dalga geçenlerin üstüne gelen dalgasından bile haberin olmasın...

Ülkemiz dünyada "Hayali İhracatı" belki dünyada ilk yaratan ülkedir. Belki de yanlışım var. Gazete mutfağından ayrılahı epeyi oldu. Belki bizden önce de hayali ihracata başvuranlar olmuştur dünyada.

Hayali gazeteye doğru mu? Gazeteciliğe ne gerek var. Biraz küfür, biraz politik dedikodu, biraz üstsüz, çok çok ilan. Çok çok cıncık boncuk, al sana gazete. Hani memleketin üstüste yığılan dertleri. Açlıklar, yoksulluklar, eşitsizlikler. İşçilerin, köylülerin, dar gelirli olanların... Daha doğrusu gazetelerin ülkenin yaşamının tümüyle ilgilenmesi. Bir ülke, hele Türkiye gibi bir ülke çok zengin, çok ilginç bir ülkedir. Gazetelerle ülke insanlarının etle kemik gibi birbirleriyle kaynaşması.. Gazetecilik zor iştir zor. İncik cıncık vermeye kolay.

Veriyorlar otomobili, veriyorlar katı, veriyorlar incik boncuğu... Veriyorlar.. Vermeyi kesince de tirajlar eskisinden beter hale geliyor. Gene döküyorlar milyarları.. Televizyon reklamları, reklamları.. Kesince gene tirajlar yerinde... Bir tür Sisyphus Efsanesi... Be Allahın kulları biraz da başka bir yol demek yok mu? Biraz da dünya gazeteciliğinin gittiği yolları... İngiltere'nin cıncık boncukunu örnek göstermesin kimse.

Gazeteci arkadaşlar artık kendi kendimizi eleştirecek iyi olacak. En çıkar yol denenmiş doğru olan yoldur. Cıncık boncuk, yalan dolan yolu doğru yol değildir. Unutmayalım ki, çağımızı kuşaklar ince eleyp sık dokuyacaklar. İnsanın insanlığı, insanın doğallığı, unutmayalım ki, benden sonra tufandır, dememesiyle başlar.

Hayali ihracatı yeryüzünde biz icat ettik. Övünmeliyiz.

Hayali gazete mi? Yol yakıncan dönsek iyi ederiz.

Hayali ekonomi mi? Halk yokluktan inliyor. Hayali pazar ekonomisi mi?

Hayali üniversite değil mi? Daha otuz tane hayali üniversite mi? Amanallah! Kaç kişi özgün bir araştırma yapma olanağı buldu da çağın bilim kervanına katıldı?

Hayali hastaneler... Bu dünyanın en büyük perişanlığını anlatsa ya gazetecilerimiz, Bu kor-

len girten öz-ap-sü-ryla Bu güt-pler sü-nelli tr. 'da yivil bir sal es-je-eni si-ça-an, in, pp-üçlü am. nuz. baş-tı ve de-aklı day-baş-bö-me-inü-nel nesi mal canı bir ve is-niş. geri be-tün an-fi-im-gir-nra ada baş-ği-cut nra

G U (Baş B E G Baş Kor A Baş - A Kör alm "Re ce nuş " Kör dil Al Sı birli kalı Bi öncü 19 te, teo rek re ce A du. A S "çc S zey F gü he) ge lar ce bir na mi tül ler ler na lila laf dü l

ay daha bu yazıyı savsakladım. Gelelim benimle Hürriyet gazetesi'nin haber macerasına.

Hürriyet'in 7 Mayıs 1991 günlü sayısının birinci sayfasında üç sütun üstüne, sanat ve siyaset dünyasını karıştıran söylemleri, Yaşar Kemal'e ANAP çengeli.

Bu başlığı okuyunca gerçekten büyük şaşkınlığa uğradım. Bu ne biçim çengel ola ki... Yazıyı okudum ki, neler de neler! Hasta yatağında, hastaneye benimsenmiş, geçmiş olsunu gelen Sayın Semra Özal, bana ANAP'a girme önerisinde bulunmuş, ben de... 17 mayısta da ben ANAP'a törenle girecektim. ANAP Teşkilat Başkan Yardımcısı Vuralhan da benim mayıs ayı sonunda ANAP'a gireceğimi söylemiş. Bir de Bakan, onu doğrulamış. Ben de böylece ANAP'lı olma onuruna kavuşuyordum.

Bir de Semra Hanımla gülecek el sıkıştığımız bir fotoğraf.

Bundan doğru haber olur mu? Hem fotoğraf, hem de gülüşürken, hem de bir Bakan söylemişken, hem de Teşkilat Başkan Yardımcısı mührünü basmışken... Yaz haberi, bas gazeteye parmak kadar harflerle... O kadar da değil, o gazetedeki yüksek bir yönetici olan eski arkadaşım Doğan Hızlan'ın aklına bana telefon etmek gelmiş, şu adama soralım bakalım, acaba onun düşüncesi ne?

Telefonda önce çok yürekten, bir kahkaha kopardım, "yahu Doğan", dedim, "Böyle bir soruyu bana nasıl sorarsın, bana böyle bir soruyu sormak ayıp değil mi, şaka mı ediyorsun?"

Doğan Hızlan, "yok", dedi, "bizim gazetenin var ya istihbaratı çok sağlam. Ankara'dan öyle sağlam yerlerden senin ANAP'a gireceğini öğrendik ki, mümkün yok sen ANAP'a gireceksin". Derken, bu minval üzere, benim ANAP'a girip girmeyeceğimle sağlam bir gürğür geçtik. Sonunda da, "Böyle bir şeyin olamayacağını, benim değil ANAP'a hiçbir sağ partiye girmeyeceğimi, beni tanıyan herkes bilir", dedim, "Senin gibi eski bir tanıdığının da bana bu soruyu ciddi ciddi sormasına da darıldım."

Arkasından da telefonu kapadım. Bu iş de burada bitti sandım. Ben ne bileyim, meğer büyük gazete Hürriyet'in istih-

çok ingiç bir ünvan... Gazetecilerle ülke insanlarının etle kemik gibi birbirleriyle kaynaşması.. Gazetecilik zor iştir zor. Cıncık cıncık vermeye kolay.

Niçin bir küçücük, niçin böyle uyduruk bir haberin üstünde bu kadar duruyorum. Türkiye'de benim milyonları aşan okuyucularım var. Onlara karşı düşüncem namusu sorumluluğum var. İstiyorum ki, onların yüreğinde lekesiz, pırıl pırıl kalayım. Okuyucularına ve halkımıza çok şey borçluyum. İstiyorum ki, küçük bir süre için de olsa, bana karşı onların yürekleri kararmasın. Bir anlık bile umutları incinmesin.

Bir de başka bir şey var. Ülkemizde, dünyada, Sovyetler Birliği'nin ayasının sürçmesinden dolayı çok dönemler oldu. Çağımız biraz da bu dönemler yüzünden bir utanç çağı oldu. Birçok insan Hürriyet'in bu yalanına, bu utanç verici davranışlardan dolayı inandı. Bana gelince, Sovyetler Birliği'nin ayasının sürçmesi bana çok dokunmadı. Bizim düşüncemiz her zaman belliydi. Sosyalist tavrımızı parti olarak, Türkiye İşçi Partisi, kişi olarak koymuş, savadığımızı kendi çizgimizde sürdürmüştük. Benim tavrımın somut deliline gelince 1971'de Abdi İpekçi'nin benimle yaptığı bir gazete sayfasını geçen söyleşi, yazdığım 33 kitap ve bütün yaşamımdır. Ülkemizde birçok döneme alışıldığı için, benim dönemeceğimi de insanlar aklına getirebilirler. Onun için ne pahasına olursa olsun buna izin vermeyeceğim. Gerekirse her şeye başvurarak Hürriyet'in bu haberinin yalanlığını en uçtaki okuyucuma kadar duyuracağım. Biliyorum, bataklıkta geçen çamura bulaşır. Ben o çamuru yıkamanın yolunu ne pahasına olursa olsun bulacağım.

Basınımızda, yani bir kısım basında, bütün basını suçlamak doğru olmaz, haberin, gazeteyi yapan öğelerin artık pek değeri kalmadı. Yazı mı boşver. Haber mi, at, tutturursan tutturursun, doğru olmasa da olur, ne çıkar. Röportaj mı, onu da kim okuyacak. Fotoğraf mı, en iyisi çıplak kadın resmi. Üstelik de üstsüz olacak. İftira mı, danskası. Yatak odaları mı, ne duruyoruz, girelim... İstediginiz kadar sayalım.

Bu biraz da bir çürüme değil mi?

Düşünün ki, 57 milyonluk bir ülkenin en ciddi gazetelerinde, hem de büyük gazetelerinde bir kültür, bir sanat sayfası yok. Neymiş, halk böyle gazeteleri almıyormuş. Ciddi gazeteleri halk hiç tutmuyormuş. Bir sürü de ciddi gazete deneyi yapılmış. Eğitim durumumuz buna izin vermiyormuş. Bu halkı kim bu hale getirdi? Niçin bu soruyu hiç kendi kendimize sormuyoruz? Bu halka, biraz daha çağla başabaş gitsin, diye ne yaptık. Bas boyalı resmi, çevir gazeteyi deli kızın donuna... Uydur haberleri. Başka da dişe dokunur hiçbir şey verme.

Gazete, okuyucusunu kendi yetiştirir. Politikayı bile bir dedikodu arenasına çevir. Gece gündüz aynı kişilerin aynı tür sözlerini, dedikodularını yaz ha yaz. Milleti camından biktir. Gazetecilik adına hiçbir yenilik getirmeye. Gazeteciliğin de bir yaratıcılık olduğunu aklından bile geçirme. Sonra gazete yerine piyango ver halka... Piyangona da cıncık boncuk koy. Otomobil, lüks katlar, pırpır uçakları, kahve paketçikleri, bilezikler

Kürtlere

ENİMLER

erin olacak'

hibi, oto tamircisi gibi- kendi işinin sahibiyim. Ama büyük çoğunluk sanırım işçilerden oluşuyor. Türklerin yoğun olarak oturduğu bölgenin Avustralyalı milletvekili, Türklerin çoğunun ilkokuldan sonra çocuklarını okula devam ettirmedeğini, bunun da bu çocukların daha nitelikli işlere aday olmasını önlediğini söyledi.

Cumhurbaşkanı Özal, camide yaptığı konuşmada Avustralya'daki Türkler moral verdi; artık yalnız olmadıklarını söyledi ve "21. yüzyıl Türkiye'nin, Türklerin yüzyılı olacak" dedi. Allah'ın Türklerin yükselmesini kolaylaştırdığını belirtti ve bol bol alkış aldı.

Avustralya'da işsizlik oranı yıllardan beri ilk kez yüzde 10'a tırmanırken insanlar 21. yüzyıla da çok umutlu bakmıyorlar galiba. Ancak Sydney kenti 2000 yılının olimpiyat oyunlarını düzenleme yarışındaki iddiasını bırakmıyor.

ANKA REK

Üniversitemiz Bilgi İşlem Daire Başkanlığına sözleşmeli olarak aşağıda ad İsteklilerin ilan tarihinden itibaren ilikte Ankara Üniversitesi Rektörlüğü

Unvanı	Adet	st
Programcı	2	



Washington'dan Sedat ERGİN

Amerika'da basın ahlakı ve Türkiye'de durum

OLAY 1) HABER HIRSIZLIĞI:

James Walker, Teksas'ta yayınlanan "Fort North Star-Telegram" gazetesinde muhabir olarak çalışmaktaydı. Louisiana'da geçen ay yapılan Valilik seçimleri sırasında ırkçı aday David Duke hakkında yazdığı haberlerde başka gazetelerde Duke'la ilgili çıkmış yazılardan "çalıntı yaptığı" ortaya çıkınca, "Star-Telegram"daki kariyeri sona erdi. Walker, haberlerinde tam üç kez, başka gazetelerde yayınlanmış demeçleri kendi almış gibi göstermişti. Walker, basın ahlakına aykırı davranışları için şimşekleri üzerine çekti ve editörlerinin baskısı altında görevinden istifa etmek zorunda kaldı.

Walker'in gazetede yol açtığı bu kriz, "Star-Telegram" gazetesinde 4 ay içinde meydana gelen üçüncü benzer olay. Daha önce de gazetenin yazarlarından Katie Sherrad, "Washington Post" gazetesinde çıkan bir yazıdan kaynak göstermeden yararlandığı için işten atıldı. Bir başka yazar Bill Youngblood da "New York Times"da çıkan bir yazının bazı bölümlerini yine kaynak göstermeksizin kendine mal ettiği için bir hafta süreyle işten uzaklaştırıldı. "Star-Telegram" yöneticileri, mensuplarının basın ahlakına ters düşen bu davranışları karşısında benzer "intihal" (başkasının eserini kendine mal etme) olaylarını kontrol altına almak için yazılı kurallar getirmek zorunda kaldılar.

OLAY 2) HABERLE AŞKIN SINIRI:

Ray Hanania, Chicago Sun-Times gazetesinin belediyeyi izlemekle görevli muhabirlerindendi. Belediye ile ilgili haberler yazarken, Chicago Belediyesi Saymanı Miriam Santos'la gönül ilişkisine girmişti. Gazeteci ile haber kaynağı arasındaki aşkın ortaya çıkması ve bu sırada Chicago Sun Times'da Santos'u kollayan haberlerin çıkması, ciddi bir rahatsızlık yarattı. Gazete yönetimi, belediye haberlerinde tarafsızlığın korunabilmesi için Hanania'yı belediye masasından alıp başka bir göreve atadı.

GÖREVİNDEN AYRILDI

Sorun burada bitmedi. Hanania'nın bu kez perde arkasından sevgilisi Santos'a basınla ilişkileri konusunda danışmanlık yaptığı ortaya çıktı. Hanania, gazeteciliğini bir tarafa bırakarak Santos'a hangi gazeteciye nasıl davranması gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunmaktaydı. Santos'un basın danışmanının atanmasında seçimi yapan Hanania'dan başkası değildi. "Chicago Sun-Times" yönetimi muhabirinin gazetecilik sırtlarının dışına çıkarak haber kaynaklarıyla bu tür içli dışlı ilişkilere girmelerini basın ahlakına aykırı bir davranış olarak değerlendirdi. Hanania'ya istifa etmesinin doğru olacağı söylendi. Hanania, editörlerden gelen baskı üzerine gazetedeki görevinden istifa etti.

TÜRKİYE GERİDE

"Washington Post"tan rastgele aktardığımız bu iki olay bile, Amerika'da gazetecilerin uymaları gereken "ahlaki" kuralların ne kadar titizlikle korunduğunu, bu kuralların dışına çıkan gazetecilerin ne ölçüde katı yaptırımlarla karşılandıklarını çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Yalnızca kasıtlı yanlış haber yazarlar değil, yaptıkları alıntılarda kaynak göstermeyen gazeteciler bile kendilerini kapının önünde bulmaktadırlar. Haber kaynağıyla gönül ilişkisine girdikten sonra gazetecilik ilkelerini aşkı için feda eden gazetecileri de benzer bir son beklemektedir. Amerika'yı güçlü kılan yönlerinden biri de basın ahlakının bu tartışılmaz üstünlüğüdür.

Türkiye'nin ise

top-
stan,
stan,
kme-
Dev-
ka-
erini

Sun Times'da Santos'u kollayan haberlerin çıkması, ciddi bir rahatsızlık yarattı. Gazete yönetimi, belediye haberlerinde tarafsızlığın korunabilmesi için Hanania'yı belediye masasından alıp başka bir göreve atadı.

GÖREVİNDEN AYRILDI

Sorun burada bitmedi. Hanania'nın bu kez perde arkasından sevgilisi Santos'a basınla ilişkileri konusunda danışmanlık yaptığı ortaya çıktı. Hanania, gazeteciliğini bir tarafa bırakarak Santos'a hangi gazeteciye nasıl davranması gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunmaktaydı. Santos'un basın danışmanının atanmasında seçimi yapan Hanania'dan başkası değildi. "Chicago Sun-Times" yönetimi muhabirinin gazetecilik sırtlarının dışına çıkarak haber kaynaklarıyla bu tür içli dışlı ilişkilere girmelerini basın ahlakına aykırı bir davranış olarak değerlendirdi. Hanania'ya istifa etmesinin doğru olacağı söylendi. Hanania, editörlerden gelen baskı üzerine gazetedeki görevinden istifa etti.

TÜRKİYE GERİDE

"Washington Post"tan rastgele aktardığımız bu iki olay bile, Amerika'da gazetecilerin uymaları gereken "ahlaki" kuralların ne kadar titizlikle korunduğunu, bu kuralların dışına çıkan gazetecilerin ne ölçüde katı yaptırımlarla karşılandıklarını çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Yalnızca kasıtlı yanlış haber yazarlar değil, yaptıkları alıntılarda kaynak göstermeyen gazeteciler bile kendilerini kapının önünde bulmaktadırlar. Haber kaynağıyla gönül ilişkisine girdikten sonra gazetecilik ilkelerini aşkı için feda eden gazetecileri de benzer bir son beklemektedir. Amerika'yı güçlü kılan yönlerinden biri de basın ahlakının bu tartışılmaz üstünlüğüdür.

Türkiye'nin ise "basın ahlakı" açısından Batı'nın bu standartlarının oldukça gerisinde kaldığı aşıkardır. Gazetecilere uygulanan yaptırımlar çok sınırlıdır. Bu yönde yapılan bütün iyineyitli girişimler de ne yazık ki sonuçsuz kalmıştır. Özellikle geride bıraktığımız dönem, Türkiye'yi olumlu-olumsuz bir dizi yeni zihniyetle tanıştırdı, koruması gereken bazı yerleşik değerlerin ciddi bir şekilde sarsılmasına, ters yüz edilmesine de sahne olmuştur. Türkiye'deki pek çok kurum gibi basın da bu olumsuz yönelişlerin etkisinden bağımsız kalmamıştır.

Oysa, bugünlerde Türkiye'de hukuktan insan haklarına kadar pek çok alanda bir "yeniden yapılanma" dönemine girilmektedir. Bu yeni yapılanma dönemine girilirken, basının da mesleki ilkeler bakımından kendisine çekti düzen vermeye başlamasının zamanı çoktan gelmiştir. Ülkedeki kurumları kamuoyu adına denetleyen basının kendi içinde etkili bir denetim mekanizmasını yerleştirememiş olması 21. yüzyıla girmeye hazırlandığı bir dönemde, Türkiye'nin en önemli eksiklerinden biridir.

g'da
İçiş-
riktik-
yeni
iren
üğü-
ğim

Er-
zeri
öl-

or!
or...
tersiz
or.
ygaz
bilen marka"

lazar-
lunan
e aynı
başlık
r.

ecesi
mesi
k-çe-
evri-
rem-
u.
usya
ması
dün
top-
stan,
stan,
kme-
Dev-
ka-
erini

onu-
"Biz
ma-
e ar-
lar"

g'da
İçiş-
riktik-
yeni
iren
üğü-
ğim

Er-
zeri
öl-

Uluslararası Basın Enstitüsü, tutuklu gazetecinin durumundan k

IPI'dan Teztel'e mektup

IPI Direktörü Peter Galliner imzasıyla Başbakan Demirel'e gönderilen mektupta, altı aydan bu yana tutuklu bulunan Güneş Gazetesi İnsan Hakları Servisi Yönetmeni Deniz Teztel'in serbest bırakılması istendi.

Haber Merkezi — Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), Başbakan Süleyman Demirel'e gönderdiği açık mektupta, yasadışı Dev-Sol örgütü üyeleri arasında bağlantı görevi yaptığı gerekçeyle altı aydır tutuklu bulunan Güneş Gazetesi İnsan Hakları Servisi Yönetmeni Deniz Teztel'in durumundan kaygı duyduklarını bildirdi.

IPI Direktörü Peter Galliner imzasını taşıyan mektupta Başbakan Demirel'den duruma el koyarak en kısa zamanda Deniz Teztel'in serbest bırakılması ve daha fazla engellemeye maruz

kalmadan gazetecilik görevini sürdürmesine olanak tanınması istendi.

IPI'nın Başbakan Demirel'e açık mektubu şöyle:

"Bütün dünyada önde gelen gazeteciler, editörler ve gazete yayıncılarını temsil eden IPI, altı aydır cezaevinde tutuklu bulunan Güneş Gazetesi İnsan Hakları Servisi Yönetmeni gazeteci Deniz Teztel'in durumundan büyük ölçüde kaygılanmaktadır.

Teztel, 28 Haziran tarihinde gözaltına alınışından ve tutuklanışından bu yana mahkemeye çıkarılmamıştır. Avukatları Tez-

tel hakkında yazılı hiçbir suçlama alamadıklarını bildirmişlerdir. Öğrendiğimize göre polis, Deniz Teztel'in insan hakları ve işkence konusunda yazılar yazmaktan vazgeçmesi durumunda koşullu olarak serbest bırakılacağını bildirmiştir.

Öğrenildiği kadarıyla Deniz Teztel, yasadışı Dev-Sol örgütü üyeleri arasında bağlantı kurmakla suçlanmaktadır. Teztel, 1980'den bu yana çeşitli haber ajansları ve gazetelerde çalışmıştır. O dönemdeki bütün siyasi davaları izlemiş ve bu konuda uzmanlaşmıştır; bu davaların

bütün yargıç, savcı ve avukatlarını tanımaktadır. Gazetecilik mesleği çerçevesinde, cezaevlerindeki durumlarını öğrenmek için tutuklu ve hükümlülere mektuplar yazmış, ancak hiçbir şekilde yasadışı bir örgütün üyeleri arasında bağlantı görevi yapmamıştır.

Deniz Teztel'in tutuklanışı ifade ve kamunun bilgilendirme özgürlüğüne doğrudan bir saldırı olduğu gibi BM İnsan Hakları Bildirgesi'nin 19. maddesinin de açık bir ihlalidir.

IPI olarak polisin el koyduğu Deniz Teztel'in davalar, kararlar ve bunlarla ilgili fotoğrafları içeren geniş arşivinin akıbetinden de kaygılanıyoruz. Arşive Deniz Teztel, Ankara DGM Savcısı'nın

TDV ISAM

Kütüphanesi Arşivi

No 2E. 2659

Kültür/Sanat hayatımız

Ahmet KABAKLI

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2c. 2659

Bugün sağ kesimde ciddî kitap okumanın olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir

SORULAR

1. Kültür, Sanat ve Edebiyat hayatındaki durgunluğu nasıl karşılıyorsunuz?
2. Sağ görüşlü, yazar, şair ve sanatçıların eserleri kamuoyunda yeterince tanınmıyor. Buna karşılık ilk defa eseri yayınlanan bir solcu kısa zamanda popüler hale getiriliyor. Bu çelişkiyi nasıl açıklıyorsunuz?
3. Sağdaki entelektüel birikim yeterli midir?.. Daha güçlü bir entelektüel birikim meydana getirebilmek için neler yapılabilir?
4. Size göre verimli ve canlı bir kültür/sanat ortamının teşekkülü için neler yapılabilir?..

1) Kültür, san'at ve edebiyat hayatımızda durgunluk var mı, yok mu bunun tesbiti esasında zordur. Yani durgunluk olduğunu tesbit etmemiz gerekiyor ki, bunun sebepleri üzerinde duralım. Ben şahsen, Türkiye'de san'at, kültür hayatındaki durgunluk, anormal bir durgunluk olduğunu zannetmiyorum. Eski durumdur, değişen fazla bir şey yoktur.

Esasen bütün dünyada,

edebiyata karşı, san'ata karşı biraz ihmâl başlamıştır. Yani dünyanın her yerindeki durum, bizde de vardır. Bizde okuma yazma çok daha az olduğu için, okuma yazma alışkanlığı bulunmadığı için, bizdeki durgunluk biraz daha fazladır.

2) Efendim, bunda hem çelişki vardır, hem de bir şey gerçek vardır: Maalesef son derece üzüntü ile ifade ediyorum; sağda kitap çok daha az

Bir yazar, sağa bile hitap edemeyen bir yazar, bütün dünyaya nasıl hitap edebilecek? Bir yazarın gayesi, bütün dünyaya hitap etmek olmalı. Olmadı, en azından memleketine, o da olmadı, en azından kendisini seven bir kitleye hitap edebilmeli. Fakat bunların hiçbirine imkân vermezseniz, okumazsanız, "O da kim?", "Bizden değil" dersiniz, bu adamın memlekete faydalı olması, entelektüel olması, daha iyi eser yazması mümkün değildir.

ve çok sınırlı okunmaktadır. O da ağırlığını daha ziyade en kolayından dini eserler teşkil etmektedir. Fikri ve edebî eserlere, hele edebî eserlere, sağda hemen hemen hiç önem verilmemektedir. Bira, MHP'nin hareketli zamanında, 1970 ile 1980 arasında, milliyetçi gençlerin çok kitap okuduklarına şahit olmuştuk. Kitap okuma eğitimleri geliştirilmişti. O zamanlar, gerçi bütün eserler okunmuyordu ama bazı belli bir takım eserler yine de bilinirdi. Bu vesileyle, yazarlar şevk kazanıyorlardı ve ona göre daha çok yazıyorlardı. Fikri, edebî eserler.. Ama bu hareketle maalesef 12 Eylül'de durdurulmuştur. Ve bugün sağ kesimde ciddi kitap okumanın olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir.

Sağcı yazarların müşterileri de, umumiyetle sağcı ke-

sim olduğuna göre, sağcı kesimde fazla okumadığına göre, bu kendiliğinden böyle olmaktadır. Sözün doğrusunu ararsak; solcu kesim daha çok okumaktadır. Gerçi onlarda lüzumlu lüzumsuz, taassub şırınga edici kitaplar okuyorlar ama, bizden daha fazla okuyorlar. Biz sağın sistemlerini veren eserleri bile okumuyoruz. Bu bakımdan gençlerimizi okur yazar, kitap okur, san'ata düşünce yetiştirmediğimiz, onlara bu terbiyeyi vermediğimiz, sağcı yazara da fazla tanınmasını beklemek, biraz zor olur. Pek tabii, bunun yanında sizin bana söyletme isteğiniz başka unsurlar da vardır. Solcular propagandayı çok iyi biliyorlar. Belki daha güçlü sermayelere istinâd edebiliyorlar, dayanıyorlar ve teşkilatları daha kuvvetlidir. Eğer böyle ise, bunun da çaresi, sağcıların



da aynı şeyleri yapmamızdır. Meselâ, avukatlık yıllarından biliyorum; solda bir dergi çıktığında, hele militan bir dergi ise, bütün avukat yazhanelerine birer telefon zinciri geliyor ve o esere, dergiye, yüzlerce, binlerce avukat abone oluyor. Bu suretle, demek ki aralarında bir yardımlaşma oluyor. Bu hâlâ devam ediyor mu, bilemem. Ama, şüphesiz ki, okunma da, yayımlama da, şöhrette biraz teşkilat, biraz propaganda meselesi. Fakat sağcı kesimde, birbirini, üzü-

mezlilik de vardır. Solcular birbirlerini yükseltmekten, belki de gayeleri icabı büyük bir zevk alıyorlar. Ve bu işi de ustalıkla yapıyorlar. Ama, sağcı kesim, birbirini övmekten, methetmekten adeta korkar. Romancı, şair, edip, hangi gruptan olursa olsun, sağın hangi fraksiyonundan olursa olsun, yalnız bizim Türk Edebiyatı dergisinde övülürler. Bunun dışında herkes yalnızca kendi hizbini över. Bunun neticesi de tabiiyatla sağda, bütün sağın kabul ettiği bir yazar, romancı, bir şair bul-

mak zor olur.

Demek ki sağda fraksiyonlar birbirlerine düşmanlık etmektedirler. Mesele biraz da bundan ileri gelmektedir. Ve bunlar ayıp şeylerdir. Cezasını da, biz böyle yakınarak, şikâyet ederek çekeriz. Solda ise, yazarlarına, yaşlı olsun, genç olsun ve yeni istidatlarına karşı da saygı gösterildiğini görmekteyiz. Bizimkiler, bizim yazarımızdır, bu memlekete hizmet etti idi, saygı gösterelim; bu sözün peşinde olana pek rastlamadım. Bu da elbette, sağdaki bu vefasızlık, yani sağın arkadaşlarına, üstadlarına, ağabeylerine karşı bu vefasızlığı da devam ettikçe ve o bizdendir, bizden değildir, bizim partidendir, bizim gruptandır, gibi değerlendirmelerle, bir şahsın, bir yazarın, bütün insanlığın (bırakın) bütün Türkiye'nin hattâ sağ kesimin yazar olmasını bile, biz kendi elimizle engellemekteyiz. İğneyi evvelâ kendimize, çuvaldızı da başkalarına batıralım.

3) Bu da isabetli bir sorudur. Sağdaki entelektüel birikimin de yeterli olmadığını söylemek mümkündür. Yeteri kadar yazarımız, şairimiz, edibimiz, hikâyecimiz, romancılarımız, fikir adamımız var mı, yok mu, onu da bilemiyorum ve onu tartışacak durumda da değilim. Fakat esasen bunların yokluğu okunmamalarıdır. Bir yazar, ne kadar büyük cevher olursa olsun, eğer okunmuyorsa yok demektir. Marifet illifata tabiidir. Ancak sürümü olan bir yazar iyisini yapmak isteyebilir. Ancak okunmuyorsa, romantik mânâda adam bir yerde kalıyor. Entelektüel birikimin olması içinde, yazanın okunması, sevilmesi, teşvik edilmesi, para kazanması, ekmeğe parası kazanması gerekir. O za-

Devamı 8. Sayfada

TÜRK MATBAACILIĞININ 260. YILI NEDENİYLE BİR KİTAP HAZIRLANDI

İlk kitabın basımından bu yana...

İbrahim Müteferrika Matbaası ve Türk

Matbaacılığı/Giambatista Toderini/

Çeviren: Rikkat Kunt/Yayına hazırlayan:

Şevket Rado/Yayın Matbaacılık Tic. Ltd.

Şti./Büyük boy 175 s.

CALPAY KABACALI
izvit rahibi Giambatista Toderini (1728-1799) İstanbul'da 1781 Ekim'nden 1786 Mayıs'na kadar dört buçuk yıl Venedik Bal-yosu maiyetinde yaşadı. Eski sikkelerden müziğe, Osmanlı tarihinden Türkçeye kadar birçok konuyla ilgilendi. Sonunda Türk kültürü üzerine bir kitap yazmaya karar vererek çalışmalarını derinleştirdi. Letteratura Turchesca (burada lettera-tura sözcüğünü "edebiyat" diye değil, daha geniş an-lamıyla, "literatür, yazın" diye çevirmek gerekir: Türk Yazını) adlı kitabının birinci cildinde, Türkler-in uğraştıkları bilimlerle sanatları, ikinci cildinde İs-tanbul'daki medreselerle kütüphaneleri, üçüncü cil-dinde 1727-1787 yılları arasında İstanbul'da basılan kitapları inceledi. "Bir malumat ve gözlem yığını ha-lindeki eser, bu niteliğiyle, Avrupalı Türkologlarla şarkiyatçıların temel başvuru kaynaklarından biri ol-muştur. Eserin bir başka özelliği, 'Türk edebiyatı' (Türk yazını - A.K.) konusunu Avrupa dillerinde ilk kez ele alan kaynak olmasındadır." (Bilent Aksoy: "Rahip Toderini ve Eseri Üzerine", Tarih ve Top-lum, S. 45, Eylül 1987).

Toderini'nin bu ilginç çalışması Fransızcaya çevri-lerek 1789'da De la Littérature des Turcs adıyla Pa-ris'te basıldı, 1790'da da Almancaya çevrildi. Ülke-mizde Fransızcasından yararlanılan araştırmacılar ol-muştur. Ben de Türk Kitap Tarihi (2. bas., Cem Ya-yinevi, İst. 1989) adlı çalışmamda bu baskısının çevi-risinden yararlandım, kimi önemli bölümlerden alın-tılar yaptım.

Şevket Rado'nun (1913-1988) matbaacılık ve ya-yıncılık tutkusunu ile çeyrek yüzyıl önce bu kitabın Fransızcasından çevirttiğini önsözde uzun uzun an-lattığı ve Türk matbaacılığının 260. yılı olan 1989'da yayımlamayı öngördüğü üçüncü cilt, ne yazık ki ölü-münden sonra (1990 tarihliyle 1991'de) yayımlandı.

Rado, konuyla doğrudan ilgisi bulunmayan kimi bölümleri kitaba almadığını belirtiyor¹. Kitabın "Türk matbaacılığının tarihi olmak iddiasında" ol-madığını; S.N. Gerçek'in Türk Matbaacılığı, Jale Baysal'ın Osmanlı Türklerinin Bastıkları Kitaplar ve benim Türk Kitap Tarihi başlıklı çalışmalarımızda yer almayan ya da kısaca geçilmiş kimi bilgileri der-lemeye yönelik ibr çaba olduğunu vurguluyor.

Toderini, kısa önsözünden de "İstanbul'da türlü milletlerin matbaaları" üzerine pek kısa bilgi veren I. Kısım'dan sonra "İstanbul'da Türk Matbaası" baş-

lıklı II. Kısım'da İbrahim Müteferrika Matbaası'nın kuruluşunu anlatıyor. III. Kısım'da "İstanbul'da basılan ilk kitaplar"ı, sözü geçen matbaanın yayını olan 23 ciltlik 17 (16) kitabı inceli-yor. IV. Kısım "İstan-bul'daki matbaa çalışmaları-na nasıl son verdi?" başlığını taşıyor. V. Kısım'da "Yeni matbaa"nın yayımladığı ki-taplardan üçünü tanıtıyor. Toderini 1786'da İstan-bul'dan ayrıldığından, aynı matbaada 1792-94'te basılan son üç kitaptan (Fenn-i Harb, Fenn-i Lağım, Fenn-i Muhasara) söz etmiyor. "Yeni matbaa" dediği, yeni-den çalıştırılan İbrahim Mü-teferrika Matbaası'dır. To-derini bu basımını iki ez (11 Mayıs 1784 ve 8 Kasım 1784) ziyaret ettiğinden, ki-tabının en önemli yeri, tanık-lığını ortaya koyan cümlele-ridir.

Toderini'nin yazdıkların-da, bugünkü bilgilerimize aykırı sayılabilecek önemli bir noktaya rastlanmıyor. Bu-na karşılık Toderini'den kaynaklandığı anlaşılan okuma yanlışları (İ. Müteferrika'dan sonra matbaayı işleten Kadı İbrahim Efendi'ye Gazi İbrahim Efendi denilmesi gibi) ile çeviri yanlışlarına (I. Abdülhamid'in önce İtalyancaya, sonra Fransızcaya, oradan Türkçeye çevrilen matbaa fermanındaki "taraf-ı mi-riden" sözü çeviride "çiftlik gelirlerinden" olmuş) rastlanıyor.

Kitabın ikinci bölümünde Şevket Rado'nun "Tan-zimat'a kadar basılmış olan kitaplar" üzerine kısa bir özeti ile bizde ilk kez İ. Müteferrika Matbaası tarihi-ni yazan (2. bas.: Türk Matbaacılığı I, İst. 1939) Selim Nüzhet Gerçek'in düzenlediği, sahaflarda ele geçmiş, 1797-1839 dönemi kitaplarını kapsayan ve kendisinin eksik bulduğu için sağlığında yayımlama-dığı liste yer alıyor. Bu listenin bugün için hiçbir de-ğeri bulunmadığını belirtmek gerekir. Çünkü Özege Kataloğu'ndan (Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu, C. I - V, İst. 1971-1979) yararlanı-larak -eksiksiz denemese bile- oldukça düzenli bir bibliyografya çıkarılabilir. Üstelik, yayımlanan liste-de ciddi okuma ve yazım yanlışlarına (bir yazarın "Risale-i Biyö" diye geçiyor!), hatta maddi yanlışlara (1826'da Yeniçerilerin kaldırılışını anlatan ve 1828'de basılan Üss-i Zafer, 1805'te basılmış görü-nüyor) rastlanıyor. Öte yandan, listede 1805-1828 ya-



yınlara hiçbir yer almıyor; kanımızca bu, S. N. Gerçek'in düzenlediği listenin kimi sayfalarının ele geçmeyişinden ya da Ş. Rado'nun kitabındaki teknik hatadan ileri gelen bir eksiklikler.

Şevket Rado, bu bölümün sonuna Macar tarihçisi ve rahibi Dr. Karacson Imre'nin 1910'da Tarih-i Os-mani Encümeni Mecmuası'nda çıkan İbrahim Mü-teferrika üzerine yazısını yalınlaştırarak aktarıyor, ardından bu yazıdaki yanlışları düzelten iki kaynak üzerine bilgi veriyor.

Üçüncü Bölüm'de Şevket Rado, "Doğan Kardeş ve Tifdruk Matbaalarının niçin ve nasıl kurulduklarını ve Hayat mecmuasının çıkarılışını anlatıyor." Bu bölüm, yakın dönemde basın-yayın ve matbaacılık ta-rihlerini yazacaklar için kaynak oluşturacak bir anılar demetidir.

Elimizdeki derleme, kitap ve matbaacılık tarihi ala-nındaki bilgilere önemli bir katkı getiriyorsa da bir kitap tutkunu olan Şevket Rado'dan kalan "hoş sa-dâ" olarak kitaplıklarda yer alacak niteliktedir. □

¹ Toderini, İ. Müteferrika'nın bastığı Tarih-i Hind-i Gar-bi'den söz ederken "İnsan ve hayvan suretleri Kur'an tarafından yasaklandı mı?" başlıklı bir ara bölüm yazmıştır. Buradaki bilgi-ler, özellikle üzerinde Bizans ya da Latin imparatorlarının, Hz. İsa'nın ya da Meryem'in resimleri bulunan sikkeler konusunda yazdıkları ilginçtir. Bu ara bölüm kitaba alınmamıştır.

sonra bir k, şurası rı küçük- bir linca- anları el inde su- Zarflar şten ya- r ve çok ("Zarf"- çerçeve, kahveye in ne de çeceğin stemez- a kahvesi daha ko- sonra anda dö- lu dövül- kalaylı u kayna- e beş ya köpürüp at edilir. ile kahve şmiş de- ş kahve- utularda in koku- ki sıkıya , o kadar erde her ca, taze dir. Bun- aratorlu- sadece uğraşan i kişi kah- ve çok az lövülmüş ri alırlar. ine "tah- is (elek) lir."

o. Bana olarak ordum. im. Be- kısmını rı talep maşlar şyerimi

nda ne

Ankara ızın bir amışsı- ittiğiniz miz bir iğini ve izi geri ma Yu- n takibi nuçlan- az.

nmadi- davası a açabi- nda bir nize ta- rdurma

ni bir araya getirilmiştir. 1993 yılında gecikmeli olarak yapılır ve bu kez Kongre Partisi, daha çok "sempati oy-

yacak, aynı zamanda örnek olacaktır..

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

Tarihimizde unutulmuş bir dönem

Basiret gazetesi (1870-1878)



Dr. İlhan YERLİKAYA

1960 yılında Konya'da doğdu. 1985 yılında lisans ve 1987 yılında yüksek lisansını Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde tamamladı. 1991 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde doktor unvanını aldı. Halen Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nda çalışıyor.

BUGÜN, basın tarihimizin ilk gazetelerinden biri olan Basiret gazetesinin yayın hayatına hükümet tarafından son verilmesinin yüz on üçüncü yıldönümüdür.

Basiret gazetesi 23 Ocak 1870 (20 Şevval 1286) - 23 Mayıs 1878 (21 Cemaziyelevvel 1295) tarihleri arasında Basiretçi Ali Efendi tarafından yayınlanmış ciddi ve etkin gazetelerimizden birisidir.

Ali Efendi (1838-1912), dokuz yıla yakın hayatını sürdüren gazetesinin, sahip ve idareciliğini daima kendisi yapmıştır. Gazete, yayın hayatı boyunca hiç el değiştirmemiştir. Bunun için Ali Efendi, Basiretçi unvanı ile tanınmıştır. Ali Efendi'nin özel yaşamı hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. Babasının ulema- dan bir zat olduğu ve 1872 yılında Vidin'de kadı naibliğinde bulunduğunu "İstanbul'da Yarım Asırlık Vekâyi-i Mühimme" isimli eserinden öğrenmiş bulunuyoruz.

Ali Efendi Enderun'da eğitim görmüş, Saray'da bir müddet çeşitli hizmetlerde bulunmuş ve 1860 yılında 22 yaşında iken bir miktar aylıkla çırağ edilmiştir. Birkaç yıl sonra 1863'te Maliye Nezareti memurluğuna alınmıştır. 1870 yılında ise Basiret'i çıkarmaya başlamıştır. İşte basın tarihimizin önemli simalarından biri olan Ali Efendi'nin özel yaşamı hakkında bildiklerimiz bundan ibarettir. Fakat Ali Efendi'nin basın hayatı tüm icraatlarıyla ortadadır.

Ali Efendi'nin çıkardığı Basiret gazetesi, o dönemin gözde gazetelerinden biri haline gelmiştir. Basiret gazetesinin önemi, Osmanlı'daki Hürriyet, Meşrutiyet ve Cumhuriyet hareketlerinin hemen öncesinde yayın hayatını sürdürmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca basın tarihimizin ilk özel, yerli, tarafsız ve profesyonel gazetelerinden biri olması bakımından da Basiret gazetesinin önemi büyüktür.

Basiret böyle hareketli bir dönemde hürriyet, meşrutiyet ve cumhuriyet fikirlerinin Osmanlı toplumuna aktarılması yolunda büyük çabalar sarfetmiş ve bu

yüzden zaman zaman yönetimle başı derde girmiştir. Bilhassa son zamanlarda büyük oranda yönetimin sansürüne uğramıştır.

Basiret gazetesi, basın tarihimizin ilk dış yardım gören gazetelerinden birisidir. 1870 Almanya-Fransa savaşı sırasında Basiret'te Alman taraftarı birçok yazı çıkmıştır. Savaşın Almanya'nın galip çıkması üzerine Basiret'in yayınlarından hoşlanan Bismarck, Ali Efendi'yi Almanya'da 29 gün ağırlamıştır. Ali Efendi Almanya'dan dönerken Bismarck'tan, büyük oranda para yardımı görmüştür. Bismarck, bu ziyareti sırasında Ali Efendi'ye modern baskı makineleri ile matbaa araç ve gereçleri de hediye etmiş ve bunun için hiçbir ücret almamıştır.

Basiret gazetesi, yayın hayatı boyunca, toplumun değer ölçüleri ile Batı'nın ilim ve fennini birleştirmeye özen göstermiş gazetelerimizden birisidir.

Basiret; Batı basınının, kiliseye ve dini kurumlara karşı çıkışı gibi, dini kurumlara karşı çıkmadı. Fakat dini konulara da girmekten kaçındı. Gazete bir fikir, düşünce, mezhep ve dini anlayışın savunucusu rolünde ortaya çıkmadı. Tarafsız ve profesyonel bir gazetecilik anlayışı ile ortaya çıktı. Ali Efendi gazeteciliği kendisine bir meslek edindiği gibi, o dönem gazetelerine ortak bir kâğıt fabrikası kurmayı da önermiştir. Böyle bir kâğıt fabrikası, basınıımız tarafından maalesef bugün bile kurulamamıştır.

Basiret gazetesi, toplumun iletlerini yönetime ileten bir yayın organı olmaya oldukça fazla özen gösterdi. Kendinden önce yayın hayatına başlayan Takvim-i Vekâyi ve Vekâyi-i Mısriyye gazeteleri gibi, sadece yöneticilerin istek ve düşüncelerini halka aktaran bir gazete olmadı. Gazete okuyucusu ile arasında çift yönlü bir haber akışını temin etmenin yollarını aradı.

Yayın hayatı boyunca Millet, Hürriyet, Eşitlik, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Osmanlılık (İttihad-ı Osmâni) ve İslamcılık (İttihad-ı İslâmî) gibi zamanının güncel akımlarıyla ilgilenen Basiret gazetesi, ilginç ve önemli bir gazete olarak basın tarihimizde yerini aldı.

2011.23.5.91 Milliyet

BÜYÜK! ÇOK BÜYÜK!

TEVİSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2659

8 ayda 44 gazeteci saldırıya uğradı

**Basın
Konseyi'nden
yapılan açıklamaya
göre 1989 yılında
24 olayda 48, 1990
yılında 27 olayda
54 gazeteciye
saldırıda
bulunuldu.**

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 25. 2659

İSTANBUL (AA) — Türkiye'de bu yılın ilk 8 ayında meydana gelen 21 olayda 44 gazetecinin saldırıya uğradığı açıklandı.

Basın Konseyi'nden yapılan açıklamada, 1989 yılında 24 olayda 48 gazeteciye, 1990 yılında 27 olayda 54 gazeteciye saldırılırken bu yılın ilk 8 ayında ki 21 olayda 44 gazeteciye saldırıda bulunulduğu belirtildi.

Açıklamada şöyle denildi:

"Kamu görevlileri ve özellikle polis ya da Güneydoğu'daki özel tim, asli işlevleri haline gelen gazeteciye saldırı görevini savsaklamazlarsa aynı azim ve şevk temposuyla gazeteciye aman vermeme çabalarını sürdürürlerse (ki olasılık dışı değil) 1991 yılının, emsalsiz ve gazeteciye saldırı rekoruyla şampiyonluk ipini göğüslemesi kaçınılmaz gözüküyor.

Gazeteciye saldırmayı bir ho-

bi haline getirenlerin başında kamu görevlileri geliyor. Doğal ki polis ve özel tim bu görevi yerine getirmekteki öncülüklerini hiç kimseye kaptırmıyorlar, ama gazeteciye saldıranlar arasında kaymakam, savcı, seçim kurulu görevlileri, adliye görevlileri ve hatta yargıçlar da ara sıra boy gösteriyor."

Kamu görevlileri dışında gazeteciye saldıranların başında "ne idüğü belirsiz, kabadayı

kumpanyaları, dinci gruplar çek-senet mafyaları"nın geldiği ve "siyasi parti mensuplarının da zaman zaman aynı yolun yolcusu" oldukları belirtilen açıklamada, olayların İçişleri Bakanlığı'nın çeşitli genelgelerine rağmen önlenemediği kaydedildi.

Açıklamada Basın Konseyi'nin etkin bir önlem olarak "genelgeye aykırı davranan polis memurlarının ve âmirlerinin

vurdumduymazlığına karşı sicil yaptırımı uygulamasını" önerdiği ifade edildi. Ancak bu konuda henüz olumlu bir gelişmeye tanık olunmadığı vurgulandı.

Açıklamada 1989 yılında 24 saldırı olayının 21'i, 1990'da 27 olayın 20'si, 1991'in ilk 8 ayındaki 21 saldırının 17'sinin kamu görevlilerince gerçekleştirildiği kaydedildi.

Çiçeği burnunda, ÖDÜLLÜ DERGİ

"AKTÜEL" Dergisi

Aktüel Dergisi, Bir Numara Yayıncılık Anonim Şirketi adına 11 Temmuz 1991'de yayın hayatına girdi. İmtiyaz sahipliğini Ercan Anıklı'nın yaptığı dergi, haftada bir yayınlanıyor. Dergiyi, 50 kişilik bir kadro çıkarıyor. Genel yayın yönetmenliğini de, Mehmet Yılmaz yapıyor.



ANSİKLOPEDİ ve dergi alanında, son yıllarda yaşadığımız patlamanın en son ürünlerinden biri "Aktüel" Dergisi... Dinamik yapısının yanı sıra, dış görünümü ile de, okurları kendisine bağladı. İmtiyaz sahibi Ercan Anıklı, ansiklopediciliği ve dergiciliği ile ustalığını kanıtlamış, başarılı bir gazeteci...

"DERGİYİ daha çok, yükseköğrenim görmüş kişiler okuyor" diyor Ercan Anıklı ve hemen ekliyor: "Ama, aslında dergimiz herkese hitap ediyor!.. Kadın ve erkekleri ilgilendiren konuları da iyi dengeledik"

SON yıllarda, başdöndürücü bir hızla gelişen ansiklopedicilik ve dergicilik, her yönüyle tam bir patlama noktasında...

Renk renk, pırl pırl, cilt cilt... Adeta, bir ansiklopedi ve dergiler cennetinde yaşıyoruz.

Bu yıl, Sedat Şimavi Vakfı Basın Kurumları Ödülü de, bu cennetten biri ile buluştuk... Aktüel Dergisi ödülü paylaştı...

Okuyucular, bu yıl temmuz ayının ortalarında, bayilerin duvarlarını, tezgâhlarını süsleyen haftalık Aktüel'in ilk sayısıyla karşılaştılar. Ve ilk sözleri de "Avrupa'da, Amerika'da çıkarılanların aynısı..." oldu.

Dış görünümü böylesine beğenilen dergi; dinamik, zengin içeriği ile kısa zamanda okurlarını kendine bağladı. İşe 50 bin tirajla başlayan Aktüel, son sayısında 70 binin kapısına dayandı.

Evet, doğrusu, her yanı ile "usta işi" bir dergi... Başında, şimdye kadar çıkardığı ansik-

lopediler ve dergilerle, ustalığını çoktan kanıtlamış başarılı bir gazeteci var...

HER ŞEYDEN ÖNCE, EKİP İŞİ...

Aktüel'in imtiyaz sahibi Ercan Anıklı, yayın yaşamına 1966 yılında başlamış, Aktüel'e kadar çıkardığı 32 dergi, 25 ansiklopedi ve 2 gazete ile bu yayın cennetinde, önemli pay sahibi olmuş.

"Ödüllü Dergi Aktüel'i, Ercan Anıklı'dan dinliyoruz..."

"Biz Aktüel'i, daha geniş bir kesime seslenen, içerik olarak haber dergilerinden daha zengin, Batı'daki haber ve aktualite dergileri türünde, örneğin 'Stern' gibi düşündük. Böyle bir derginin eksikliğine kanaat getirdik. Hemen harekete geçtik. Bu yüzden de, Aktüel, zamanlama olarak, hiç alışılmamış bir dönemde temmuz ayında çıktı.



KİİM

ERCAN ARIKLI... 1940'ta, Ankara'da doğdu. Robert Koleji ve Lozan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. 1966'da, ansiklopediler çıkararak, yayıncılığa başladı. 1980'de, Gelişim Yayınları'nı kurdu. 1990'da, yönetim kurulu başkanlığını Dinç Bilgin'in ve imtiyaz sahipliğini Ercan Anıklı'nın yaptığı "Bir Numaralı Yayıncılık Şirketi", Aktüel'le birlikte çeşitli dergiler çıkarıyor. Anıklı, bekâr.

KİİMDİR

GEREKÇE

Jüri, yayın hayatına başlayalı çok zaman geçmemiş olmasına rağmen, "dergicilik hayatımıza getirdiği, dinamizm ve içerik zenginliği nedeniyle," Aktüel Dergisi'ni, ödüle değer buldu.

HERKESE HITAP ETMEK ÖNEMLİ!

"Derginin sadece, yazı ve resimlerinin doyuruculuğunu değil, aynı zamanda kâğıt ve baskı yönünden de, Batı'dakilerin kalitesine yakın olmasını sağlamaya çalıştık. Sanırım, başarılı olduk. Dergiyi, daha

çok, yüksek eğitim düzeyindeki kişiler okuyor. Pahalı bir dergi, 10 bin lira... Dergi, herkese hitap ediyor. Kadın ve erkekleri ilgilendiren konuları, bilinçli olarak eşitledik."

Genel yayın yönetmenliğini; başarılı gazeteci arkadaşımız Mehmet Yılmaz'ın yaptığı Aktüel'in anlaşmış, yetkin bir kadrosu var. Dergide, 50 kişi çalışıyor. Dışarıdan da, telif

olarak, bazı yazarlardan yararlanılıyor.

Ercan Anıklı, bu etkin kadro üzerinde durarak, "Dergiciliğin bir ekip işi olduğunu, başarıda stajyer muhabirinden, genel yayın yönetmenine kadar herkesin payı bulunduğunu" söylüyor... Ve biri haftalık, ikisi de aylık olmak üzere, Aktüel'e yakında, üç kardeşin daha geleceğini müjdeliyor.

Yönetimi bir darbeye ele geçiren ekip olaylara tıpkı bir fraksiyon dergisi üslubuyla yaklaşıyor

Cumhuriyet'te geriye dönüş...

Yeni Düşünce

Hasan Cemal ve ekibinin gazeteye getirdiği esneklik ve hoşgörülü yaklaşımı hazmedemeyen bağnaz ve fanatik sol çevreler, Hasan Cemal ve ekibini bir darbeye uzaklaştırdıktan sonra tıpkı 12 Eylül öncesi üsluba döndüler. Cumhuriyet gazetesi olaylara 12 Eylül öncesinde olduğu gibi bir fraksiyon dergisinin üslubuyla yaklaşımaya başladı.

29.5.92

Yeni Düşünce- Cumhuriyet gazetesinde Hasan Cemal ve ekibinin uzaklaştırılmasına rağmen ekonomik kriz henüz atlatılmıŝ değil. Kendilerini "Kuvay-ı Milliyeci" olarak ilan eden eski tüfek solculann gazeteyi Amerikan usulü ekonomik darbeye ele geçirmelerine rağmen eski okuyucu potansiyelini yakalayamamaları gazetede sıkıntıyı

sürdürüyor.

Cumhuriyet gazetesine esneklik, çağdaşlık ve hoşgörü anlayışını getiren Hasan Cemal ve ekibine fanatik ve bağnaz sol çevrelerin fazla tahammül edememeleri sonucu Cumhuriyetin girdiği kriz karşılıklı darbelerle sonuçlandı. Önce Hasan Cemal ve ekibinin yönetim kurulunca sağ-

Devamı 10. Sayfada

Başyazı

... öncelik tanıyıcı bir

Cumhuriyet'te

Baştarafı 1. Sayfada ladiğı çoğunluk üzerine fanatik ve bağnaz kesim gazeteyi terkederek "Cumhuriyet gazetesini okumama" kampanyası açmışlardı. Fakat daha sonra kaynağı beli olmayan bir yabancı sermayeyle yeniden dönen eski tüfek solcu ekip, kendileriyle birlikte hareket etmeyen çalışanların işlerine son verdiler. Bazılan da ideolojik ilkeleri sonucu eski tüfeklerle çalışamayacakları kanaatine vararak istifa ettiler.

Ve Cumhuriyet gazetesi yavaş yavaş 12 Eylül öncesi üslubuna dönmeye başladı. Mesela terör örgütü PKK'ya karşı yapılan operasyonları "toplular infaz" başlıklarıyla değerlendirdi.

Bakalım Cumhuriyet değişime direnişini daha nereye kadar sürdürecektir? 1 Mayıs kutlamalarında polislin zanlıları boyalı su sarak tesbitini "Polis morartacak" şeklinde ajite etti. Diğer sol örgütlerin eylemlerini ve mahkemelerini tıpkı 12 Eylül öncesi üslupla vermeye başladı.

Öte yandan Hasan Cemal döneminde yayınlanmayan PKK ve DEV-SOL'un ölüm ilanları ve bidirileri bir front sol dergide yayınlanış şekliyle Cumhuriyet'te yeniden yer almaya

başladı. Almanya'da ki Türk işçilerinin PKK'yı kınamaya yönelik miting ve eylemlerini ise tıpkı Aydınlık gazetesinin çarpıcı üslubuyla eylemi etkisizleştirme amacına yönelik veren Cumhuriyet, bu eylemlerin MÇP'iler tarafından siyasi mak-satla düzenlendiğini de belirtmeyi ihmal etmedi.

Kendilerini "Kuvay-ı Milliyeci" ilan etmelerine rağmen milli olan hiç bir özelliğe sahip olmayan ekibin asları arasında Türkiye'yi ABD'ye şikayet ederek, silah ambargosu uygulamasını isteyen, Mandela'yı Atatürk ödülünü almadığı için kutlayan Mahmut Tali Öngören'de bulunuyor. Anlaşılan son yıllarda "Kuvay-ı Milliye" ve "Milli Bağlımsızlık" kavramlarının muhtevası iyice değişmiş olacak ki, Cumhuriyet gerek sermayesinin kaynağı, gerekse gazeteyi yöneten ekip bakımından iyice farklılaşmış özellikler taşıyor.

Yeni Düşünce'nin gördüğü eski bir Cumhuriyet mensubu, şu anda bir sermaye darbesiyle yönetimi ele geçiren ekibin son yıllarda dünyada ve Türkiye'de meydana gelen değişimi hem hazmedemedikleri, hem de bu değişime yılmak istemediklerini ifade ediyor..

6
B
I
M
X
/
a.
di
le
su
tiho
anla

Ba
m
loj
ola
med
saba
yoktu
sında s
Bat
mekte
yöne
XIX. y
İngili
oldu

çağı
önem
devleti
yani so
ların nas
esas ol
kezli ta
izleye
mede
işme
tabii c
lürken
sosyal
dır. Tab
serbes
'büyük
sımla
S:
örneği
mutlak

CUMHURİYET'TEN OKURLARA

ÖZGEN ACAR

Basında Görülmemiş Bunalım...

Türk basını son yılların en önemli bunalımını yaşıyor. Gazeteler geçen yılın aralık ayını toplam 3 milyon 155 binlik net satışla kapatmıştı. Oysa mayıs ayında bu rakam yaklaşık 620 binlik bir düşüşle 2.5 milyona indi. Bir başka deyişle altı ay gibi bir sürede yaklaşık her altı kişiden biri gazete almaktan vazgeçti.

30 yıl önce de Türk basını bu kadar satıyordu. O günden bu yana nüfus ve okuyazar sayısı ikiye katlanmış, kişi başına düşen ulusal gelir on kat artmış, ulaşım ve haberleşme ile basının kullandığı teknikler görülmemiş boyutlara yükselmişti. Ama Türkiye'de basın yine gazete satamıyor-du...

Üstelik, geçen yıl basın ve TV, 346 çekilişte 40 milyar lira-yı aşkın mal ya da gayrimenkul dağıtmıştı. Bu yılın beş ayında ise bu rakam 236 çekilişte 55.5 milyar liraya yükseldi. Bu arada 3 kuponla lüks daire, 5 kuponla araba, 2 kuponla bisiklet ve hatta hatta uçak ve TIR kamyonu dağıtılmasına karşın, Türk basınının "tiraaj" kanaması artarak sürüyor.

Satış düşüncesi "lotarya"ya konulan mal ve gayrimenkul-lerin değeri arttırılıyor ya da kupon sayısı indiriliyor.

Şubat'ta 780 binlik bir satışla yükselen Sabah gazetesinin mayısta indirdiği rakam 646 bin... Milliyet'in aralık ayındaki 440 binlik net satışı mayısta 340 bine, Hürriyet'in şubatındaki 651 binlik net satışı da 545 bine, Türkiye'nin ocaktaki 342 binlik rakamı mayısta 226 bine gerilemiş.

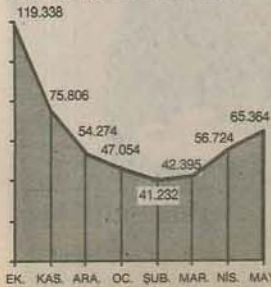
Cumhuriyet'e gelince... Basındaki bu üçüncü gerilemeye ve herhangi bir lotaryacıllığa başvurmamasına karşın, satış artan tek gazete Cumhuriyet oldu.

Ekim ayındaki seçimlerde Cumhuriyet'in net satışı 119 bin idi. Bilinen olaylardan sonra Cumhuriyet'te büyük kanama başlayınca bu rakam kasım ayında 75 bine düştü. Aralıkta 54 bine, ocakta 47 bine, şubat'ta 41 bine (bu ay içinde bir gün 34 bine dahi düşmüştü), martta ise 42 bine inmişti.

"Dönüş süreci" başlayınca nisanda 57 bin oldu. Mayısta ise 65 bin aşıldı. Hafta sonlarının net satışı ise 70-75 bin arasında değişti.

Cumhuriyet'teki dönüş sürecinin satış eğrimizi tersine çevirip yukarıya doğru yönlendirmesi hiç kuşkusuz önemli bir gelişmedir.

Cumhuriyet'in net satışları



EK. KAS. ARA. OC. ŞUB. MAR. NİS. MAY.

bir artışı da elbette bekleyecek değiliz.

"Sabah Gazetesi", Kurban Bayramı'nda da yayımlanacağını duyurdu. Bu kararı ilk duyduğumuzda "şaka" olarak nitelendik.

Ancak olayın gerçek olduğunu anladığımız an şu kararı aldık:

1. Cumhuriyet yasalara saygılıdır. Yasalar böyle bir yayını yasaklamıştır.

2. Cumhuriyet "cemiyet" ve "sendika" gibi mesleki kuruluşları destekleyecektir. (Olayı sadece, bayram gazetelerinin bu kuruluşlara sağladığı geliri kaybetmeleri olarak da görmüyorduk. Bu girişimin, mesleki kuruluşlarını ortadan kaldırmanın ilk adımı olabileceğini de düşünüyorduk. Basının kendi içinde çıkacak bir kavgadan, gelecek siyasal iktidarların nasıl yararlanacağını düşünmek bile istemiyorduk.)

3. Cumhuriyet, söz konusu girişime karşı mesleki kuruluşların yasal çabalarının sonucunu bekleyecektir.

4. Cumhuriyet, girişimi yapan gazetenin yanında yer alan ikinci gazete kesinlikle olmayacaktır.

5. Cumhuriyet, ancak öteki gazetelerin tümü yayımlanma kararı aldığı takdirde bayramda yayımlanacaktır. Bunun da "kendini okurunu gazetesiz bırakmamak için" yapmak zorunda kalacaktır. Ancak "böyle bir olasılığı düşünmek dahi istemediğimizi" öteki gazetelerin değerli yöneticilerine de ilettilik.

Cumhuriyet, Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası ile Gazeteciler Cemiyeti'nin görüşmeleri sonucunda yayımlanan bildiriye imza koydu. Cumhuriyet her zamanki gibi bayramın birinci günü yayımlanacak, geleneksel uygulamaya çerçevesinde bayramın 2, 3 ve 4. günleri yayımlanmayacaktır...

"Türkiye Cumhurbaşkanı'nın oğlu TV Yasası'nı delerse biz Basın Yasası'nı neden delmeyelim?" düşüncesinin ardında gerçekte başka nedenler yatıyor olmalı!.. Çünkü, hukukun temel kurallarındandır. Kötü örnek olmaz... Bu girişimin ardında basının içinde bulunduğu ekonomik bunalımı aramak gerekir düşüncesindeyiz... Lotarya canavarının yarattığı satıştaki kısır döngü ve bunun sonucunda ortaya çıkan ekonomik bocalamadır...

ÖZGEN ACAR

Basında Görülmemiş Bunalım...

Türk basını son yılların en önemli bunalımını yaşıyor. Gazeteler geçen yılın aralık ayını toplam 3 milyon 155 binlik net satışla kapatmıştı. Oysa mayıs ayında bu rakam yaklaşık 620 binlik bir düşüşle 2.5 milyona indi. Bir başka deyişle altı ay gibi bir sürede yaklaşık her altı kişiden biri gazete almaktan vazgeçti.

30 yıl önce de Türk basını bu kadar satıyordu. O günden bu yana nüfus ve okuyazar sayısı ikiye katlanmış, kişi başına düşen ulusal gelir on kat artmış, ulaşım ve haberleşme ile basının kullandığı teknikler görülmemiş boyutlara yükselmişti. Ama Türkiye'de basın yine gazete satamıyor-du...

Üstelik, geçen yıl basın ve TV, 346 çekilişte 40 milyar lira-yı aşkın mal ya da gayrimenkul dağıtmıştı. Bu yılın beş ayında ise bu rakam 236 çekilişte 55.5 milyar liraya yükseldi. Bu arada 3 kuponla lüks daire, 5 kuponla araba, 2 kuponla bisiklet ve hatta hatta uçak ve TIR kamyonu dağıtılmasına karşın, Türk basınının "tiraaj" kanaması artarak sürüyor.

Satış düşüncesi "lotarya"ya konulan mal ve gayrimenkul-lerin değeri arttırılıyor ya da kupon sayısı indiriliyor.

Şubat'ta 780 binlik bir satışla yükselen Sabah gazetesinin mayısta indirdiği rakam 646 bin... Milliyet'in aralık ayındaki 440 binlik net satışı mayısta 340 bine, Hürriyet'in şubatındaki 651 binlik net satışı da 545 bine, Türkiye'nin ocaktaki 342 binlik rakamı mayısta 226 bine gerilemiş.

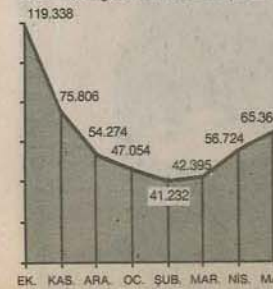
Cumhuriyet'e gelince... Basındaki bu üçüncü gerilemeye ve herhangi bir lotaryacıllığa başvurmamasına karşın, satış artan tek gazete Cumhuriyet oldu.

Ekim ayındaki seçimlerde Cumhuriyet'in net satışı 119 bin idi. Bilinen olaylardan sonra Cumhuriyet'te büyük kanama başlayınca bu rakam kasım ayında 75 bine düştü. Aralıkta 54 bine, ocakta 47 bine, şubat'ta 41 bine (bu ay içinde bir gün 34 bine dahi düşmüştü), martta ise 42 bine inmişti.

"Dönüş süreci" başlayınca nisanda 57 bin oldu. Mayısta ise 65 bin aşıldı. Hafta sonlarının net satışı ise 70-75 bin arasında değişti.

Cumhuriyet'teki dönüş sürecinin satış eğrimizi tersine çevirip yukarıya doğru yönlendirmesi hiç kuşkusuz önemli bir gelişmedir.

Cumhuriyet'in net satışları



EK. KAS. ARA. OC. ŞUB. MAR. NİS. MAY.

bir artışı da elbette bekleyecek değiliz.

"Sabah Gazetesi", Kurban Bayramı'nda da yayımlanacağını duyurdu. Bu kararı ilk duyduğumuzda "şaka" olarak nitelendik.

Ancak olayın gerçek olduğunu anladığımız an şu kararı aldık:

1. Cumhuriyet yasalara saygılıdır. Yasalar böyle bir yayını yasaklamıştır.

2. Cumhuriyet "cemiyet" ve "sendika" gibi mesleki kuruluşları destekleyecektir. (Olayı sadece, bayram gazetelerinin bu kuruluşlara sağladığı geliri kaybetmeleri olarak da görmüyorduk. Bu girişimin, mesleki kuruluşlarını ortadan kaldırmanın ilk adımı olabileceğini de düşünüyorduk. Basının kendi içinde çıkacak bir kavgadan, gelecek siyasal iktidarların nasıl yararlanacağını düşünmek bile istemiyorduk.)

3. Cumhuriyet, söz konusu girişime karşı mesleki kuruluşların yasal çabalarının sonucunu bekleyecektir.

4. Cumhuriyet, girişimi yapan gazetenin yanında yer alan ikinci gazete kesinlikle olmayacaktır.

5. Cumhuriyet, ancak öteki gazetelerin tümü yayımlanma kararı aldığı takdirde bayramda yayımlanacaktır. Bunun da "kendini okurunu gazetesiz bırakmamak için" yapmak zorunda kalacaktır. Ancak "böyle bir olasılığı düşünmek dahi istemediğimizi" öteki gazetelerin değerli yöneticilerine de ilettilik.

Cumhuriyet, Türkiye Gazete Sahipleri Sendikası ile Gazeteciler Cemiyeti'nin görüşmeleri sonucunda yayımlanan bildiriye imza koydu. Cumhuriyet her zamanki gibi bayramın birinci günü yayımlanacak, geleneksel uygulamaya çerçevesinde bayramın 2, 3 ve 4. günleri yayımlanmayacaktır...

"Türkiye Cumhurbaşkanı'nın oğlu TV Yasası'nı delerse biz Basın Yasası'nı neden delmeyelim?" düşüncesinin ardında gerçekte başka nedenler yatıyor olmalı!.. Çünkü, hukukun temel kurallarındandır. Kötü örnek olmaz... Bu girişimin ardında basının içinde bulunduğu ekonomik bunalımı aramak gerekir düşüncesindeyiz... Lotarya canavarının yarattığı satıştaki kısır döngü ve bunun sonucunda ortaya çıkan ekonomik bocalamadır...

Dış Haberler Servisimizin genç elemanı Sinan Gökçen, Erivan'a gitti ve Ermenistan Devlet Başkanı Petrosyan ile görüştü. Türkiye'nin dış politikasını da etkileyecek düzeyde ve son yılların bu en önemli mülakatında ortaya bir de "sürpriz mektup" çıktı. Mülakatın, mektubun ve içindeki önerilerin daha uzun günler tartışılacağına eminiz.

Cumhuriyet'e okurlarından büyük destek

İmar Bankası'nın Cumhuriyet'in yayını engelleme girişimi, okurlarımız tarafından tepkiyle karşılandı. Gazetemizde dün bu konuda yer alan haber üzerine, okurlarımızdan telefon yağdı. Birçok okurumuz da çektikleri faks ve ulaştırdıkları mesajlarla aynı noktayı vurguladılar: "Gerekirse Cumhuriyet'e maddi destek sağlayalım. Gazetemizin yayını sürdürülmesi için her türlü yardıma hazırız." Şimdiye kadar okurlarının desteği ile yayın hayatını sürdüren ve basında; farklı, cesur ve ciddi gazeteciliğin simgesi olan Cumhuriyet, yine okurlarından aldığı güçle yoluna devam edecektir. Okurlarımıza bu konuda yapacağımız çağrı önümüzdeki günlerde gazetemizde yer alacaktır. Bu zor zamanda Cumhuriyet'in yanında olan bütün okurlarımıza teşekkür ediyoruz.

Cumhuriyet

Cumhuriyet'ten itiraz

Cumhuriyet gazetesi avukatları, İmar Bankası'nın 12,3 milyar liralık alacağına karşılık aldığı haciz kararına konu senetlerden birine itiraz ettiler. İtirazla ilgili duruşma bugün görülecek. Gazetemiz avukatı Gülçin Çaylıgil Cumhuriyet'in ödenmeyen iki senedi bulunduğunu ve bunları ödemediği için haciz kararının vadesi gelmemiş öteki senetleri de kapsadığını belirtti. Avukat Çaylıgil "Banka, haciz kararı için geçen hafta cuma günü başvurdu. Bu normal bir hukuki olaydı ve biz itirazda bulunmadık. Ancak dün (önceki gün) haciz kararıyla gelip, gazetenin kağıt bobinlerini götürmeye kalkıştılar. Bunlar gazetenin can damarlarıdır, onlar olmayınca gazete basılamaz. Biz buna itiraz ettik" dedi.

46. Yıldönümünde 3 N

Yeni Düşünce 4.5.90

1944 Türklük Olayı

"Nihal Atsız'ın ülkedeki Komünist faaliyetleri ortaya koyduğu ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na hitaben yazdığı mektuplardan dolayı açılan mahkemelerde, binlerce genç milliyetçilik lehinde ve komünizm aleyhinde sloganlar atıyorlardı. Bu olay Komünizme karşı o zamana kadar gösterilen ilk büyük tepkiydi..."

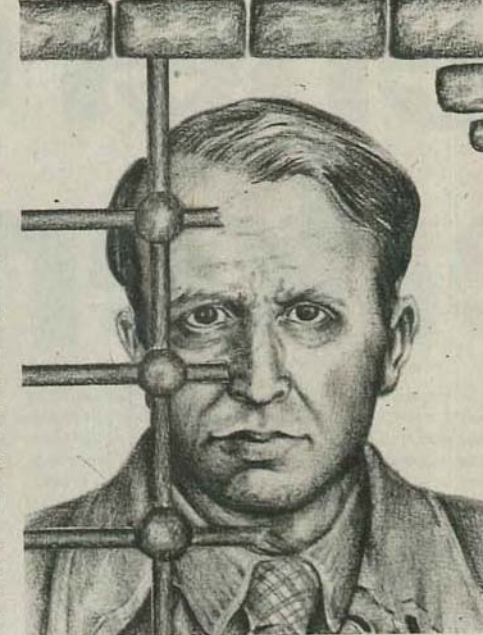
Rusya'nın 1944'lü yıllarda savaş sonrası kazandığı avantajlı durum sebebiyle Türkiye'de komünizm faaliyetleri artmıştı. Gerek örgütsel gerekse kitle iletişim araçlarıyla yürütülen yıkıcı faaliyetler karşısında Türk Milliyetçileri gerekli tepkiyi ellerinde bulunan birkaç aylık dergi vasıtasıyla gösteriyorlardı. Ülkede Komünist faaliyet gösteren kişilerle, Türk milliyetçileri arasındaki mücadeleye bir biçimde devam ederken, zamanın Başbakanı Şükrü Saraçoğlu yaptığı bir konuşmada "Türklük bizim için bir kültür meselesi olduğu kadar, aynı zamanda bir kan meselesidir." diyordu. Başbakan'ın bu şekildeki ko-

nuşmasından sonra Büyük Türkçü Nüseyin Nihal Atsız Orkun dergisinde "Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye açık mektup" adıyla bir di-zi yazı yayınlıyordu. Birincisi 20 Şubat 1944 tarihli, ikincisi 21 Mart 1944 tarihli Şükrü Saraçoğlu'na iki açık mektup Orkun dergisinin 1 Mart ve 1 Nisan 1944 tarihli sayısında yayınlıyordu. Tarihe "1944 Olayları" adıyla geçen olaylar zincirinin asıl başlangıcı bu iki mektuptur. Atsız, bu mektupta Başbakan Saraçoğlu'nun konuşmasına rağmen, yerli komünistlerin faaliyet ve maksatlarını ortaya koyarak, Milli Eğitim Bakanlığındaki Komünist sızmalara dikkat çekiyordu. Mektupların birisinde tescilli komünist Sebahattin Ali'nin Devlet Konservatuarından bir aralık gibi nasıl yararlandığını açıkça ortaya koyuyordu.

Nihal Atsız'ın Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na yazdığı açık mektuplarından dolayı yurdun her yerinden Atsız'a tebrikler yağıyordu. Komünistlere her zaman müsamaha gösteren "Milli Şef" İnönü halkın komünizme karşı olan tepkisinden rahatsız oluyordu. Bu arada Devrin ileri gelen Mason ve Solcuları Sebahattin Ali'yi tahrik ederek, Atsız aleyhinde "Hakaret Davası" açtılar. Bu ara-

da Atsız'ın öğretmenlik görevine son veriliyor. Orkun dergisi ise kapatılıyordu. Atsız'ın "Vatan Haini" dediği Sebahattin Ali'nin açtığı davanın ilki 26 Nisan

gelerek büyük törenle karşılanmıştı. Bu duruşmaya üniversiteli milliyetçi gençler sokulmadı, fakat adliye çevresinde ve Ankara sokaklarında büyük nümayiş-



1944 yılından Ankara adliyesinde görüldü. Duruşma günü Milliyetçi gençler Atsız'ın lehinde, Sebahattin Ali'nin aleyhinde tezahüratta bulundular. Dava'nın ikinci duruşması 3 Mayıs 1944 günü yapıldı. Atsız bu duruşmaya bir gün önce İstanbul'dan

ler oldu. Milliyetçilik, Türklük, lehinde, Komünizm aleyhinde binlerce genç slogan attı. İktidar, kendi emir ve yönetimi dışında kendiliğinden meydana gelen bu gösteriler nedeniyle rahatsız oldu ve gençlerin üzerine hisimla yürüdü.

Hayri Alpar ve Elif Naci

Sami KARAÖREN

Daha dün gibi... Oysa **Hayri Alpar**'in, aramızdan ayrılışı beş yıl (22 Nisan 1986), **Elif Naci**'nin dört yıl (8 Mayıs 1987) olmuş. Gazetecilik yaşamımda tanıdığım Babiâli mensubu değerli kişilerden bu iki dostumu anarak, anılarını tazelemek, unutulmadıklarını yakınlarına duyurmak istedim.

Ölümü, önce olduğu için ilkin rahmetli **Hayri Alpar**: Dünya gazetesinde 6-7 yıl birlikte çalıştık. Tam bir ağabey, sıcak bir dost, altın yürekli bir yardımsever... Çalıştığı kuruluşa içten bağlıydı. Özveri ile çalışarak o işyerinin çıkarlarını sonuna değin korurdu. Kendi çıkarlarını hiçe sayarak... Dostlarının yardımına da aynı sıcak ilgiyle koşardı. Hele bir hastalanmaya görün... İyileşmenize onun sevecen ilgisi yeter artardı.

Cömertti. Varını yoğunu arkadaşlarıyla paylaşırdı. Paralı pullu bir kişi değildi ama, içki sofralarında kimseye para verdirmemek için çirpinirdi.

Cumhuriyet Türkiye'si, devrim ilkelere onun bağnazlıkla bağlandığı ülküsüydü, kısacası katıksız bir Atatürkçüydü. Yazılarında laiklik ilkesini yılmadan savunan yazarlarımızdan biriydi o. Gericiliğe, yobazlığa dayanamazdı. Haber-yorum türünün Babiâli'de öncülerinden ve en iyi yazarlarından da...

İyi bir hukukçuydu. Avukatlık cüppesini yalnız basın davaları için giydi. Baskıcı iktidarlara karşı düşünce özgürlüğünü savunmada, hukukçu kişiliği yetkinlikle çıkardı ortaya.

Kızkardeşi Nüzhet Hanım kardeşimizle, acı-tatlı günlerini birlikte yaşadılar. Öbür kardeşleri ve yeğenlerinin de koruyucu meleğiymiş ikisi. Hastanede yatariken de, ölümünde cenazesinde bulunamayışım da (Fethiye'deydim) içimde acı bir yumaktır. Son yıllarında ona, hukuk bürosunda çalışma olanağını Hürriyet gazetesi verdi. Bu vefalı rigiden mutlulukla gözlerini yumduğunu sanıyorum. Anısı önünde yürekten saygı ile eğilirim. Işıklar içinde yatsın.

Rahmetli **Elif Naci** (Naci Bey'in soyadı Elif ama, o, Babiâli'de ve sanat çevrelerinde Elif Naci diye bilinirdi. Bu söyleniş biçimiyle ünlü bir ressamdı) dostları ve seveni pek çok, şakacı, esprili bir Babiâli mensubuydu. 1966 yılından başlayarak ölümüne değin, Cumhuriyet gazetesinde birlikte çalıştık. O, bizim belgeligimizin (arşivi mizin) yalnız egemeni değil, Cumhuriyet'in sevgi odağıydı. Şakalar, espriler, takılmalar sürekli birbirini izlerdi.

Ünlü ressamlığının yanında, müzeciliği de vardı.

Yıllar onu yaşlandıramamıştı: Öylesine genç, öylesine güzelliklere (özellikle güzellere) tutkun renkli bir kişiydi. Söyleşilerine, kakkaha yaratıcılığına doyum olmazdı. Eskilerin deyişiyle "meclisârâ" idi.

Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar Akademisi) çıkışlı, sayılı ressamlarımızdan biri olduğu herkesçe bilinir. "D Grubu" denince akla ilk gelenlerdendi. Ahmet Haşim'in estetik derslerinden nasıl yararlandığını, İbrahim Çallı ile dostluklarını, Peyami Safa ile arkadaşlıklarını ve çatışmalarını anlatışındaki renkliliği, cümbüşü unutamıyorum.

Ölecek adam değildi Elif Naci... Neylersiniz, doğa yasası... 1986 sonunda bana yolladığı yeni yıl kutlama iletisinde, ölümle nasıl alay ettiğini somut olarak göreceksiniz. Bakın ne diyor şakacı Elif Naci:

Kasım 1986

Sami Bey,

Yeni yılınız kutlu ve mutlu olsun derim, derim ya, ama hastayım. İyi bir durumum yok. Hoş, zaten ahım şahım bir durum da beklemiyorum zaten. Kaç gündür evimde önemli bir misafirim var. Kim, diyeceksin, sen tanımazsın. Allah da tanıtmasın. Bak nasıl oldu? Galiba birbuçuk ay kadar oluyor. Kapı çalındı. Açtım, baktım o. Kaç kez kapımdan kovdum, yine gelmiş. Tanımazsın ama, adını duymuşsundur. Azrallı bey! Bu defa yüzüm tutmadı. Buyur ettik. Girdi. Sanki babasının evi. Yerleşti. Şimdilik şöyle böyle geçinip gidiyoruz. Ama hazretin bu kez niyeti pek bozuk. "Emaneti almadan gide-mem" diye tutturdu. Benim pek kulak astığım yok ama, bir türlü de gitmiyor vesselam. "Hadi işine" diyorum, "Senin başka işin yok mu?" diyor. Bana mısın demiyor. Postu serdi. Ha... Ne diyecektim: Yeni yılın mutlu ve kutlu olsun. Böyle günlerde böyle kötü konuşmak ayıp. Biliyorum ama, ayıbı bana değil. Mendebur hazrete ait.

Allah Allah, bunları niye yazdım. Niye yazdım? Anla ki ne haldeyim. Bütün ömrü şaka ile geçen bu adamın son şakası da bu olsun, yani şey şakası...

Seni öperim. Hastayım ama, mikrobik bir durum yok. Yaşlılık...

Elif Naci

Bin yaşa sen sevgili Elif Naci! Yalnız eşin Makbule Hanımefendi'nin ve yakınlarının değil, bütün dostlarının gönlünde anıların, şakaların taptaze! Eksilmeyen sevgilerimizle...

Üsküdar Gazetesi

Ahmedîye Meydanı Ziraat Bankası yanı No. 91 K. 5
Tel : 343 08 42 - 343 60 47 ÜSKÜDAR - İSTANBUL

BASIN

Sni Ziyad, Ebuzziya

Yapurtan partisi cd 82/17

Kadıköy / İST

BASIN

çevresinde sessizliğini oynatan /
sinemada ise koltukların yirtik,
güvenlik önlemlerinin eksik

açısından orumlu sayılabilecek hiç
bir şart sağlanmamış"
►Hasan ÇEBECİ

Merkezi (Normal), Yıldız (İhtar),
Mistik (İhtar)

GAZİOSMANPAŞA
Zengin (Kapama), Tunca (Kapama)

Zamma büyük direniş

İSTANBUL Büyükşehir Belediyesi Fiyat ve Tarife Komisyonu'nun hale giriş ücretlerine yaptığı yüzde 300'e varan zamlar, hale giriş çıkış yapan kamyon, kamyonet ve otomobil sürücülerinden kontak kapatılarak protesto edildi. Eylem dün sabah saat 05.00'de hale araç giriş fiyatlarına yapılan zamların tabelaya yazılmasıyla başladı. Eylemde hal esnafının da kamyonculara destek verdiği gözlemlendi. TEM otoyolunun hal girişinde eylem yapan yüzlerce şoför, tarifinin eski haline getirilmesini isteyerek, "Bunlar ne yapmak istiyorlar? Kazandığımız para ortada, bu zamları karşılayamayız. Sonuçta bu işten tüketici zararlı çıkar" dediler.

Eylemde hal yolunda yaklaşık 3 bin araçlık konvoy oluşurken, polis çevrede geniş güvenlik önlemleri aldı. Yaklaşık 9 saat süren eylemden sonra polisin ikazı üzerine sürücüler, yarın yetkililerle görüşmek üzere dağıldılar.

Protestocu şoförler İstanbul Pazarcular Koruma Derneği Başkanı İsmet Demir'in yaptığı konuşma sonucu eylemlerine son verdiler. Demir, konuşmasında, "Pazartesi

(Yarın) gerekli makamlara sıkıntılarınızı anlatacağız. Buna çözüm bulunmasını isteyeceğiz. Eğer bu temaslar sırasında olumlu kararlar çıkmazsa, eylem şeklini siz belirlersiniz" dedi.

ZAMLARI BELEDİYE YAPIYOR

Yaş Sebze ve Meyve Komisyoncuları Derneği Başkanı Orhan Alanlıoğlu, yapılan zamların insafsız olduğunu belirterek, "Belediye zamları oldu bittiye getiriyor. Halde bulunan dükkanların kiralarına yüzde 100'e varan zam yapıldı. Şimdi de hale giriş yapan araçlara yüzde 300'lük zam yapılıyor. Belediye bizlerden görüş almadan bu tür işlere

Hale giriş ücretleri şöyle:

Araç cinsi:	Eski fiyat:	Yeni fiyat:
Otomobil	1000 TL	3000 TL
Kamyonet	1500 TL	6000 TL
Kamyon	2500 TL	9000 TL
TIR	9000 TL	20.000 TL

kalkışması antidemokratik uygulamadır. Sonuçta bu zamlar direk olarak hal çalışanını etkilediği gibi, vatandaşta da fiyatlarda yansıyor" dedi.

Hal Müdürü İlyas Cinel ise, zamların Fiyat ve Tarife Komisyonu tarafından yapıldığı ve Vilayet tarafından onaylandığını belirterek, "Biz bu zamları geri alamayız. Yapılan eylem yasal değildir" dedi.

NASIL GEÇİNECEĞİM ?

Zamların geri alınmasını isteyen kamyoncu Hidayet Yıldız, "Günde 10 sefer hale giriyordum. 1500 lira veriyordum, şimdi 6 bin lira vereceğim. Yani günde 60 bin lira. Kazandığım parayla zaten zor geçiniyorum, şimdi iyice zor durumda kalacağız. Çocuklarımıza kamyonun lastiğini mi yedireceğim" dedi.



Hidayet Yıldız



Büyükşehir Belediyesi Fiyat Tarife Komisyonu'nun hale giriş ücretlerine büyük zamlar yapması, dün şoförlerin isyanına yol açtı. Zamlı ücretlerin sabah tabelaya yazılmasıyla

birlikte şoförler araçlarıyla yolları kapattı. TEM yolunda trafikin kilitlendiği eylem sırasında geniş güvenlik önlemleri alınması olay çıkmasını engelledi. ►Savaş ÇERÇİ- Turgut ÖZEN

Bakanlar Kurulu, kentin sorunlarını yerinde görüşecek

Kamyon, kamyonet ve otomobil sürücülerinin eylemi sırasında TEM Otoyolu'nda 3 bin araçlık konvoy oluştu. Ulaşım felç oldu.



ÖNLEM ALINDI

● Polisin geniş güvenlik önlemi aldığı protesto sırasında hal esnafının da şoförlere destek verdiği gözlemlendi. Sabah 08.00'de başlayan direniş, yöneticilerin, "Sorunu görüşeceğiz" sözü üzerine ancak 14.00'de dağıldı

MÜDÜR ÇARESİZ

● Hal Müdürü İlyas Cinel, zamları Belediye Fiyat Komisyonu'nun yaptığını, vilayetin de onayladığını belirterek "Bizim yapabileceğimiz bir şey yok" dedi. ►6. sayfa